

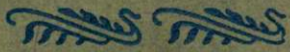
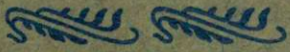
DOM IN SVET

LEPOSLOVJU
: ZNANSTVU :

1912 ::::: LETNIK XXV. ::::: ŠT. 4

VSEBINA.

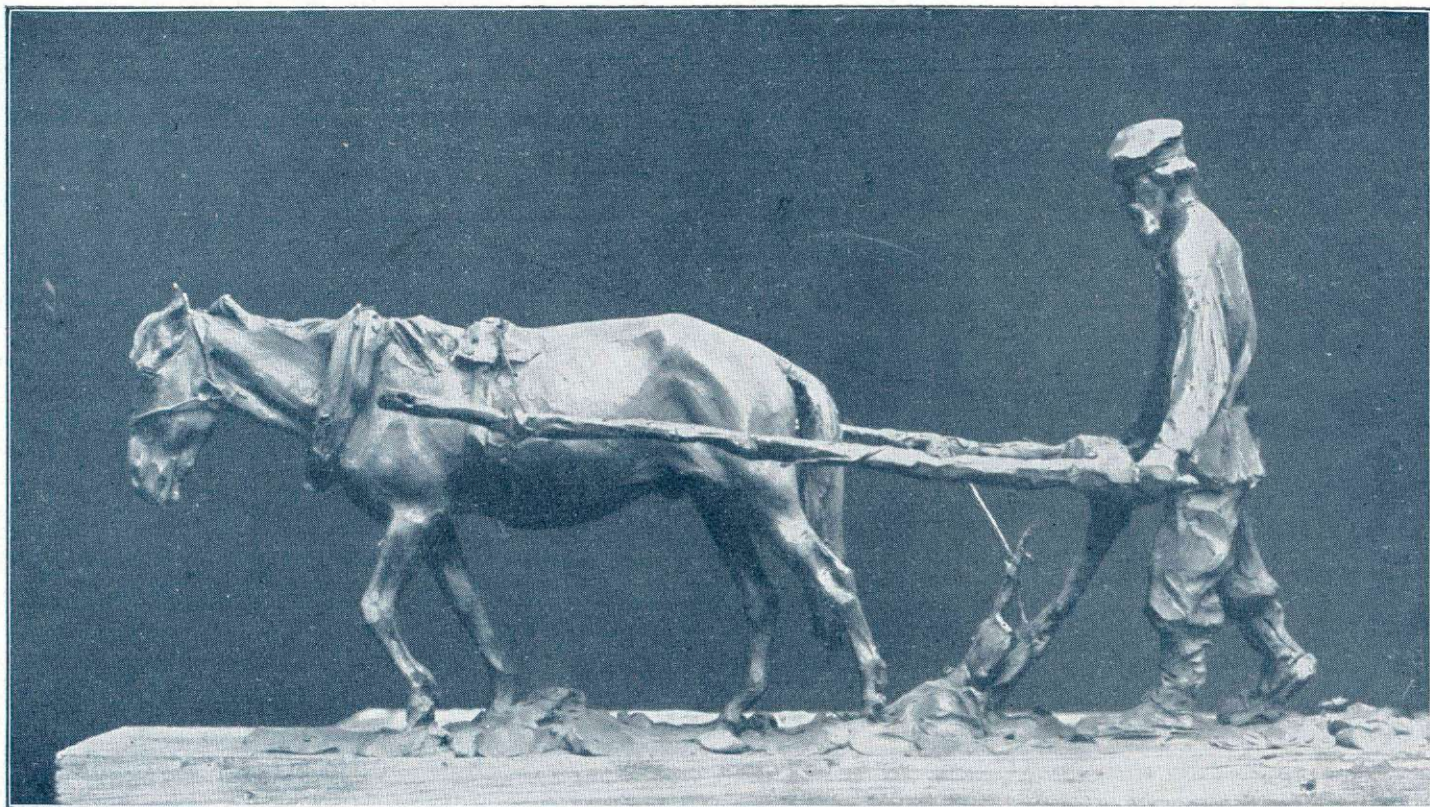
	Stran		Stran
Sama. Povest. Spisal F. S. Finžgar. (Dalje)	121	Romarjeva večerna molitev. Zložil I. Mohorov	151
Soneti Pashe. Zložil Bogumil Gorenjko	127	Književnost	152
Na planinah. Idila. — Spisal Pavel Perko	129	Glasba	154
Camera della Segnatura. Spisal A. Zupan.		Tekma	157
(Rim)	135	To in ono	159
Raj. Zložil Silvin Sardenko	138		
Večna ljubezen. Zložil Silvin Sardenko	138	 Slike. 	
Nedolžni duši. Zložil Silvin Sardenko	138	Knez Trubeckoj: Grof Lev Tolstoj za plugom	121
Velika noč. Zložil Silvin Sardenko	138	Ječa Gospodova v Jeruzalemu	125
Vzdih na grobu. Zložil Silvin Sardenko	138	Knez Trubeckoj: „Ki se z mrhovino rede . . .“	129
Darovanje. Zložil Esar Vano	139	Vaclav Brožik: Trubadur	133
Kmetiška. Zložil Leop. Turšič	139	Camera della Segnatura (strop)	137
Pesem nagajivka. Zložil Leop. Turšič	139	Najsevernejša cerkev na svetu v Uperniviku	144
Iz srca. Silhueta. — Spisal A. Bilina	140	Kruppova tvornica za topove	147
Borbe z ledom in temo. Spisal dr. V. Šarabon. (Dalje)	143	Povodnji čevelj	156
Simbolizem v francoskem pesništvu. Napisal Izidor Cankar	149	Z bojišča: Kolera v Tripolisu	160

„Dom in Svet“ izhaja 25. dne vsakega meseca.

Urednika: dr. Mihael Opeka za leposlovje, dr. Evgen Lampe za znanstvo in ilustracije. —

Založnik in lastnik: **Katol. Bukvarna.** — Tiska **Katol. Tiskarna** v Ljubljani.

Naročnina: 10 K, za dijake 7 K, za Ameriko 3 dolarje, za Italijo 13 lir, za Nemčijo 11 mark. Sprejema lastništvo in upravištvo v Katoliški Bukvarni.

KNEZ
TRUBECKOJ:
GROF
LEV TOLSTOJ
ZA PLUGOM.

SAMA.

Povest. — Spisal F. S. Finžgar.

VI.

(Dalje.)

ad vas se je obesilo pusto in megleno jutro. Od drevja so polzele kaplje — in zadnje georgine in krizanteme na vrtu so kakor objokane povešale cvetove.

Pri Smrekarjevih je bilo čuda tiho.

Gospodinja je hodila po prstih in se ogibala sobe, kjer je žedel on. Celo krog gospodarskega poslopja ni to leno jutro vzbudilo življenja kakor sicer. Deklam in hlapcem se ni ljubilo govoriti. Zdehajoč so opravljali jutranje posle in drsali s šklebedri po preddverju, kot bi se še ne bile zdramile noge, da bi dvignile obutal, kakor se spodobi. Edino konjski hlapec se je enkrat začudil z zategnjenim „aha-a“, ko je zagrabil naročje stelje pa z njo vred prijel mešetarjevo nogo. Jok je zahrustal z zobmi, zacmakal z žejnimi ustmi — in smrčal mirno dalje.

Smrekar to noč ni zatisnil očesa. Novica, kakor mu jo je bil razodel mešetar, ga je grizla in razburjala, da ga je kuhala vročica. Ko je odbilo tri po polnoči, je tiho vstal, se napol oblekel in šel v drugo sobo, kjer je prižgal luč in sedel k pisalni mizi.

Da bi se premamil in premotil, je odprl zamazano računsko knjigo in pretehtaval dolžnike in obresti, sešteval in računal. Toda komaj dve strani je presodil, ko mu je roka sama od sebe iz-

pustila svinčnik; glavo je vpri na komolec, številke v knjigi so se zmedle, oči so zastrmele v plamen sveče, ki se je širil in širil ter se izpremenil v moten kolobar. In sredi tega nejasnega kolobarja je stala stara vdova Strniška in se mu rogala. Tujo, laško govorico je slišal, celo cvenk cekinov in srebrnikov, ki so jih tujci nasipali v svoje žepe. Osramočen se je vračal domov, klobuk na oči. In po cesti so škripali parizarji, obloženi s hlodi, in vozniki so pokali z biči tako samopašno, da ga je vselej zbolelo, kakor bi udarjali po njem. Sram ga je bilo te tovarne procesije in še ozreti se ni upal v okna, ko je stopal mimo hiš. Pa dasi se ni ozrl, je čutil, da izza prislonjenih vetrnic mežikajo oči njegovih dolžnikov in se mu njih usta porogljivo reže.

„O kanalje beraške, posvetim vam! Biriča vam pošljem pred vrata, biriča z bobnom, da izterja vse te širom doline razupane stotake! Bomo videli, kdo se bo tedaj režal in se čeljustil ter mežikal skoz okna. Bomo videli! Naj vam preloži Talijan, naj le, Smrekar vam ne bo več prekladal, beračem!“

Polagoma je ugašal motni kolobar krog sveče in ginil, komolec je izpodpolznil po mizi, glava je Smrekarju omahnila na laket. V sanjah so begale mimo njega sence. In vse so se mu režale v obraz. Tudi Minko je videl med njimi, celo Joka, ki se

mu je ognil s pota za grm, pljunil skoz rumene zobe tobakovo vodo in potresel z denarjem v žepu.

Smrekar je pa grgral in se stresal v spanju...

Sveča je dogorela, stenj je omahnil, visoko je zaplapolal zadnji zubelj, skoz okna je gledalo sivo, pusto jutro.

Smrekar se ni prebudil.

Dvakrat je prišla ona tiho v sobo in se še tiše vrnila iz nje.

Ko je prišla tretjič, mu je prinesla kave in kozarček konjaka.

Rahlo mu je položila roko na vročo glavo.

„Štefan, ko bi malo kave, ves truden boš, ko spiš takole.“

Smrekar je naglo dvignil glavo, zbežan pogledal svečnik, se ozrl skoz okno in si pomel oči.

„Tina, kje je Jok?“

„Bržkone še spi!“

„Tako j ponj! Sem naj pride!“

„Precej! — Oh, samo obleci se, Štefan! Hladno je!“

„Po Joka, in ne jezi me!“

Smrekar je zvrnil kozarček konjaka, žena je zaprla tiho vrata.

Štefan je vstal in se izprehodil po sobi. Stopil je k oknu in, kakor je bil razráhan in odpet, ga je odprl in se še zmenil ni za prehlajenje, pred katerim ga je svarila žena.

Ko mu je dahnilo hladno jutro v trudno glavo, je iztegnil mišičaste roke, da so mu pokali sklepi.

„Ha-ha-ha,“ se je zasmel, ko je brodil z žličico po kavi.

„Pošastne sanje! Smrekarju se boste režali, kajpak, in ga opeharili za dobiček! Kako je človek neumen, kadar spi!“

In spet se je gromko zasmel.

Prav takrat je stopila v njegovo sobo Alena, namenjena do Viktorja.

„Dobro jutro, gospod Smrekar.“

Ni je pogledal in nič ni odgovoril.

„Kmet,“ je pomislila Alena in šla hitro mimo njega.

Viktor je še spal.

Sedla je k postelji in ga prijela za roko, ki je ležala vrh odeje in stiskala nagrizeno jabolko. Rahlo mu je izvila sad iz roke, Viktor je namrdnil trmasto obraz in se obrnil k steni ter se ni prebudil.

„Očetov sin,“ je preudarila in obsedela in ga ni budila.

Pusto jutro je vplivalo tudi nanjo. Prazno puščobo je začutila v sebi in krog sebe. Namesto pomladi in rož, katere se je napotila trgat v življenje, jo je pozdravljala siva, vlažna megla, ki se

je vlekla in pasla po njenih mislih, da so bile vse otožne in boječe. Pomislila je na dom.

Pri peči oče z omotanimi nogami, mati mu je prinesla zajtrk. In sedaj se menita o njej. Mati govori in ponavlja, kar je že tolikokrat ponovila. Oče prikimava, sreblje iz skodelice in pogleduje dvomov poln na ženo.

„Zakaj ni še pisma,“ povpraša.

„E, pisma! Ker se ji godi, veruj mi, godi, kar se da. Otrok pozabi pisati, kadar mu je predobro. Toda danes pride pismo, gotovo vem, da pride. Ob devetih, ko bom na trgu, ga dobiš.“

In oče se nagne nazaj v naslanjaču — in čaka — in gleda na staro uro...

Alena je vztrepetala ob teh mislih. Jezilo jo je, da ni snoči dokončala pisma in da je skoraj dokončano raztrgala. Vsaj razglednico bi bila morala pisati — v jutro bi bila odšla s pošto — in popoldne bi bilo veselje doma.

„Zakaj nisem?“ si je očitala.

„Ko bi sedajle mogla poklekniti pred očeta, da mu popravim plahto krog nog! Ko bi mogla!“

Zdelo se ji je, da bi ta pusta megla, ki se vlačí po njenih mislih, hipoma izginila in bi posijalo solnce, da bi se zasmejala kakor struna. Gorko bi ji bilo — tu pa je tako hladno...

Alena se je pogreznila v misli, da je sklonila glavo in zatisnila oči, kakor trudna in dremotna.

Takrat je v sosednji sobi s hripavim glasom nekdo zahteval žganjice.

Spoznala je mešetarja in se je vsa stresla kakor od studa. Soba je odmevala od trdih Smrekarjevih korakov, da so drgetala vrata, da je zazvenela počena šipa v oknu.

Štefan je šel sam v obednico po pijačo mešetarju in je jezen loputal z durmi.

„Povej še enkrat, kako je s Strniško! In če se zlažeš, to ti povem!“

Čuti je bilo udarec po mizi s težko, žugajočo roko. Alena je planila s stola, se nagnila nad otroka in ga začela glasno buditi, da bi ne slišala vnovič tega pogovora.

Viktor se je obračal in branil — dokler ni vendarle odprl oči in sedel na posteljico.

„Alena, nocoj sem prodajal ovčke, drago sem jih prodal! Tisto, ki ima črno liso na ušesu, tisto najdraže. Saj sem ti jo pokazal včeraj!“

„Ljubček, pozabi sanje! Pokrižaj se in vstani!“

Viktor je potegnil vijugasto črto preko obraza: „V imenu Očeta — ino Duha — Amen.“

Tlesknil je z rokami, se zasmel in skočil s postelje.

„Sem te tako učila? To ni križ! Še enkrat!“

Viktor se je smejal in iskal razmetane obleke po sobi. Alena mu je pomagala, ko se je oblačil.

Všeč ji je bilo, ker je mali razposajenec ne-
prestano brbljal in nagajal, da je njegov glas dušil
besede, ki so prihajale iz sosednje sobe. Alena je
nalašč govorila kaj glasno, ker se ji je gabil me-
šetar in gabilo delo, kakor ga je slutila med Šte-
fanom in Jokom. Kljubtemu je posili razločila po-
samezne besede: Lah, Strniška, profit, Minka...

„Kaj me briga ta umazanost,“ si je kričala v
dušo, zaeno se je pa budilo silno zanimanje za to
spletko.

Ko je deček stopil k umivalniku in obmolnil,
je razločila Alena čisto jasno Smrekarjeve trde
besede:

„Jok, tvoja skrb je, da ne dobi Strniška dva
dni tistega pisma! Razumeš! Da ga ne dobi!“

Jok je strahoma nekaj zagrčal, česar Alena
ni razumela.

Smrekar je pa ponovil odločno:

„Da ga ne dobi! Sicer se poberi k vragu!“

Aleni je zaplula rdečica v obraz, prestavila
je stole, pretegnila v kot od mize Viktorjevega
konja, da je z ropotom glušila te besede, ki so
odmevale od stene. Videla je, kako so se režale
te besede z mešetarjevega ostudnega lica in jo
grabile za srce, da se je domislila poštarice Erne,
ki je trdila, da ima Štefan vse naprodaj — sebe
— ženo — dušo — — —

V trenutku je v njej vzkipela urojena ljubezen
do pravice in snovale so se ji misli, kako bi segla
v to spletko in prestrigla niti.

Nemirna in razburjena je sedla z dečkom k
mizi. Z vso silo se je krotila, zbirala duha, da bi
se vglobila v pouk z istim veseljem kakor prejšnji
dan. Toda kljub dobri volji niso izginile gube z
njenega čela. Kakor je bil prvo uro pogled v oko
otrokovo zanjo sladkost, tako jo je danes to otroško
oko jezilo in se ji je zdelo, da Viktor gleda silno
zlobno, da ji nalašč nagaja. Vsakih deset minut
je gledala na uro, kazalci so stali kakor pribiti.
Učenec je instinktivno slutil, da je učiteljica danes
huda, pa ni vedel, zakaj. Alenini rezki opomini so
ga begali, vprašanj ni razumel, kar je odgovoril,
je bilo napak, dokler niso zaplavale oči v solzah
in ni glasno zajokal.

Aleno je Viktorjev jok razburil še bolj. Raz-
togotila se je, da je stisnila ustnice in nasršila
obrvi — ali vendar je premagala srd, se pomak-
nila k dečku in mu pobožala lase. Viktor je iz-
tegnil roki k njenemu vratu in s široko odprtimi
očmi gledal vanjo — potem pa pokolcevaje vsled
joka vprašal:

„Zakaj si huda?“

Aleno je bilo sram teh objokanih oči in na-
mesto odgovora mu je otrla solze z lic in ga po-
ljubila na čelo.

„Ni kakor oče, ni ne! Sicer bi mi bil sedajle
ubežal — in mi zagrozil z roko. Ne, ni tak!“ — — —

Ko je Smrekar odposlal mešetarja na delo,
se je oblekel, stopil k omarici, popil nekaj čašic
in odšel na žago.

Na dvorišču se je zadirčno obregnil ob hlapca,
sunil koš, ki ni visel na kljuki, da se je zakotalil
prav do gnojišča.

„Aha-a,“ je rekel hlapec, pobral koš in se ni
nič začudil.

Je bil že deset let pri hiši.

Na žago je prišel Smrekar brez cilja in na-
mena. Voda je štropotala na kolesa, žaga je šu-
mela, žagar je kadil tobak in se peljal na žaginem
vozu ter zabijal zagvozde v hlodove špranje.

Smrekar je stopil predenj, nekaj zamrmral,
nakar žagar niti pipe ni potegnil iz ust.

Potem je šel krog skladovnic desk in krog
kupov navaljenih hlodov ter se počasi vrnil po
mokrem kolovozu proti domu. Korak mu je čez-
dalje bolj zastajal, dokler ni obstal pod smreko,
kjer je Štefan sedel na parobek.

Z vej je kapalo, voda je šumela, žaga je enako-
merno sakála svojo monotono pesem.

Smrekar se je zamislil.

Kaj je teča — petnajst let — ko je prišel v
ta kraj. Vse premoženje je prinesel takorekoč v
ruti zavezano s seboj. In danes je možak, kakor
ga ni v dolini. Pa prav sedaj, ko bi ne bilo treba
več loviti vinarjev dobička, ko zmore, da zagrabí
tisočake, če le enkrat krepko poseže, prav sedaj
pride mešetar in trdi, da so se kmetje zbrihtali,
da se celo učiteljica, takole revše, vtika vmes in
se briga za stvari, ki ji niso nič mar — in zvodi
na sled Talijane. Tujcu privošči, meni pa ne! Nak,
naj bo tako ali tako — prav ali ne — ta dobiček
bo moj — moj — in še bom veljak, ne bodo me
izpodlezli — ne bodo —

Tedaj je zatrobil postiljon.

Smrekarja je vrglo s parobka, po vsem životu
se je stresel — in se boječe ozrl naokoli.

„Morda se pelje pismo!“

Strah je plul iz te misli in roke so se mu me-
hanično gibale, kakor bi segal in iskal tisto drobno
stvar, ki bi mu utegnila uničiti najlepši dobiček.

Prestopil se je za korak, pa se vrnil takoj in
sedel spet na štor.

Tudi Aleno je zdramila postiljonova trobenta.
Nehala je s poukom in se namenila na pošto. V
kuhinji se je oglasila pri Smrekarici in ji rekla,
da gre gledat, če je kaj pisma od staršev.

Ko je pa izgovorila, je čutila, da ji je laž napisana na čelu, in je zato hitro odšla.

„A — seveda — kako ste pridni, gospodična,“ jo je pozdravila Erna, ki je razdeljevala pošto in pobirala pisma izpod rok pismonošu, ki je udarjal pečate nanje. — „Kako ste pridni, da me obiščete!“

„Nikar se ne motite, gospodična Erna! Morda bo kaj zame!“

Erna je glasno brala naslove in devala posamezne vasi na kupčke.

„Gospa — Strniška — v Marevževcu — Gospa? A — seveda! — Že take stare vdove niso več brez pisem. — Anton, v Marevževcu boste šli danes! Popoldne — seveda!“

— Treba ji je pisem, starki!“

Postaren pismonoša, ki je podedoval ta posel kot poštni sel, je udaril parkrat huje s pečatnikom po znamkah.

Aleno je vso prešinilo, ko je izvedela za to pismo. Tako jo je zbegalo, da bi tega ne bila prikrila, ko bi ji v tem hipu Erna ne ponudila lista.

„Iz Ljubljane, gospodična, zopet, a, seveda, mladina.“

Alena je oddaleč spoznala očetovo pisavo.

„Ah, papa!“ se je razveselila naglas.

„To za Maro — z Dunaja — od Bresta — seveda — sama ljubezen!“

Erna je položila razglednico na kupček in pogledala izza ščipalnika na Aleno, ki je zardela, dasi ni vedela, zakaj. Erna je pa dobro vedela, zakaj jo je pogledala in zakaj da je zardela, ter se je zavistno razveselila te rdečice in nalašč podržala v rokah razglednico, na kateri je bila vihrajoča kvadriža z državne zbornice.

„Zbogom, gospodična!“ je hitela k vratom Alena in odhajala z očetovim pismom.

„No — no — bi počakali — seveda!“

„Ne utegnem, res ne utegnem, na svidenje!“

Za ograjo je Alena med par drugimi ljudmi, ki so prišli na pošto, zagledala vegasti klobuk mešetarjev.

Izpod privihanih krajcev je mežalo vanjo levo Jokovo oko.

Alena se ga je prestrašila, da se ji je tresla roka, ko je prijela za kljuko.

Od pošte se je namenila naravnost v šolo, da izda vse Minki ter jo še nahujška, kako bi prekrižala ta načrt Smrekarju in Joku.

Ko jo je pa srečal pred hišo Smrekar, vračajoč se počasi od žage, oči vprte proti pošti, kakor tat, je vsa strepetala, ko mu je pogledala v oči.

„V šolo, kajne? Kakor sem Vam rekel!“

Tako jo je ogovoril, velik in močan, kakor tak, ki ima pravico veleovati ter ji z očmi grozil in pretil, da se domisli, kaj se to pravi: Vi ste naša!

VII.

Alena je hitela proti vasi. Potoma je odpirala pismo. Roke so se ji tresle, da ji je padlo dvakrat pismo na tla. Kolikokrat je doma kljubovala očetu, materi, celo profesorji — tako so trdile sošolke in tudi sama — naivka — je bila prepričana o tem —: celo ti so imeli respekt pred njeno odločnostjo.

Pred tujcem — pred Smrekarjem ji je upal ves pogum in njen načrt, da bi izdala Minki to tajno snovanje, je šel pred enim samim grozečim pogledom po vodi.

Pismo je komaj začela brati, toliko, da je videla, kdo ji piše, oče ali mati. Preprosta pisava ji je razodela takoj materino roko — in Alena je zganila list na pragu, ga vtaknila v žep in s sklepom: Kaj me briga vse to? vstopila k Minki.

Našla jo je, kakor prejšnji dan — pri delu za Miklavža.

„Gospodična Minka, Vi ste neumorno pridni!“

„To je zabava zame — torej ne zaslužim te pohvale!“

„Zabava?“

Alena je skomizgnila z rameni.

„Sedite, pa kaj povejte! — Tako, semle; je vse navlečeno.“

Minka ji je napravila prostor na divanu.

„Kaj bi Vam pravila. Govorite Vi, da Vas razumem. Povejte mi: Zakaj pravite, da je to delo zabava.“

„Sem rekla: zame. Razumete! Jaz sodim, da je delo — namreč tisto težko delo, ki nam je jarem, samo delo strogega poklica. Zakaj to delo nikdar ne vpraša: si razpoložen, se ti ljubi — te veseli ta predmet — recimo — ta šola — nič, ampak govori in veleva samo: Delaj, delaj! Priložno ali nepriložno! Ugodno ali neugodno! Ura udari — na delo!“

„Torej se ujemate pravzaprav z gospodično Maro, ki trdi, da nima skoro nobena izmed nas poklica — za šolo.“

„Teža ne trdim. Edino to pravim: celo tisti, ki ima najiskrenejši poklic, celo tisti občuti breme. Boste že izkušali! Pridejo trenotki, ko se Vam bo ura vlekla kakor dolgočasni tedni.“

Alena bi bila najrajša priznala, da je že danes okusila nekaj tega bremena, ko še ni bilo ‚dobro jutro‘ njenega poklica. Pa se je potajila.

JEČA GOSPODOVA V JERUZALEMU.

„Tembolj sodim, da je po tako napornem delu treba oddiha — ne pa novega dela.“

„Oddiha, da, to je resnica. Ali oddih je za vsakega drugačne mode. Postavim koleginja Mara se oddiha, ko se guglje na stolu in kadi cigarete. Angleški državnik se oddahne, ko gre kopat na svojo pristavo in tamkaj krtačit govedo. Jaz se oddiham, ko delam tole, kakor vidite, kar mi je največja uteha za srce.“

„Za srce,“ je povzela Alena s skoro sentimentalnim glasom.

Minka je odložila na stol urezano in pripahnjeno krilce, stopila za trenutek pred Aleno, potem jo prijela z obema rokama za glavo, ji pogledala v oči in rekla:

„O ti punčka moja ti, kak otrok si še!“

Sedla je tesno k njej in ji ovila roko okrog pasu.

„Za srce, za naše žensko srce bi bila drugačna uteha, kajne? V romanih se ne bere tako?“

„Kako ste poredni! Takole mislim: Ali ne čutite, kljub temu da imate poklic in da ste socialist, kakor trdi Mara, ali ne čutite, da je učiteljica sredi vseh otrok, sredi vasi in sredi celega sveta vendar tako grozno sama, tako dolgočasno sama?“

„O tem tole — za danes: Kadar stopim pred kmetiško ognjišče, kjer se drži po troje otrok za krilo materi in vsi gledajo vanjo kakor v boginjo, in ko tak večer stopi oče na prag, vrnivši se s polja, iz gozda — in se vse oči obrnejo vanj — in vse steče k njemu do praga —: takrat in edino takrat občutim neko nesoglasje v svoji duši — nekaj grozno ledenega okrog srca. Pa samo takrat. To za danes. Zakaj resnično bi mi bilo žal, če bi se zapletli v to zanimivo debato, pa bi v sredi obtičali — glejte, gre že na poldne.“

„Resnično zanimivo, in prosim Vas, kajne, da mi boste prijateljica. V meni je namreč nekaj, česar sama ne poznam. Tako sem hrepenela vun — pa sem komaj prišla — in ves paradiž je v megli.“

„Bodite pripravljeni. Razočaranje rodi bogate sadove! Pri Smrekarjevih ga gotovo doživite.“

Aleni je bilo, da bi planila na dan s svojim načrtom, pa se je domislila onih zapovedujočih oči in se jih je zbala.

„Za Smrekarja se ne bom brigala. Kaj mi mar! Ampak snoči sem Vas morala zagovarjati. Mešetar, tisti ostudni Jok, je trdil, da ste se Vi vmešali v neko kupčijo.“

Minka je pomolčala in pomislila.

„V kupčijo? — Strniška? Kaj?“

„Da. Da ste pisali pismo v Trst!“

„Pisala, res, in še bom in vselej, kadar me kdo poprosi!“

„Grozil Vam je!“

„Grozil!“

„Da Vas prežene.“

Minka je rahlo pobledela.

„Tako!“

Ko je izginila bledost in ji zaplula živa rdečica v lice, je stisnila belo pest, oči so se ji zasvetile kakor ogenj — in dvignila je roko:

„Naj me le preganja! Toda . . .“

Takrat so se nenadoma odprle duri in je vstopila Mara. Minka je z očmi namignila Aleni, naj molči.

Mara je nesla dvignjeno razglednico. Ko je zagledala Aleno, ji je roka omahnila — pa se spet hitro dvignila.

„Poglejta, kvadriga z državne zbornice. Ha, s takimile konjci bi človek sfrčal v svet!“

„Torej Ivan bo mož-beseda, da ti pošlje zbirko dunajskih monumentov?“

„Mm,“ je pomrdnila Mara. „Mož-beseda, kdo ve. Brest je bolj beseda kakor pa mož. Meni je vseeno.“

Ob tem je merila z očmi Aleno, ki je bila navidez hladna in je mirno gledala sliko. V srcu pa jo je vendar nekaj jezilo in greblo, da bi bila z veseljem raztrgala to razglednico, kakor je prešnji večer svojo, po kateri ji je bilo sedaj pravzaprav žal.

„Mara, poldne zazvoni takoj. Spremiva Aleno!“

„Pojdimo!“

Vse tri so se prijele za roke in šle skozi vas proti Smrekarju.

Tistega dne Smrekarja ni bilo pri obedu. Alena ni nalašč vprašala, kje je, pa ji je žena sama od sebe razlagala, da se je odpeljal s kolesljem zaradi kupčije v Mirni dol, da ga pred nočjo ne bo in bržkone še zvečer ne.

„Noč ga bo dala, vem, dobro vem. Ne veste, Alena, kako je takole kupčijsko življenje nemirno. Res se zasluži nekaj! Toda to trpljenje in te večne skrbi in strah zanj. Brez denarja seveda ne hodi po svetu — in kadar gre, ne zatisnem očesa, dokler se ne vrne. Vedno me skrbi, da ne bi nekoč zvedela: Smrekarja so ubili, oropali. Trpljenje, gospodična, je ta kruh — in ljudje nam ga zavidajo.“

Ob tem pripovedovanju se je Aleni vzbujal sum, da je tudi ona zapletena v goljufivo stvar, ki jo snujeta Štefan in Jok, in je zato dvomila o iskrenosti takega govorjenja. Sodila je, da cika nevoščljivost na Minko zaradi pisma. Zato se ni mogla ogreti ob tem pogovoru in se je bavila kar največ z Viktorjem.

Po pouku jo je gospa povabila na polje. Megla se je razkadila in žolto jesensko solnce je obsijalo poljane.

Viktor je gnal ovčke in pripovedoval, kako jih je v sanjah prodajal, mati se mu je smejala, vmes pa razlagala Aleni, kam so sejali ozimino, koliko so pridelali krompirja in koruze. Ko so prišli do obdelane njive, kjer so orali praho, so krenili na gozdno pot — in se vrnili domov šele o mraku.

Smrekarica je prav vedela. Štefana ni bilo domov do mraka in ga ni bilo do večerje. Alena se je oprostila, da mora pisati staršem, in šla v svojo sobo.

Tu je razgrnila še enkrat predse pismo, ki ga je nosila ves dan v žepu in ga med dnem prebrala le v naglici. Nič posebnega, je mislila. Ko je pa v tihi noči ležalo pismo pred njo in so gledale vanjo te okorne poteze materine roke, iz katerih je dihala ljubezen, tista pristna in neponarejena ljubezen staršev, je občutila, da je materino pismo na otroka, ki biva v tujini, vendar — nekaj posebnega. Stavek za stavkom je brala, počasi, kakor bi bile svete te besede. Takole je pisala mati:

Preljuba moja Alenčica!

Ne morem si kaj, da bi Te koj prvi dan ne obiskala s par vrsticami svojega pisanja in te povprašala, kako se Ti kaj godi, ali si živa in zdrava, ali Ti je kaj dolgčas in če kaj hudo jokaš. Midva z očetom sva tako žalostna, ker

Te ne vidiva in ne slišiva. Kamorkoli pogledava, Alenčke le ni. Kličeva in iščeva, nikjer Te ni. Opoldne sem skuhala jabolčni štrukelj, kakor si ga Ti rada jedla; sem mislila, zdajle bo prišla — oh, pa Te ni bilo, ker Te ni več. Vse sva morala sama snesti, in šele zvečer sva jedla in se potlej z žalostnim srcem in objokanimi očmi spat odpravila. Tudi Tvoj kanarček je močno žalosten, ker Te več ne vidi. Na vrata kljuje in pravi: Kje je pa moja gospodična? Pa sem mu povedala, da si šla daleč proč, čez hribe in doline in vinske gore, čez bistre potoke in ravno polje.

Preljuba Alenčica, piši nama, brž piši; saj vem, da si že pisala, kakor si obljubila. Midva vsako uro skrbno na Te misliva, tudi Ti noben dan ne pozabi na naju in na Boga in na Marijo.

Tako! Z Bogom! Tvoja mati in Tvoj oče do groba in še onkraj groba.

Aleni je bilo temno pri srcu in vest ji je očitala greh, ker ni pisala. Naglo je segla po belem listu — pero je začelo drseti po beli poli — tuji svet je ginil izpred nje — duša je vasovala pri očetu in materi...

Ko je pihnila luč, so se oglasile stopinje iz obednice — nekdo je plosknil z roko in se zasmejal — potem pa je bilo grčanje, kakor Jokov smeh.

Alena je potegnila odejo čez glavo.

(Dalje.)

SONETI PASHE.

Zložil Bogumil Gorenjko.

1.

Zaklal je jagnje Izraelec verni,
zaznamoval si duri je s krvjo,
da angel bi Gospodov šel mimò,
ko bo morit prišel v Egipt neverni

prvorojence v jezi neizmerni.
In Jahve videl znamenje je to:
in angel jeze božje šel mimò,
prišel je v hišo blagi angel mirni.

I mi zaznamovali srca naša
smo s svetim hrepenenjem in pokoro,
ki za trpljenje, žrtve nič ne vpraša.

In ko, Gospod, boš s križem šel na goro,
naj se pri nas ustavi Tvoja pot,
ne hodi mimo naših src, Gospod!

2.

„Res, eden izmed vas me bo izdal.“ —
In šel hinavec Juda je v temò,
prodat šel učenika za zlato,
ki angel lakomni ga je skoval —

A v duši ni miru; divja naval
očitanj v vesti, kakor da peklò
se mu je naselilo v srca dnò —
„O Juda, vrni se; saj zate dal

sem tudi svojo kri, roke i zate
razpel sem svete v spravo, v mir, v objem!“
A klica milosti ne sliši, nem

apostol padli v noč gre in obupa —
O bratje, ali pesem ta brezupa
ni tožna zgodba naše dobe „zlate“?

3.

„Resnično, ne poznam ga! Kaj vem, kdo je,“
pred hlapci Peter vero je svojò
tajil. A milo Kristovo oko
pogledalo mu v dušo, v srca dno je.

In šel je vun. Zajokalo oko je,
da ni še videlo dozdej nebo
skesane duše plakati tako,
kot on objokoval je grehe svoje. —

In videl sem jih, ki so pali s Petrom,
in videl sem jih, ki so vstali s Petrom,
ker večja bila je kot greh ljubezen.

In glej, pogled Gospodov ni bil jezen;
na križ za nje raztegnil je roke,
da jih pritisne k sebi na srce.

4.

Poglej Ga sred navala hudobije,
na rami križ, naš greh, gre Jagnje sveto,
in ljudstvo lastno, v temo zmot zakleto,
z roko Ga nehvaležno v lice bije.

Pa žena se skoz množico prerije —
kdo pač zadržal bi ljubezen vneto —
obriše lice Mu, v bolest odeto;
in glej, s prta obraz Njegov zasije. —

In planil rimski tiger v kolozej . . .
Pa tisoči, ki ni jih bilo strah,
za ta obraz sklonili glave v prah

in v smrti so še peli: „Caesar, ave,
salutant morituri te“ — in slave
od te ni večje videl svet doslej!

5.

Ko bil je v noči s svojo dušo sam,
ko v prsih zvalovilo koprnenje,
Gospod ga obiskal kot sladek sen je
in ljubo vprašal ga: „Mladič, kam?“

„„Kdo si! — O kam naj idem, sam ne znam!““
„Jaz pot sem in resnica in življenje:
moj pot je križ in s trnjem okrašen je,
a križ ta sladek voljnim je ramam.

In s križem le k resnici pride se,
in v smrti le z življenjem snideš se.“
„„Gospod, to Ti si! Naj za Tabo grem,

vem, Učenik, da Tvoja pot je dan!““
In vstal in h grobu šel kot Nikodem,
in pil življenje je iz svetih ran . . .

6.

„Kaj videla na poti si, Marija?“
„„Grob Živega sem videla in slavo,
ki vanjo Oče mu odel je glavo;
vrtnar me srečal je, vrtnar-Mesija!“

In nov up s cvetjem mi srce ovija,
kot nova pómlad z rožami dobrovo;
premašal Učenik je smrt krvavo,
radujte se, On vstal je, naš Mesija!““

On vstal je! In v tem grobu smrt se jenja:
iz njega vzrastlo je drevo življenja,
razlil iz groba blagoslov vstajenja

kot živ studenec se je čez zemljó:
in k solncu dvignil človek je oko,
prej v srcu noč, a jasno zdaj nebo.

7.

„Ostani z nama, ker mrači se že,
in dan se nagnil že je za gore,“
učenca sta v Emavsu povabila
Ga, nevedoč, da z Njim sta govorila.

In sédel je Gospod in vzel v roké
je kruh, posvetil ga . . . : „„O na, srce,
za hrepenenje sveto tolažila!““
„Gospod!“ in pala sta in Ga molila —

Kaj ti Ga ne poznaš?! Ne veš več, kdo je?!
O spomni se presrečne ure svete,
ko mati te peljala, čisto dete,

je prvič k Njemu! Vprašaj jo, zakaj
solznò ji bilo je oko tedaj!
In ti ga ne poznaš! Ne veš več, kdo je!

8.

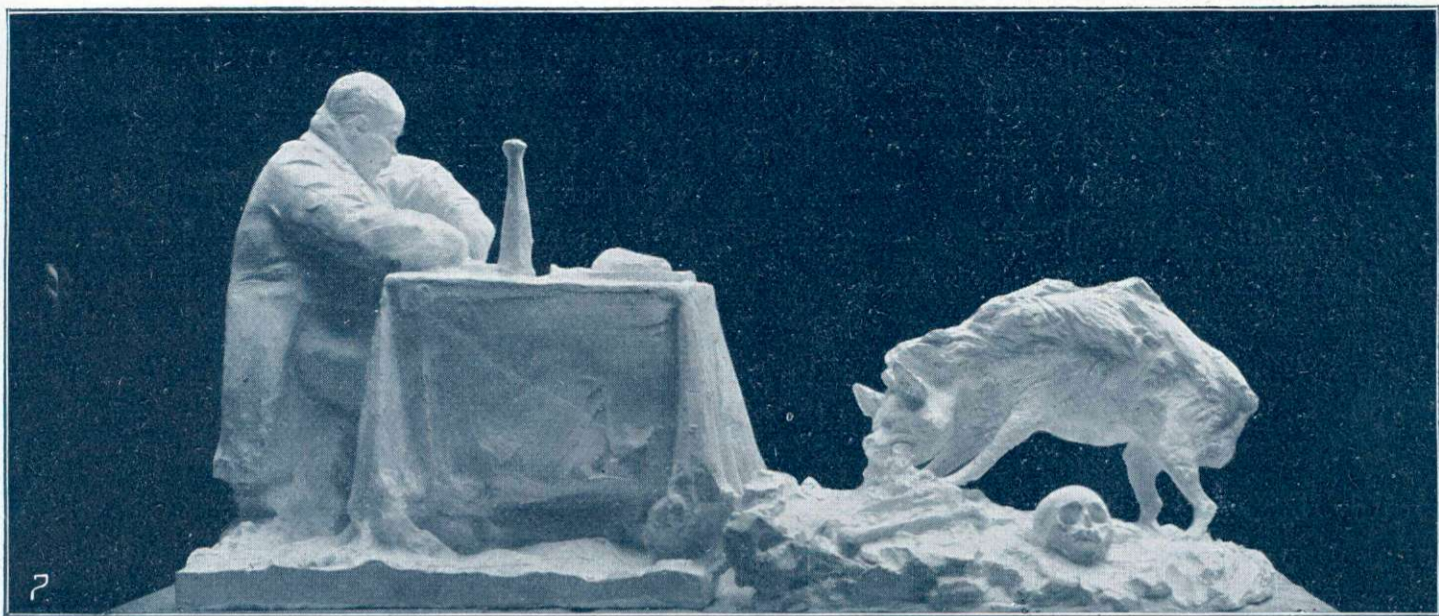
„Dotakni, o Tomaž, se mojih ran,
položi roko v prebodeno stran! —
A srečen, kdor ni videl, pa veruje,
in kdor je trden in ne omahuje!

Zato veruj, Tomaž, neomajan!“
„„Gospod moj in moj Bog!““ In vera vanj
mu vzrastla v srcu, da je ne izruje
noben vihar, pa naj divja še huje! —

In tebi — kaj ne govori Gospod:
„Položi roko v prebodeno stran,
prepričaj se, prijatelj, in veruj!“

A ti greš mimo svojo temno pot,
ne slišiš milosti in dannadan
ti Učenik je križani bolj tuj!

KNEZ
TRUBECKOJ:
„KI SE Z
MRHOVINO
REDE . . .“

NA PLANINAH.

Idila. — Spisal Pavel Perko.

Zenske marnje in nič drugega! — Tako seveda bi rekel kdo, ki ga v predpustnem času ne zanima niti to, kdo se ženi in katera se moži. Seveda. Kdor je tako brezbrizen, da mu niti ni mar, ali bosta Osredkarjev Tone in Žobejeva Marjeta oklicana prihodnjo nedeljo ali ne, ta bo že rekel: Ženske marnje! Toda prihodnja nedelja je zadnja za tiste, ki hočejo biti poročeni še ta predpust. In zato ni brez pomena, ali bo kaj ali ne bo nič z Osredkarjevim iz Tuhinja in z Žobejevo s planin.

„Jula-a!“

— Ne sliši. Ali je gluha? Ali je pa katera druga?

„Jula-a! Ho-oj! Slišiš?“

„Kaj je?“

Bila je Jula. Na glavi je nesla jerbas, v jerbasu pa šopke za svatbo. Prosenova Liza jo je klicala z vrha planin dol v dolino. In Jula je slišala ter pospešila korake.

Bilo je v nedeljo popoldne. Tisto nedeljo popoldne je solnce sijalo tako toplo, da je celo sneg iz tisoč kristalov žarel v svet toploto in gorkoto.

„Jula, hiti! Jaz te čakam!“

Liza je sedela na štoru, ki je molel izpod snega. Vešela je bila. Vse je šlo posreči dozdej in Jula je bila trdno prepričana, da pojde naprej tudi.

In Dražarjeva Jula z jerbasom na glavi je bila istega prepričanja. Kako bi bila sicer naložila šopkov v jerbas, da jih ponese k nevesti Žobejevi.

Saj pa tudi res ni da bi nekaj obrekljivih besed, ki si jih izmisli kaka Reza Kobalova, moralo razdreti svatbo, ki je bila že čisto v tiru in ki je na njej imela biti Žobejeva Marjeta za nevesto, Prosenova Liza pa za družico. Seveda. Se ti izmisli Reza, da je njej obetal zakon. Obrekljivka! Ko vendar Tone morda vse življenje ni izpregovoril deset besed ž njo! Pa bi njej obetal ženitev? Njej? Kobalovi? In vendar je Reza trosila govorico, in besede so prišle na uho ženinu Tonetu. Tedaj pa je nastala naenkrat zmeda in razburjenost! Ti vstane Tone in pove nevesti Marjeti, da bo tožil Kobalovo in da se mora svatba odložiti toliko časa, da dobi on zadoščenje pred sodnijo. Ta bi bila lepa! Zavaljo ene Kobalove, ki o njej ves svet ve, kako je obrekljiva! A Tone trdi venomer, da bi ga v zakonu pekel vsak pogled od strani Marjete, ako ne opere svojega dobrega imena, preden se poroči . . . Taka nespamet! Marjeta pa joka in ljudje govore, ko bi vsega tega treba ne bilo. — Ne boste! Vse bo še dobro! Vse se mora poravnati!

„Ho-oj! Jula, hiti!“

„Saj hitim.“

Glas je bil že dokaj bliže.

Naproti ji grem! se je odločila Liza. In je odhitela po snegu, da se je dvigal oblak snežnega prahu in je pršalo na vse strani.

„Imaš šopke, Jula?“

„Imam.“

Jula je postavila jerbas na tla. Dvoje strogih Lizinih oči je premotrilo šopke drugega za drugim. Skrb družice mora biti, da so šopki lepi in

dostojni. No, in so tudi bili. Nobena druga bi jih ne bila napravila zatóje nego Dragarjeva Jula. Niso bili ne preveliki, ne premajhni: tudi barve so bile lepo izbrane: žive, a vendar ne kričeče.

„Si že pridna. Zdaj pa le hitro naprej!“

„Čakaj no,“ jo je ustavila Jula. „Povej poprej, kako si opravila pri Kobalovih. Ali si že govorila z Rezo?“

„Sem. In s Tonetom tudi.“

„Z ženinom? Kaj je rekel?“

„Poslušaj!“

Kadar je pripovedovala Liza kaj posebno važnega, tedaj ji je donel glas nekam moško in odločno. Obrvi pod čelom so se ozko stisnile in ostale stisnjene tako dolgo, da je povedala vse do konca. In tedaj se je zdelo, kot da je njena govorica jeza in kreg, ki velja tebi, ki stojiš pred njo in jo poslušáš. A ko je bila povedala vse do konca, se ji je v hipu zopet ugladilo čelo in ublažil pogled. In tebi, ki si jo poslušal, je odleglo, ker si videl, da nagubančeno čelo in oster pogled nista veljala tebi, ampak stvari, ki je bila tako resna in važna.

„Poslušaj! Jaz sem šla naravnost h Kobalovim in sem rekla Rezi: Reza, Osredkarjev toži. Ako misliš, da moreš zagovarjati svoje besede, tedaj pojdi na Brdo in prisezi. Ako pa ne, potem prekličí in reci, da obžaluješ, kar si govorila.“

„No, ali je preklicala?“

„Ne rada. Nekaj časa je tajila. Pa jaz sem ji navedla priče, ki so jo slišale. Potem je rekla, da so jo napačno razumeli. Jaz pa sem rekla, da ima vsaka tistih prič po dvoje ušes, ki dobro slišijo. Nazadnje se je vdala. Rekla je, da prekličé vse. Ker se pa sama ni upala k Tonetu, sem se ponudila jaz, da grem. In ravnokar sem dospela od Osredkarjevih.“

„Sedaj je torej vse poravnano. Hvala Bogu! Jaz sem se resno bala —.“

„Motiš se, Jula. Ni še poravnano. Tone pravi, da mu to ne zadostuje. Pravi: ona je govorila vpričo ljudi, zato naj prekličé pred sodnijo. Tako Tone.“

„Ah! Kaj pa sedaj?“

Jula je bila iznova v skrbeh in dvomih. Zrla je na Lizo, kot bi od nje pričakovala rešitve. Saj Liza je bila tako odločna in iznajdljiva.

„Trapica, kaj se bojiš!“

In Liza se je zasmejala prešerno ter jo udarila po licih.

„Daj sem jerbas, da ti pomorem.“

Odvzela ji je jerbas in hiteli sta proti planinam.

„Toneta sem ujela za besedo,“ je nadaljevala Liza. „Rekla sem: Ali ti je toliko na tem, kaj

govorijo ljudje? Ali nisi včasih sam pravil, da je nespamet, ako se kdo ozira na to, kaj bodo ljudje rekli ali mislili? A?“

„Kaj je rekel?“

„Je rekel, da mu ni na tem, kaj bodo ljudje rekli, ampak da mu je za Marjeto, kaj bo mislila ona. Tega, pravi, bi ne mogel prenesti, da bi Marjeta kdaj dvomila o njegovem poštenju in mislila tako ali pa tako... Dobro! Torej za Marjeto mu je bilo, ne za drugo. Veš, da je bila to voda na moj mlin. Hotela sem se hitro vtakniti v besedo, češ: Jaz se pa zastavim za Marjeto, da ona tega ne verjame in da tudi ne bo nikdar verjela. Tako sem mislila reči, pa nisem. Ali veš, Jula, zakaj nisem?“

„Zakaj?“

„Zato, ker bi me bil Tone potem vprašal: Odkod to veš? Ali mar od Marjete? Kdaj ti je ona zatrdila, da ne dvomi in da nikdar dvomila ne bo? Tako bi me bil vprašal in jaz bi bila morala odgovoriti, da mi Marjeta tega ni rekla, ker mi v resnici ni. A jaz sem prepričana, da mi bo Marjeta to zatrdila, kakor hitro jo vprašam. In danes jo bom. Kakor hitro imam Marjetino besedo, grem lahko nazaj in rečem: Marjeta tega ne verjame in nikdar verjela ne bo. Kaj pa drugi ljudje, za to tebi ni mar; saj si rekel, da se nanje ne oziraš. Tako mu porečem. Ali se mi more izviti? Jula, povej!“

Jula je bila seveda teh misli, da ne. —

Prišli sta do prve planine. Gori pri Planinskih bodo zbrana dekleta, da se pomenijo glede oblek in glede petja pri poroki. Tako je bilo domnjeno.

Že zdaleč je bilo slišati petje, ki je prihajalo iz hiše. Močni in čisti glasovi so se jasno ločili v daljavo. Poleg visokega glasu, ki ga je pela Kirarjeva, se je spajalo v prijetno soglasje par drugih glasov. Eden je bil tako nizek, da bi bil človek mislil: to je moški. A bila so dekleta — cerkvene pevke.

„Poznam jih po glasovih, Vse so. Planinska, Kirarjeva, Blažilova. Ustaviva se, ali za malo časa, ker dan je kratek in do tretje planine je še daleč.“

Liza in Jula sta vstopili.

Bile so štiri, a pele so pravzaprav tri. Četrta — Križajeva — je sedela ob oknu in z zamišljenim pogledom zrla v daljavo. Prstani na rokah in všitki na obleki so pričali, da bi bila morebiti rajša v drugačni družbi. Toda ozir na ljudi in sorodstvo s Planinsko, ki sta si bili sestrični, jo je pridrževalo na pravem mestu. Ali bode vztrajala do konca? Ali se bo poprijela družbe tudi

s srcem? Kdo ve? Nevarna leta so se bila pravzaprav šele pričela . . .

Najglasnejša je bila Kirarjeva. Bila je prva cerkvena pevka. Ljudje so ji rekli kar „pevka“, ker je pela že odnekdaj. Njen glas je bil sicer vodilen glas, a je vendar šel glas Blažetove nad njenim in ga je spremljal. Nekateri so rekli, da to ni pravilno. A vendar sta se glasova vjemala čudovito lepo. Tretji glas — Planinska — se je gibal čudovito nizko.

Na planincih lušno biti,
tam je dosti mleka piti — — —

Ko sta vstopili Liza in Jula, niso niti prenehale, ampak je pevka — najživahnejša med vsemi — samo s smehljajočim obrazom pokimala v pozdrav in molče povabila, naj prisedeta. Četrta — Križajeva — je za hip obrnila pogled na Lizo in Julo, premerila počasi in otožno njihovo obleko in se zopet zagledala v daljavo . . . Drugi glas — Blažetova Rezika — mlada še in čudovito sramežljiva, je dvignila med petjem zdajpazdaj oči, pogledala Lizo ali pa Julo, in takoj nato zopet povabila pogled. Pela je, gledaje v naročje, kjer je v predpasniku imela steblo pomladanskega teloha, ki mu je bila peresa nevede kdaj že zdavnaj potrgala drugega za drugim. Kadar je pogledala Lizo, ji je zasijalo v očeh veselo in prisrčno in usta so se ji hotela zakrožiti v nasmeh. A kakor bi se nasmeh ne podal njenemu značaju, je hitro umaknila pogled in povabila trepalnice . . . Nekaj vabljivega je imela na sebi sramežljivost tega dekleta.

„Zavriskajmo, da se bo slišalo!“ je izpregovorila pevka nenadoma in pritegnila Lizo k sebi.

Pastirc pa prav' juhe, juhe.
Juh —!

In ta preglasni „juh“ je moral ves in cel, kolikor ga je bilo, Lizi naravnost na uho.

Liza se je v hipu zasukala in vrnila bi bila pevki tisti „juh“ z obrestmi; toda pevka je bila že sredi hiše in se objestno smejala, čuteč se na varnem.

„Čakaj, povrnem ti drugič!“ je zapretila Liza.

„Kaj pa je s svatbo? Tisto povej,“ je zavračala pevka.

„Oh, pa res. Ali bo kaj?“ so hitele vse v eni sapi. Celo Križajeva se je bila ozrla radovedno.

„Kar se svatbe tiče,“ je odgovarjala Liza odvažno in pomenljivo. „tega za sedaj še nič ne izdava. Jeli da ne, Jula?“

„Nič,“ je pritrdila Jula.

„Pa zakaj ne? Aha, že vem. Menita: sedajle jih pa imava. To bodo radovedne in izpraševale . . . Jaz pa pravim, da ne bomo nič radovedne in nič izpraševale. Kajne da ne, Rezika?“

In pevka se je zasukala okrog Rezike ter jo z dlanmi pobožala po licih.

Rezika je zardela in se nasmehnila.

„Ko bosta videli, da nismo radovedne, pa bosta sami od sebe prišli z novico na dan,“ je trdila Planinska.

Splošno veselje je prevzelo naposled še Križajevo, da je pustila okno in sneženo daljavo in se smejala z drugimi. Sama ni vedela, kdaj je začela pomagati pri petju, in je bila naposled pri tistem „juh“ še najbolj glasna med vsemi.

Pastirc pa prav' juhe, juhe.

Juh!

Na planincih lušno je.

„Juh!“ je zadonelo zunaj pred hišo. To je bil pa v resnici moški glas. Vse so se ozrle proti oknu.

In tedaj se je prikazal ob oknu žametast klobuk z gostim šopom peres; za njim pa glava fanta, ki se je samozadovoljno smejal skozi šipo.

„Ah! Ločniški Joža! No, ta pa ta!“

Pevka se je zasukala na peti in rekla v okrogu:

„Cingelcing!“

Nato pa smeh, da je odmevalo po sobi.

Rekli so mu Cingelcing, ker je hodil s cingeljajočo verižico ob telovniku in ker je znal na harmoniko. Ponujal se je povsod, kjer se je pripravljalo na svatbo.

Izprva je bil morda namenjen v hišo. A ko je zapazil med pevkami — bogve katero? — je zategnil obraz v žalostno potezo in glava s klobukom in peresi se mu je ponizala za komolec.

„Le čakaj!“ mu je zapretila pevka in namerila pest. Takoj se je umaknil za par korakov. Ko je bila odprla okno in klicala za njim, je bil že daleč.

„Počakaj, počakaj! In daj sem klobuk, da ti ga vržem po planini.“

Toda fant s klobukom in s peresi je bil že na varnem. Oddaleč je klical: „Danes ga pa ne boš! Ni vsak dan nedelja.“

„A danes je.“

„Četudi, a ga ne boš. Ali ga vidiš?“

In snel je klobuk ter ga vihtel po zraku. Potem je odcingljal in izginil za ovinkom.

To je bilo pa takole, s klobukom. Pevka, ta je vedela najlepše povedati, kako je bilo:

„Gospod župnik so bili prepovedali s prižnice, da ne sme nihče na kor, razen organista

in pevk. A nerodni Cingeljcing se ni zmenil za to. Vselej je bil takoj za nami na koru; ako ne že poprej. Zadnjo nedeljo smo bili že vsi na koru — pevke in organist — ko je že zopet prešerno slonel ob ograji. Klobuk je obesil na kljuko in se obnašal, kot da je pevcev kdo, ki spada na kor. Saj znam jaz tudi peti, je trdil in se branil iti s kora. Jaz pa — ne bodi lena — pograbim klobuk, ki je visel na kljuki in ga treščim čez ograjo v cerkev. Ljudje so ravno prihajali. Služba božja se še ni bila pričela.“

„Jaz pa —, poslušajte!“ je povzela Liza z veselimi očmi — „jaz pa stopim ravno v tistem trenutku v cerkev. In ko vidim, da leti po zraku nekaj takega kot Cingeljcingov klobuk, in pade ravno predme na tla — tresk, ga odbijem z nožo in klobuk in peresa, vse skupaj se je valjalo v prahu pod zvonikom.“

„Stari Logar pa —“ tako je dostavila Planinska — „je prišel ravno v tistem trenutku pod zvonik. In mož, napol slep, napol gluha, je stopil na nekaj mehkega, pa sam ni vedel, kaj je. Šele ko se je sklonil in pobral, je videl, da je klobuk.“

„Sedaj, mislim, da ga ne bo več na kor,“ je dostavila pevka.

„Veš, kam gre sedajle?“ je ugibala Liza. „Stavim da h Klančniku v Gabrije. Starejša, ki je služila v mestu, je sedaj doma. Pravijo, da ji bo dal Klančnik posestvo. Stavim, da bodo vasovali danes pozno v noč in da bodo pele orglice . . . —

„Da, res, kako bo pa z Marjeto,“ se je spomnila ena izmed pevk. „Ali bo svatba ali ne? Ali je poravnana zadeva?“

Bile so pač obljubile, da ne bodo izpraševale. Toda kdo se bo premagal, ko Liza in Jula nista hoteli z novico na dan, a je bila stvar vendarle tako važna.

„Za zdaj ne poveva še nič!“ sta trdovratno trdili Liza in Jula. „Preden bo par dni, pa izveste vse.“

Par dni — to je bilo še dolgo! Pa ni nič pomagalo. Vdati se je bilo treba.

Potem sta odhajali Liza in Jula. Solnce se je bilo pomaknilo niže in sneg je zopet zmrzoval. Iz doline je pihala sapa in napovedovala mraz in sneg.

Ko sta hiteli skozi Gabrije, se je čul od Klančnika hrušč in vrišč. Petje in godba in ples; vse se je mešalo med seboj v glasen hrup in ropot.

„Ali nisem rekla?“ se je obrnila Liza in poslušala.

„Če le kje, tukaj se pleše gotovo!“ je dostavila Jula.

Ravno ko sta hiteli po bregu za hišo, je prišla na zadnja vrata ena izmed Klančnikovih, vsa rdeča in zasopla, ter stekla mimo vogla. Zatem je stopil na prag fant, golorok, ozrl se okrog in ko je zagledal Lizo in Julo, pomaknil klobuk na čelo in se umaknil v vežo. Bil je Cingeljcing, Ločniški Joža. —

Sredi tretje planine je stala Žobejeva hiša. Solnce je sijalo pred prag. Kokoši so greble v prahu, koder je bil odlezel sneg. Drugače ni bilo videti živega v bližini.

„Kaj neki poreče Marjeta? Gotovo joka in žaluje. Ne veš, kakšna je bila v petek, ko sem bila pri njej. Vsa razburjena in obupana.“

Ko sta vstopili Liza in Jula, je sedela nevesta pri mizi. Glavo je bila položila v roke in jokala.

Mati Marjetina je potožila:

„Bog se usmili, ne morem je utolažiti! Vedno joka in vedno trdi, da so ji zlobni jeziki ubili srce. Jaz pa pravim, da poštenost vedno ostane poštenost in se ne da ubiti. Dobro ime si vzame človek sam sebi; drugi mu ga ne more vzeti . . . Toda kaj pomaga, naj ji govorim, kar hočem, ko so vse besede bob v steno! Potolažita jo vedve, ako moreta!“

Ženica si je obrisala oči, ozrla se še enkrat na hčer in izgnila skozi vrata.

Pristopili sta k Marjeti ter ji s sočutjem pripovedovali veselo novico, da se Kobalova kesa svojih besed in da jih preklicuje.

Nevesta Marjeta je dvignila glavo:

„Kaj pa Tone —?“

„Bila sem pri njem in mu povedala vse.“

„In kaj je rekel? Ali je sedaj potolažen?“

Liza je morala priznati, da zazdaj še ne, da pa —.

Marjeta je ni več poslušala. Oči ji je zasenčila žalost in glava se ji je zopet naslonila na mizo:

„Saj sem vedela. Tone bo držal in ne bo odnehal. Poznam ga.“

Liza in Jula sta stali poleg, pa nista vedeli, kako bi začeli. Vsem je bilo mučno pri srcu.

„Poznam ga in uganjene imam njegove misli,“ je hitela Marjeta. „On si misli: Seveda preklicuje, a le zato, ker se boji tožbe.“

„Marjeta, pomisli. Ko bi bilo res tako in bi bila Kobalova odnehala zato, ker se boji tožbe: pomisli, ali ne kaže stem, da ga je dolžila po krivem? Zakaj bi se sicer bala tožbe in sodnije? Ali ni res tako?“

„Res je; toda kaj pomaga? Dopovej Tonetu, če moreš . . . Ah, da so zlobni jeziki tako stru-

VACLAV BROŽÍK: TRUBADUR.

peni! O ti moj Bog! In ti ljudje govorijo in morda celo verjamejo . . . Ah, Liza, da bi ti vedela!"

Marjeta je dvignila pogled in skoz solze zrla na Lizo in Julo. Kako čiste in jasne so bile vedno te oči. Danes ta dan pa je morala pasti nanje žalost in bridkost, kakor senca nad dolino . . . Kdo bi ne jokal z njo?

„Marjeta, pozabi to in bodi vesela,“ jo je tolažila Jula. Pa kaj bo izdala tolažba, ko je Jula sama jokala.

„Veš kaj, to ni nič! Marjeta, poglej mene!"

In Liza jo je objela z dlanmi ter ji dvignila glavo.

„Poglej mene, Marjeta. Ali me vidiš?"

Seveda jo je videla. Skoz mreno solza je videla Lizin obraz, ki je bil ves strog in odločen. V kotu obeh očes je še šepetala solza in pretila, da zdrkne po licu. Toda odločnost, ki je bila zasijala Lizi po obrazu, je zadušila vse, kar bi spominjalo na ginjenost in mehkobo.

„Mi zaupaš, Marjeta? Ali veš, da sem ti že parkrat pobila dvome in strahove, ko sem ti obetala, da se izteče vse na dobro? Povej, ali se je izteklo potem, ali se ni?"

„Se je!"

„No in tako ti zagotavljam tudi danes, da se bo poravnala tudi ta zadeva; pa brez tožbe in sodnije. Ali mi verjameš?"

Marjeta ni odgovorila. Duša ji ni videla izhoda; zato se dvom ni hotel umekniti tako hitro, kot bi bila rada.

A Liza je vendarle zapazila, da se je napolnila Marjetina duša veselega upanja. In četudi je to upanje trepetalo v negotovosti, upanje je vendarle bilo . . .

„Ako danes še ne verjameš, verjela boš pozneje. — Zdaj pa, Marjeta, mi moraš odgovoriti na to, kar te bom vprašala. Ali hočeš?"

„Seveda hočem."

„Povej mi, Marjeta, kaj ti misliš o tistih besedah, ki jih je napravila Kobalova? Ali verjameš, da je res, kar je trosila okrog?"

„Ah ne! Tega vendar ne verjamem."

„Ali imaš kako sumnjo o Tonetu? Ali dvomiš količkaj o njegovi poštenosti?"

Lizin pogled je bil strog in je prodiral naravnost v dušo. Toda Marjeta se ni bala.

„Liza, kako moreš misliti, da bi dvomila o Tonetu? Predobro ga poznam. In vsi ga poznajo."

„Ali boš sploh kdaj mogla verjeti, da bi bilo to res, kar trdi Kobalova?"

„Ne govori o tem! Nikdar! Nikdar ne!"

„Dobro!"

In strogost je prešla z obraza in gube so se zgladile. Bilo je, kakor kadar solnce prežene meglo in posije.

„Marjeta sedaj je vse dobro. Drugo prepusti meni. Jaz ti zagotovim, da je sedaj poravnano vse in da bomo imeli svatbo. Pa brez tožbe in sodnije, razumeš?"

„Ampak Liza, jaz ne razumem, kako —."

„To meni prepusti!"

Sedaj pa je šlo veselje in upanje v polni meri preko Marjetinih oči. Ah, da! Ni sicer vedela, kako in kaj, pa saj je Liza vedela!

„Marjeta, sedaj pa poglej šopke, ki sva jih prinesli. Ti pa nama razkaži venec in obleko. — Ali je vse pripravljeno?"

„Vse."

Potem pa je bilo pozabljeno vse drugo! In misli vseh treh so se obrnile na veselejše stvari.

Poročna venca sta bila lepa! Eden za nevesto, eden za družico! Liza si ni mogla kaj; odvrгла je ruto in si je dela svojega na glavo.

„Kako se ti poda!" je vzkliknila Marjeta vsa blažena. „Poglej, Jula, in povej: ali ne bo družica lepša nego nevesta?"

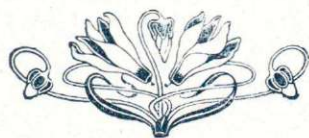
„Nikdar!" je zatrdila Liza in zardela. In kakor da se je bila prenačlila, je odložila venec in ga položila na svoje mesto.

„Dekleta, jest!" je razsodila naposled mati, ki je bila stopila v sobo s krožnikom na roki. Na krožniku je bil prigrizek in rogelj pogače, namazan z medom in smetano — —

Ah da, tako je to življenje na planinah!

* * *

In bili so oklici in bila je svatba. Brez tožbe in brez sodnije. Vsi so bili veseli, samo Cingeljcing Joža se je držal nevoljno, ker se je bil pozabil priporočiti ženinu ter je bil zato na svatbo povabljen drug godec. Ta pa ni godel samo okroglih, ampak je znal spremljati s harmoniko tudi veselo in pošteno svatovsko pesem. In to je bilo potrebno; zakaj cerkvene pevke, ki so svatovale na tisti svatbi, so bile v petju do konca vztrajne in neugnane.

CAMERA DELLA SEGNATURA.

Spisal A. Zupan (Rim).

Kakor je stara Grška imela svojega Perikleja in ga more kazati svetu kot vzor ljubitelja umetnosti in vede, tako se krščanstvo more in sme ponašati s krščanskimi Perikleji - papeži 15. in 16. stoletja, ki so v svoji vnemi za vedo in umetnost, z mecenstvom, ki mu ni para, poklonili svetu umotvore, katerih vrednosti in lepote niso in ne bodo mogla uničiti dolga stoletja kljub razjedajočemu zobu časa in menjajočim se nazorjem ter interesom človeštva; to pa zaradi njihovih vedno resničnih idej ter trajnolepe oblike, v kateri so vtelesene te ideje. Med temi papeži umetnosti tako naklonjene renesanse pa se odlikuje s posebnim sijajem obdani Julij II. — renesančni papež v pravem pomenu besede, ki je v primeri z drugimi renesančnimi papeži nekako to, kar je zvezda polarnica na nočnem zvezdnatem nebu. Ta veliki papež je zbral okrog sebe celo vrsto umetnikov, domačih in tujih, in jim dal dela v raznih oddelkih vatikanske palače, tako da je bil proti koncu l. 1508. v vatikanskih hramih zaposlen cel zbor umetnikov, ki se je pa začel kmalu krčiti in se je nazadnje reducirjal na samo dva umetnika — Rafaela v Stanzah in Michelangela v Sikstini.

Dočim je Michelangelo sameval v Sikstini v boju s samim seboj in z okolico, je Rafael v družbi pesnikov, modroslovcev in bogoslovcev reševal nalogo, poverjeno mu od papeža, to bogato in srečno inspiracijo Julijevo. Julij II., ki se je zaradi mržnje do Aleksandra VI. — prednika in sovražnika svojega — preselil v zgornje vatikanske prostore v bližino od fra Angelico da Fiesole poslikane študijske sobe Nikolaja VI., prvega velikega mecena na Petrovem stolcu, ta Julij II. je namreč sklenil, da okraši sosednjo skupino dvoran, sedanje Stanze, s freskami. Do te odločitve ga je dovedla nemara misel na Nikolaja V. Da udejestvi svoj načrt in sklep, je pozval Julij II. na papeški dvor razne umetnike tiste dobe od blizu in od daleč, med njimi tudi Rafaela Sanzio iz Urbina, morda po prigovarjanju Bramantejevem ali obenem na priporočilo svojih sorodnikov ali pa, ker ga je v Urbinu spoznal osebno, ko je tja potoval. Bodi kakor že, gotovo je, da je jeseni leta 1508. Rafael prišel iz Florence v Rim, kjer se je oklenil v Stanzah z vso ljubeznijo in vso svojo genialnostjo dela, ki je pripadlo kmalu njemu samemu; zakaj

drugi slikarji so se polagoma umaknili ljubljencu Muz kakor zvezde vzhajajočemu solncu. Izmed Stanz, v katerih naj bi se povelečevalo krščanstvo, bodisi naravnost, bodisi posredno po zmagi papeštva, je poveril Julij II. Rafaelu najprvo samo Camero della Segnatura; njej so se priklopile po kratkem času Stanza dell' Incendio, d' Elio-doro in Sala di Costantino¹, ki pa po svoji vrednosti in dovršenosti ne dosejajo prve, o kateri trdi zgodovinar Pastor, da bodo v to svetišče umetnosti romala ljudstva, dokler ostane le še sled o njegovih tvorbah.²

O zgodovini Camere della Segnatura, njenem postanku, vnanjem in notranjem, ne vemo mnogo gotovega, največ je plod kombinacij; le napis v Cameri sami nam je priča, da jo je Rafael slikal od l. 1508. do l. 1511.³ Sicer pa mislijo, da je Julij II. sam dal zamisel, da se povelečajo in ovekovečijo v tej dvorani — za poslikanje ne kdovekaj ugodni⁴ — štiri duševne sile, ki vodijo in ravnaajo življenje posameznikov in narodov, t. j. pravosodje, pesništvo, modroslovje in bogoslovje. Izvršitev je prepustil Rafaelu, ki se je mogel posvetovati s pomembnimi in učenimi možmi na papeževem dvoru.⁵ To je Rafael seveda tudi storil, dasi se vpliv modroslovcev in bogoslovcev nanj ne sme pretiravati zaradi tedanje navade, da so se bavili tudi laiki kolikortoliko s teološkomističnimi vprašanji.⁶ Pri izvedbi in obravnavi te že v srednjem veku poznane in tudi obdelane snovi⁷ sta pa na Rafaela mnogo vplivala tudi Dante in liturgija.⁸ Taka so mnenja o zgodovini notranjega postanka tega večnolepega cikla slik, v katerem je Rafael označjal evangelij optimizma in idealizma,⁹ in se ta mnenja tudi približno ujemajo med seboj. Glede vnanjega postanka so pa sodbe različne. Česa se je Rafael lotil najprvo in s čim je završil svoje

¹ Pastor, Geschichte der Päpste, 3. in 4., III., str. 821 ns.

² N. n. m. 822.

³ Steinmann, Rom in der Renaissance. Leipzig, 1902, 141.

⁴ Prim. Pastor n. n. m. 821 in Kuhn O. S. B. Allgemeine Kunstgeschichte.

⁵ Steinmann, n. n. m. 142.

⁶ Pastor, n. n. m. 848 ns. Fr. Xav. Kraus, Geschichte der christlichen Kunst, II. Bd., II. Abteil., fortgesetzt und herausgegeben von J. Sauer. Herder i. Br., 1908, 385.

⁷ Steinmann, n. n. m. 145 ns.

⁸ Pastor, n. n. m. 838. Kraus, n. n. m. na raznih mestih.

⁹ Steinmann, n. n. m. 142.

monumentalno delo? Misli se križajo: Nekateri menijo, da morejo iz vpliva, oziroma duha umbrijske šole, ki še veje z nekaterih slik, sklepati, da se je lotil najprvo stropa in nato stranskih sten, v čemer se vsi zlagajo, poleg tega pa da je najprvo začel s pravosodjem, nadaljeval z bogoslovjem in pesništvom ter končal z modroslovjem v Šoli atenski¹; drugi pa zro začetek stenskih slik v Dispusti, kjer je slikal krščansko vero z njenimi zastopniki, in konec v pravosodju zaradi Michelangelovega vpliva, ki se javlja v gibanjskih motivih te skupine.² Zdi se, da imata obe misli, dasi si nasprotujeta, marsikaj zase; ker je pa ta kontroverza za umevanje, za kakršno gre nam, brezpomembna, zato jo pustimo in si oglejmo takoj, kako je rešil Rafael težko nalogo, kako je ustvaril „kulturno sliko onega časa, kakor je enoviteje v tako umetniškem zasnutku (Fassung) niso več poizkusili“.³

Ko se je Rafael lotil dela v Cameri della Segnatura, je bila stropova dekoracija že gotova. Sodoma je bil potlačen križasti svod že razdelil potom zelo lepih, bogatih in okusnih ornamentov v štiri krožna in štiri pravokotna polja. Zato se je Rafael poprijel takoj dela in naslikal najprvo v medaljone alegorične postave Pravice, Pesništva, Modroslovja in Bogoslovja, ki jih je komentiral še s sličicami v pravokotnih poljih. Tako je Pravici dal v spremstvo na njeni desni znano razsodbo modrega Salomona - kralja med materama, ki sta se prepirali za dete, Pesništvu ovenčanje Apolonovo in kaznovanje Marzijevo, Modroslovju žensko postavo, ki se sklanja nad svetovno oblo, kot snovjo svojega razmotrivanja, in Bogoslovju prvi greh kot izvir in začetek vsega bogoslovja. Alegorične postave same so bogate, globoko občutene, umetniške koncepcije, dasi tudi Rafael kljub vsem svojim talentom ni mogel zmagati popolnoma nenaravnosti, ki je lastna vsaki alegoriji, in je zato moral seči tudi on po vnanjih pripomočkih. Pravica sedi na oblakih s tehtnico v levici, desnica pa je zamahnila z mečem, da izvede sodbo. Z zaklopljenimi očmi, razsodno zroč za ciljem svojega skorajšnjega usodnega udarca jo obdajajo štirje geniji, dva s peroti, dva brez njih — razlika med svetno in cerkveno pravico — noseč marmornati plošči, ki povesta s svojim napisom, da je ta vitka žena moč, ki deli vsakomur nje-

govo pravico (*ius suum unicuique tribuit*). Njej nasproti pa kraljuje Poezija — najlepša izmed vseh štirih alegorij. Z velikimi peroti — znakom pesniškega vzleta — sedi na marmornem stolcu, ki ga krase antične gledališke maske ter tako sedeč opira svoj ognjeviti pogled v daljo. Lep, poln nežnega, mladostnega življenja je njen obraz in napolnjuje jo polnost nedolžnega, bujnega, brezskrbnega življenja, tako da ji je beli plašč zdrknil z ramen na modro oblačilo; vsa je prepolna lahkote, tako da more z največjo fineso naslanjati liro na svoje vzkipele prsi ter lahkotno opirati knjigo na svoje koleno. Lira in knjiga — predmeta, ki sta ji donesla lovorov venec, s katerim je ovenčana. Njen pesniški polet pa še jasneje označa napis, ki ga nosita dva genija in ki pove, da je božanstvo navdihnilo čudovito srečo in vlilo v njeno srce veliko navdušenje, ki je oznanja vsa njena vnanjost (*numime afflatur*). Če je pa Rafael izlil v Poeziji vso svojo umetniških inspiracij in notranjega življenja prekipevajočo dušo, je pa nasprotno v Modroslovju naslikal hladno računajočo, z mrzlim, raziskujočim pogledom v daljino se opirajočo ženo najboljših let ter zelo lepih potez, ki hoče brez vsakega ognja, čisto hladno prodreti v globino stvari ter jim tam poiskati vzrokov, kakor priča napis (*causarum cognitio*). S knjigama naravoslovja in nravoslovja sedi ta žena hladnega razuma na mrzlem marmorju, katerega mrzloto še poveča egiptovskega duha dihajoče naslonjalo z Diano Efeško spredaj. Oblečena je v oblačilo rjave, zelene, rdeče in modre barve, kar znači štiri prvine, ki po nekaterih starih modroslovcih sestavljajo vse stvari: zemljo, vodo, ogenj in zrak. Zadnja — Bogoslovje pa združuje v sebi razum in srce. Svečano sedi na oblakih, kot nositeljica miru in sprave, ovenčana z oljkinim vencem, in bel pajčolan ji plapolja v vzduhu, sicer pa nosi kot učiteljica upanja in ljubezni zeleno in temnordeče oblačilo. Poznavateljica božjih stvari (*divinarum rerum notitia*), kakor povesta angelca z napisom, gleda resno, a vendar milo, da, skoro otožno, a možatoožno zaradi slepote človeštva v svet ter kaže z desnico navzdol na sliko pod seboj, mogoče tudi na verno ljudstvo, med katerim razpreza svoje kraljestvo milosti in miru, v levici pa drži knjigo razodetja. To so alegorične slike štirih duševnih sil, ki jih odlikuje predvsem završenost in zaokroženost kompozicije, enotnost glavnega gibanja, ki gre pri vseh od desne proti levi, in končno lepo soglasje ter ozka spojitve med izrazitimi alegorijami in obdajajočimi jih geniji.

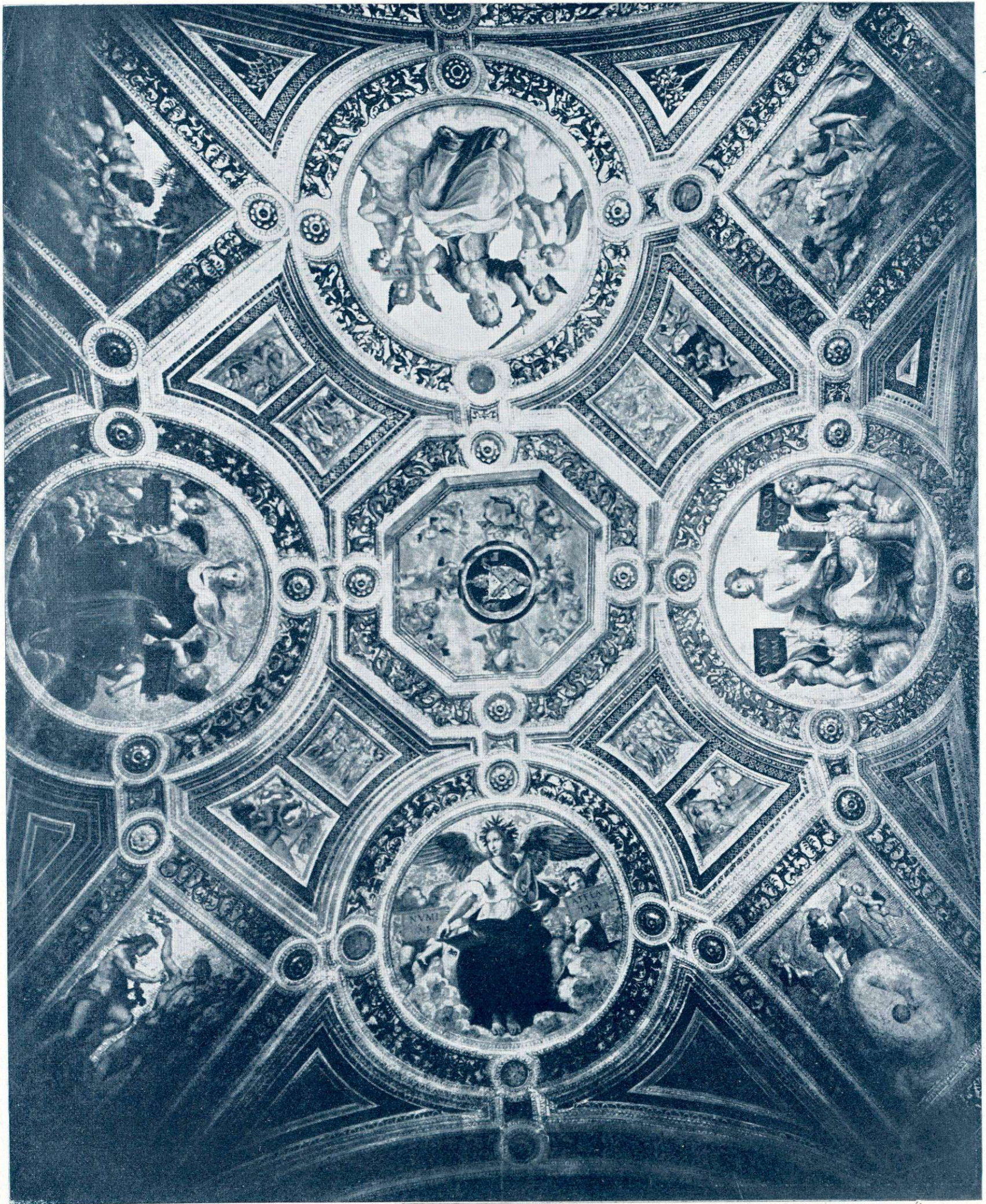
(Dalje.)

¹ Tako Steinmann, n. n. m. 146. in 148.

² Kraus, n. n. m. 386, enako Wölflin, *Die klassische Kunst*. München, 1908.

³ Dr. E. Frantz, *Christliche Malerei*, II. 2. Herder i. Br. 1894, 732.

CAMERA DELLA SEGNATURA (STROP).

RAJ.

Zložil Silvin Sardenko.

Pred raj sem Tvoj pribežal iz temot.
Pred njim sta čula, polna vseh milot,
ljubezni mir v očeh, na ustih rajski smeh,
dva keruba brez meča, brez grozot.

Kadilnico je zlato vsak vihtel,
iz nje je duh po lilijah kipel.
„Iz solznih sem dolin — izgnan Adamov sin —
čez prag stopiti zopet — mar bi smel?“

„Le pridi, sin!“ In sredi raja, glej!
življenja sad žari z nebeških vej.
In vmes akord premil, kot šum skrivnostnih kril:
„Življenja hočeš? Vzemi sad in jej!“

Nevedni svet! Si pel, da raja ni.
Ga ni? Zakaj pa duša v njem živi?
Prečista keruba, vzletita do sveta,
povejta mu: Tvoj raj odprt stoji!

VEČNA LJUBEZEN.

Zložil Silvin Sardenko.

Ni bilo dne —
O ne! En dan je bil,
ko moj spomin
ni k Tebi se privil
prevdano.

In tisti dan
sijalo solnce ni
in zvezde vse
zaprle so oči
pred mano.

A v novih dneh
kipi spomin zvesto,
kot žarek zlat
med nebom in zemljó
izžarjen.

Ker ni nikdar
brez Tebe mir z menoj,
vesel spoznam,
da za Te duh je moj
ustvarjen.

NEDOLŽNI DUŠI.

Zložil Silvin Sardenko.

Kadar tebe Bog pozove,
angel moj,
tudi moj naj duh odplove
za teboj.

Rad bi tvoje duše svete
sodbo znal;
manj bi poleg tebe, dete,
trepetal.

Saj sem te učil živeti
— ni me sram —
kakor nisem jaz na sveti
mogel sam.

Angelske sem misli netil
pred teboj,
ti po njih si se posvetil,
angel moj.

VELIKA NOČ.

Zložil Silvin Sardenko.

Velika noč!
Iz duše svet spomin,
kot lotos bel
iz jezerskih globin
prihaja.

Nad božji grob
prisiže jasen svit:
Velika noč!
Iz groba Bog častit
nam vstaja.

Zapel je zvon.
Bandero pod nebo
in baldahin —
vetrovi spev neso
v poljano.

Naš pot po njej:
skoz rajski vrt sprehod;
in blaženstvo
rosi na ves sprevod
svečano.

VZDIH NA GROBU.

Zložil Silvin Sardenko.

Ah! Moja mati, zlata mati!
Vsaj za trenutek se prebudi
iz svojih tihih sanj!
Tožiti živim več ne morem.
Odkar počivaš v hladni grudi,
mrje moj dan.

Čuj! Oče z njim me v zakon sili,
s katerim se srce ne veže,
kot z jutrom ne večer.
A njega, ki ga duša ljubi,
še en pogled ga ne doseže
nikdar, nikjer.

Ah! Moja mati, dobra mati!
Daj leka bridki bolečini
v neutolažnih dneh.
Pa ti molčiš. In v molku kličeš:
Kar vrh grobov se ne zedini,
pa se v grobeh.

DAROVANJE.

Zložil Esar Vano.

Že se pomlad je čez polje prismejala
in s sladkostjo,
petjem,
cvetjem
nas obdala
in z mladostjo.

In vstale so procesije, na polje
šle — na božjo pot —,
katedrala bilo je podolje,
blagoslovil je Gospod . . .

In kmet: —

„Hej Cik, hej Pirih, tja po brazdi, da bo preje izorana,
da bo njiva preje posejana,
moja duša z nadami obdana!“

In Cik in Pirih sta pospešila korake:
nad njima je zažvižgal bič,
pogledal kmet je na nebesne znake:
dobro kaže! — zopet ju pognal je: hej, volič! —

In ko je slednja brazda izorana pala,
zakročila desnica kmetu, vztrepetala
in oči uprl je k nebu, ko je daroval:
„Glej, deco, Bog — povrni mi, kar sem sejal!“

In spet voliča sta sklonila se udano
pod jarmom, kmet je vodil, vzdigal brano —
ob njivi deci lica so gorela
in pomlad skoz deželo je hitela.

KMETIŠKA.

Zložil Leop. Turšič.

Solnči se pisano polje v pomladi,
tisoč cvetov po njem jasnih žari;
kot da poroko obhaja veselo —
tisoč zre svatovskih vame oči . . .

Jaz pa na svatbi sem starejšina,
očka vesel, skoro razposajen;
roke razgrinjam nad polja bodočnost
in blagoslova prosim iskren:

Polje, oj polje, ti upanje moje,
moje bogastvo in radost srca —
s tabo živim in s tabo umrjem,
spremlja naj vedno te sreča z neba! . . .

In tam ob njivi,
— ob oltarju — sedli so obrazki mali,
se igrali
in smehljali
se preljubeznivi
in dejali:

„Kaj, očka, res, da vzrastla bo potica
iz te zemlje in da ona nas redi? . . .“
in smehljala so se jim rdeča lica
in smehljale so se jim oči . . .

PESEM NAGAJIVKA.

Zložil Leop. Turšič.

Šibico v gozdu urezal bi rad,
šibico leskovo enoletno — :
ž njo poiskal bi skriven zaklad
in si uredil življenje prijetno.

— Kaj pa z denarjem počel bi potem,
ko bi imel ga na kupe? —
Svojim prijateljem, dobrim ljudem
delal vesele bi upe . . .

— Kaj pa bi jaz od tebe prejel,
do groba tvoj zvesti prijatelj? —
Tebi bi kupil za tvojo sladkost
sladkih bonbončkov — pet škatelj . . .

IZ SRCA.

Silhueta. — Spisal A. Bilina.

Počasi se je polnilo Narodno gledališče. Prihajale so dame v svetlih in temnih toaletah, gospodje v salonskih in promenadnih oblekah. Hitreje je zavladalo življenje po galerijah. Dijaki in dijakinje, nižji uradniki in revnejši zasebniki so zasedli gori svoje prostore. Če si pogledal na desno, si opazil gospico, ki je prislanjala k očem kukalo, da ga za trenutek spet posodi vitkemu galanu, ki je sedel poleg nje. Drugje zopet je bilo polno namigavanja, duh parfuma je ovijal ves prostor, hihitanje se je vmešavalo med interesantne opazke. Lože so bile še na polovico prazne, čeprav ni več dosti manjkalo do začetka. Po njih so brzeli hitri pogledi častnikov v parterju in tuptam se je nagnila glavica v pozdrav.

Tisti večer so imeli igrati Hoffmannove povesti. Ker so mi kolegi opero hvalili, sem zašel po daljšem času tja tudi jaz. Ker pa imam med pavzami pri sebi rad kakega znanega človeka, da mu izrazim zadovoljstvo ali razočaranje, da z njim pregledavam občinstvo, sem tudi ta večer naprosil kolega filozofa, ki je rad obiskoval gledališče.

Tako sva gledala in presojala kakor vsakokrat, delala opazke in se čudila.

Bilo je h koncu druge povesti in še sem se opajal ob zadnjih zvokih beneškega večera; slo-neč ob ograji sem izkušal v duhu ponavljati mehke melodije, kar me prime tovariš za ramo.

„Glej, doli na balkonu!“

In zapazil sem dve dami, oblečeni v svetlo, stari okoli dvajset let. Da sta tudi oni ravno ta hip gledali na naju, ne pripisujem slučaju, saj je moj tovariš lep, črnolas fant. Prva, v svetlorjavi toaleti, s črnimi lasmi in bolj zagorela, druga — čudno! Samo tiste sence pod temnimi očmi, kako otožen izraz so dajale celemu obrazu. Takrat se je obrnila v stran in videl sem za hip pravilen, klasičen profil. Čudno bleda barva, temne sence pod očmi, ona tiha bolest, razlita po mehkih potezah. Že so pogasile luči, že se je odgrnila zavesa, gledati bi imel na oder. Toda pred očmi mi je plavala ona tiha, otožna prikazen. Zdelo se je, kakor da je večer molk zaprl ti ustni, kakor da zamiže te oči vsak hip pred nečem groznim, bolestnim. Kakor da je zamrl smeh teh usten za vedno in da živi to bitje v vedni bojazni, pred nečem, ki se mu ni mogoče ogniti.

Tovariš se je čudil, da sem postal malobese-den, in ko je bila predstava pri koncu, ko je izginila otožna postava brezslušno iz dvorane, sem se dvignil in šel za tovarišem, ki me je čakal zunaj v mrazu in snegu.

* * *

Hodil sem, kakor vsak dan, po Vltavskih nabrežjih. Tuptam me je prisililo oko, da sem se ustavil, naslonil na železno ograjo in se zadivil v ono krasoto, ki je lastna le vedno mladi in lepi zlati Pragi. Po široki strugi je razlivala temna, globoka Vltava svoje vode počasi, a vendar mogočno, v njej so se ogledavale krasne nove palače, ki jim je zahodno solnce zadnje hipe zlatilo okna. Dalje doli kraljevi Hradčani z orjaškim sv. Vidom, pred teboj ljubki Petriň s svojimi parki. Na levi čuva ponosni Višehrad s svojo zgodovino in na desni cela Praga s stotinami stolpov, kakor morskoprstan. Kdo bo zameril, če ob takem pogledu človek skoro pozabi tihe domovine z njenimi zelenimi dolinami, ljubkimi jezери, zasneženimi gorami . . .

Zdrnil sem se, ko sem odstopil od ograje, da se izprehodim dalje. Na meni sta obtičali za hip zopet tisti temni, zagonetni senci, otožne oči so šle trudno mimo moje zvedavosti in že je odstopila tudi ona od ograje. Videl sem jo sedaj tretjič. Prvič v gledališču, potem na plesu — tam sem se površno seznanil — sedaj tu tretjič.

Šla sva par korakov, ne da bi razen pozdrava izpregovorila besedico. Kakor se mi je vedno zdela otožna in tiha, taka je bila tudi sedaj. Mimo naju so vrveli ljudje z veselimi, ponajveč praznimi obrazi; bili so to večinoma mladi ljudje, brez skrbi in resnosti. Vse je hitelo dalje, govorilo in se smejalo naprej, kakor jih to dela na tisoče po velikih mestih. Ob takih trenutkih se vedno spominim, da ne spadam mednje, da sem med njimi ne kakor eden izmed njih, da sem edini tihi. Topot je šla poleg mene gospica mogoče z istimi občutki in morda se ji je zdelo najprijetneje stopati takole mimo ljudi, jih opazovati in soditi.

Mislil, da sem jo slednjič vprašal takole:

„In če vidite, gospica, okoli sebe ljudi tako srečne in vesele, ali se Vam ne zdi čudno, da tudi Vi niste razposajeni in veseli?“

„Vesela . . .“

Zazrla se je nekam v daljavo, morda da razbere misli, da ulovi spomine, ali pa je stem že odgovorila.

Toda začela je komaj slišno:

„Vesela. Da, bila sem vesela vedno, vedno srečna, brezskrbna. Sama sebi moram priznati, da je to naravno pri mladih ljudeh in rada bi imela nazaj tiste dni . . .“

Ali si upate trditi, da je bil kdo kdaj veselejši, ko Ružena, ona mlada, zdrava gospica, ki jo je bilo polno na vseh plesih, v vseh gledališčih, na koncertih, promenadah? Bila sem takrat stara sedemnajst let, sedaj jih imam dvajset. Mama je imela dosti skrbi z menoj, v vsaki družbi so me radi videli; imela sem neštivilno sestankov z mladimi gospodi, neštivilno spletk, tako otročjih, sem skovala. To so tisti dnevi, ko se človek koplje v solncu sreče in mladosti, ko skače kakor nedolžen otrok po livadah in trga cvetke, drugo za drugo. Ali verjemite mi, navadno se življenje zasuka baš v trenutku take največje razposajenosti. O, kako se bojim takih prenapetih časov, ko človek v vsem svojem dejanju ne pozna več mere. Vedno me zaboli, Vam se bo to zdelo smešno, ko vidim svoje mlajše tovarišice letati v hrupnem veselju, ki mu ni več mere. Morda nimam prav, da koj mislim, da temu mora slediti katastrofa, da postavljam sebe za mero drugim. No in če nimam te pravice, Bog, zakaj se je moralo z menoj zgoditi tako . . .“

Tiho je zakašljala.

„Bil je tudi Jugoslovan, Slovenec, kakor Vi. Kako lepo je znal praviti o domovini! Kako sem takrat želela v tiste lepe kraje, obrobline od visokih gora, tiste zelene gozdove in travnike, tista tiha vaša jezera . . .“

Akademiki so priredili na Žofinju ples. Kakor sem Vam že povedala, nisem manjkala nikjer in tudi takrat sem šla zraven. Plesala sem veliko, največ z nekim vitkim mladim gospodom. Bil je eleganten plesalec, nad vse dvorljiv in vljuden; že takrat se mi je zdel tako odkritosrčen, kakršen je bil tudi pozneje vedno. Sploh cenimo Pražani Slovence baš zaradi te lastnosti više nego druge.“

Nasmehnila se je trudno, raztreseno sem se zahvalil za poklon. Naredila je kratko pavzo in to mi je postalo skoro neugodno, kajti stvar me je začela huje zanimati. Toda videlo se ji je, da govori teže kakor sicer.

„Zanimalo Vas bo izvedeti, da je bil lep, pa drugače lep kakor drugi, ki niso nikoli vplivali name resno z vsemi svojimi pokloni, lepimi oble-

kami, lepimi lasmi. Ona resnost, tako prikladna njegovemu obrazu, nikoli dolgočasna in nevljudna. Govoril je včasih mnogo, ali nič nepotrebnega, tako da bi ga poslušala daninnoč.

Znabiti se Vam bo zdelo čudno, da ga tako odkrito opisujem, toda vprašam Vas: Zakaj ne bi govorila tako, kakor sem takrat čutila, komu naj se bojim povedati spodobno resnico?

Dobro se spominjam. Bil je tudi lep večer, kakor danes. Hodila sva o mraku po drevoredu. V njegovi družbi sem bila vedno tako lahko prosta, nevezana na forme in ničesar se mi ni bilo bati, kajti on je bil pošten. Govorila sva o marsičem in že sva se mislila vrniti domov, ko me je blizu vhoda prijel za roko. Odkril mi je potem svojo ljubezen, to tako preprosto — ne vem, kaj sem odgovorila — toliko pomnim, — da me je pridobil popolnoma. On ni prisegal, on ni vzdihal, njegova ponudba je bilo le vprašanje in nič drugega. In jaz vem, da sem mu s tako lahkoto, brez strahu in sramu, stisnila roko, kakor svoji najboljši prijateljici . . .“

Moram reči, da je bilo moje življenje takrat lepo. Silno je vplival name njegov značaj, postala sem bolj resna, kar so tudi doma kmalu opazili. Včasih sva bila skupaj vsak dan, včasih ne ves teden. Tako so prišle velike počitnice, ko je imel oditi domov. Poslovil se je od mene prejšnji večer kratko. Ko se je vlak že pomikal in sem mahala z roko v pozdrav, se je nasmehnil in ta njegov usmev sem hranila cele tedne v spominu . . .“

Parkrat mi je pisal, poslal razglednic vaših krajev. Te hranim še sedaj, čeprav mi bude dvojne spomine. Tisti počitniški meseci so bili zame skoro dolgočasni in želela sem iz Prage vun, saj mi je njeno šumno življenje postalo tako tuje. Takrat sem veliko čitala in ni mi žal za to. Sedaj opažam resnico, da se zde knjige včasih zadnji prijatelj človekov. Čitala sem francoske knjige, mnogo Shakespeareja in tudi ruski. Priznati moram, da je vpliv knjig velik; tu ne mislim na neslane, z modrci opasane, drugje zopet prefantastične romane. Tega sem brala dosti prej in izgubljala — čas. Čitala sem knjige, ki sem v njih premišljevala v postelji in drugi dan sem uvidela, da sem v oblasti idej, ki niso izšle iz mene. Videla sem v njih dostikrat pravila za življenje . . .“

Nekoč smo napravili izlet v Karlov Tin. Takrat sem bila izredno dobre volje, mogoče da je vplival name gozd. Ko smo prišli tja, smo imeli zares lepo vreme, dobro nas je prevzelo poletno solnce; ali nazajgrede nas je namočil dež. Zase vem, da takrat nisem imela dobre obleke, zato so se pokazale posledice. Drugi dan sem že ostala

v postelji. Ali kaj govorim toliko, ko bi že morala biti pri koncu, vem, da se dolgočasite."

Seveda sem se uprl, zato je mirno nadaljevala:

„Zbolela sem hudo. Ležala sem kake tri tedne, ko sem opazila, kako grozno me je zdelala bolezen. Da Vam pokažem svoje prejšnje slike, potem pa one v bolezni in sedanje, to bi se čudili! Ležala sem bolna, pa ni mi bilo dosti mar, mlado dekle je tako breskrbno. Zdravje se mi je že boljšalo, le kašelj, tisti suhi kašelj me ni hotel pustiti. Takrat nisem pripisovala temu nobene posebne važnosti. Ali prišel je večer, zame najgroznejši v življenju!

Dobro še vem; ležala sem, sklonjena nad knjigo, v svoji sobi. Kadar sem se, razvneta od čitanja, preveč razgalila, je vselej pristopila skrbna stara postrežnica, da me odene. In nekoč je izustila:

— Naj vendar pazijo, gospica; kako bi jih bilo škoda, če bi umrli!

Takrat sem se nasmehnila, legla vznak, zaprla oči in rekla:

— Oj Mařka, ali bi ne bila Ružena lepa, ko bi takole ležala na odru?

— Za božjo voljo, molčite, je vzkliknila prestrašena starka. — Tako je govorila tudi gospica Vlasta, pa je umrla tudi tako mlada, za njo je šel dobri gospodič Hynek. O Bog, kako lahko bi še oba živela . . .

— Res! Nikoli nisem posebno mislila, zakaj sta umrla brat in sestra! In če sem včasih po tem vpraševala, mi niso nikoli jasno odgovarjali. Takrat se je pa v meni nekaj zganilo, kakor plašna slutnja, — tiho sem vprašala:

— Pa kaj jima je bilo, pa zakaj mi nikoli ne poveste, — kako to, da sta morala umreti tako mlada?

Videla sem, kako se je prestrašila dobra žena. Hitro je jela nekaj pospravljati, pravega odgovora mi ni dala, kar me je še bolj vznemirilo. Sklenila sem, da poizvem, naj bo, kar hoče.

In čez nekaj dni sem izvedela, da so umrli moja mati, sestra in brat za tuberkulozo. O sebi sem vedela, da me neče pustiti oni nadležni, suhi kašelj . . ."

Kakor v potrdilo svojih besed, je morala tiho zakašljati, bodisi utrujena po dolgem govorjenju, bodisi da je bilo res, kar sem sedaj slutil tudi jaz. Prikrito kakor tat, nekaj v strahu, nekaj s pomilovanjem, je šel takrat moj pogled čez njen fini, pa skoro mrtvaškobledi obraz in se nehote ustavil na sencah pod očmi; tisti hip me je zbolelo v srcu in mi postalo tako mučno — da — sam sebi sem se zdel brezsrdčen, ko silim to ubogo

bitje k pripovedovanju o tako veliki nesreči, o počasnem odrekavanju, o umiranju. In ko sem jo hotel potolažiti in prosil, naj znabiti neha, ker ji govorjenje dela težave, sem takoj začutil, kako nično je bilo moje tolažilo. Zbal sem se, da sem pridal njenemu trpljenju novega gradiva, zato se mi je zdelo moje besedičenje v takem odporu z njenim velikim zatajevanjem.

Zopet je pričela:

„Pustite to; kar nič Vam ne pristojte te besede. Če bi jaz visela z vso svojo dušo na tem svetu in na lepi mladosti, bi me Vaše besede navdale z dvojnimi čuvstvi: Morda bi res pričakovala rešitve, morda bi se pa ustrašila kakor bolnik, ki mu zdravnik boječe napoveduje zopetno zdravje. Toda prosim Vas: Saj vendar vem, kako je z menoj, zato je edino pametno, da pridem v tisto jesensko razpoloženje, ko se nam zdi naravno, da se življenje poslavlja . . .

Ali zopet sem zašla.

Da, prve dni po tistem večeru sem ležala tiho, knjige me niso veselile, z nikomer nisem govorila, čutila sem tako potrebo po tihih in samotnih mislih. Nekaj pa je bilo, kar me je naenkrat tako kruto prestrašilo v mojem, že mirnem premišljevanju.

Prišlo je pismo od Janka.

Kakor vsa njegova pisma, je bilo pisano s tihim pričakovanjem, moškim pogledom v bodočnost. Oh, kaj sem takrat začutila v srcu! Nisem si vedela sveta, saj v zadnjih dneh niti mislila nisem nanj — in sedaj naenkrat! Ali ste že doživeli trenutek, ko po dolgi, hudi bolezni pridejo, ko se srce že skoro umiri, novi viharji? Pa pomislite: Vse to je prišlo v par dneh nad ubogo, slabo žensko!

O tem pač težko govorim, zato dovolite, da pridem počasi h koncu!

Teden dni sem ležala, ne da bi mu odgovorila. V tem času je divjal v meni boj, boj med samoljubjem in požrtvovalnostjo, ki so mu bile posledice na eni strani strašne, na drugi pomirljive. Spala sem le po eno uro, dve. Vedno se je zastavljalo vprašanje:

Ali hočeš le kratek čas uživati, da pahneš potem tudi njega, ki ga ljubiš, v pogubo? Ali je to prava ljubezen? Ali se hočeš pregrešiti nad požrtvovalnostjo, glavnim znakom prave ljubezni?

Z druge strani pa je vstalo hrepenenje po njem, dobrem, želja, gledati njegov obraz, četudi umirati v njegovem naročju! Ali takoj zopet: Kaj bi občutil takrat on?

In zmagala je prava ljubezen. Tega ne pripisujem toliko svoji notranji moči, to je dala za-

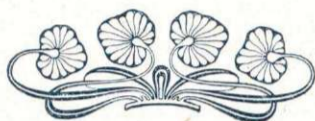
upna molitev! V nedeljo sem mu odgovorila. Pisala sem mu, naj lahko prenese, kar bo bral. Bojev, kakor sem jih imela jaz, tako strašnih bojev ne bo imel. Da sem zapisana smrti; naj ne izkuša več videti mojega obraza, ker bi bilo to obema prehudo. — Zatrdila sem mu, da sem ga ljubila čisto in pošteno — prosila —, naj ne piše več . . .

Tako hudo mi je bilo, žal zanj, ki je bil dober in sem mu mogla dati tako malo . . .“

Dve solzi sta zdrknili tej ženski velike ljubezni po licih. Kakor da jo je sram, ju je hitro

obrisala, se trudno nasmehnila in rekla: „To je bilo moje življenje!“

Že sva stala pred njenim stanovanjem. Sam ne vem, kaj sem ji odgovoril, ko mi je odločno stisnila roko. In ko je že odšla v hišo, sem še postal na mestu. Njeno stanovanje je bilo na vzvišenem kraju, pogled mi je šel čez morje hiš k Vltavi, ki se je prelivala v zlatu večerne zarje. Mirno, v lahni megli so ležali Hradčani, po mestu so zasvetile luči v več barvah, da sem se skoro zgrozil lepote večerne Prage . . .

BORBE Z LEDOM IN TEMO.

Spisal dr. V. Šarabon.

Vikingi na Islandiji.

(Dalje.)

Grim Kamban, norveški pirat, je baje pregnal irske menihe s Fär-öerov in Norvežani so se naselili na njih. L. 861. je jadral Naddodd iz normanske svoje domovine proti Färöerom, a 900 km od obale ga je presenetil hud vihar in ga zanesel daleč gor proti severozahodu. Zagledal je deželo, pokrito s snegom, stopil na suho, šel na neko goro in videl tudi več drugih vrhov; iz nekaterih se je kadilo. Človeka ni zapazil nobenega, bivališča nobenega, vse se mu je zdelo pusto in prazno. Ker je hudo snežilo, je imenoval deželo „Snäland“. Odplul je zopet proti jugu in ni vedel, ali je bil na kakem otoku ali na kontinentu. Ko je bil pa doma, je govoril o bogatih pokrajinah, prijetnem podnebjju in zelenih livadah, na „Snäland“ je čisto pozabil.¹

Par let za njim je zadela Šveda Gardar Svavarsona ista usoda; vihar ga je zanesel proč od Hebridov v smeri proti Islandiji; oplul je ves otok, ki ga je imenoval po sebi „Gardarsholm“, postavil sebi in sopotnikom par kočic, spomladi pa zopet odšel. Ker je Gardar pripovedoval doma o gozdih, bogastvu itd. odkritega otoka, se je odpravil tretji Norman, Floki Vilgervarson, po poklicu morski ropar, na pot proti Gardarsholmu, z namenom, naseliti se tam. Vzel je seboj tri vrane, katere je izpustil drugega za drugim, ko se je bližal obljubljeni deželi; a prvi je odletel nazaj proti jugu, drugi se je vrnil na ladjo, tretji pa je odplul proti severozahodu, kažoč Normanom pot

v novo domovino. Niso pa našli tam obljubljenega bogastva, pač pa mnogo obrežnega ledu; prekrstili so „Gardarsholm“ v Island, deželo ledu, in to ime ji je ostalo. Poroča nam o tem menih Tjodrik, pove pa tudi, da je bilo na Islandiji že prej nekaj ljudi (Irci). Islandijo sploh omeni prvi Dicuil 825, imenuje jo Thule; ime Islandija slišimo pa najprvo v spevu Meregarto in v poročilih Adama iz Bremana. Poročil o prvih naseljencih na tem prostnem otoku je dosti v norveškoislandski literaturi, a napisali so jih šele 250—300 let pozneje. Nekateri pravijo, da so to samo pravljice, a izvzemši malenkosti jim moramo verjeti; tako Tjodriku, tako tudi duhovniku Are Frodeju, ki je pisal v letih 1120—1130, še pred Tjodrikom. Ne govori nam pa o prvih treh Vikingih, ki so obiskali deželo ledu v deceniju 860—870, govori nam šele o njihovem nasledniku, Ingolfu Arnarson, ki se je stalno naselil na Islandiji.

Floki Vilgervarson je spoznal, da dežela ni taka, kakor so mu jo bili popisali, na morju je videl ledene plošče, v notranjosti vroče vrelce in lavo, semtertja sneženo odejo, venomer se je treslo (potresi), mislil je, da so bogovi te kraje prokleli in jih obsodili k večni nerodovitnosti: ni se mu zdelo biti tukaj, odplul je nazaj na Norveško in slikal deželo v najbolj črnih barvah. Njegovi tovariši so si pa želeli, naj še drugi malo poizkusijo, in Thorolf je govoril o samem solncu, cvetju in rodovitnosti ter celo trdil, da je na tem otoku v vsaki bilki polno surovega masla, ki ga imajo Islandci za največjo slaščico. Verjel mu seveda ni

¹ Znameniti geograf Islandije, Thoroddsen, pa pravi, da je bil prvi Gardar, ne Naddodd.

nihče, rekli so mu „Smörthorolf“, Thorolf iz surovega masla, a vest o novi deželi zelenih gričev, modrega neba in rib bogatega morja se je razširila po Norveški, in ni čuda, da je marsikdo sklenil izseliti se; zlasti še ker razmere doma niso bile bogve kaj prijetne — kralja Harald Lepolasega slikajo kot strogega vladarja. Pobratima Ingolf in Leif sta se vsled domačih prepиров odpravila leta 871. na Islandijo, prišla zopet nazaj v svrhu ureditve domačih zadev ter leta 874. definitivno zapustila Norveško.

NAJSEVERNEJŠA CERKEV NA SVETU,
V UPERNIVIKU.

Are Frode nam o tem pripoveduje sledeče: „Na Islandiji so se prvi naselili Norvežani za časa Harald Lepolasega; bilo je to v onem času, ko je Ivar, sin Ragnar Lodbroka, ukazal umoriti Edmunda Svetega, kralja Anglov. Zgodilo se je pa to 870 zim (let) po Kristusovem rojstvu. Ingolf se je imenoval Norvežan, ki je prvič plul v Islandijo, ko je bil Harald star šestnajst zim, drugič pa nekoliko zim potem. Nastanil se je na jugu, v Reykjaviku; Ingolfshöfde se imenuje mesto, kjer je stopil na suho. Med gorovjem in morjem je bil v onih časih gozd. Živeli so pa že tu krščanski možje, imenovani od Norvežanov Pappar (Irci). Kmalu se je začelo zelo veliko izseljevanje iz Norveške

in Harald je moral to prepovedati, ker se je bal, da bo domovina preveč izgubila itd.“

Ingolf in Leif nista prišla na istem mestu do otoka, temveč Ingolf pri Ingolfshöfde na vzhodni obali, Leif pa na jugu. Ko je pa poslal Ingolf sužnje na jug po poročilo o pobratimu, so mu naznanili, da je Leif mrtev, sužnji njegovi pa da so ušli. Ingolf je šel sam tja, maščeval smrt Leifovo, izvedel pa tudi, zakaj so ga umorili. Imel je s seboj samo enega vola in vpregel zato pred plug sužnje, ki jim pa to delo ni bilo všeč; zato so ga ubili. Tako sagas. Gotovo je, da se je naselil Ingolf ob zalivu, kjer stoji danes glavno mesto Islandije, Reykjavik, zaliv dima. Potomci njegovi so imeli veliko moč, predsedovali so thingom (sodili so) in odkazali novodošlecem pašnike. Novih naseljencev je bilo kmalu dosti, večinoma nezadovoljnežev iz Norveške, zlasti po letu 885., ko je Harald postal definitivni gospodar v domovini. Leta 930. so si Islandci sestavili skupne postave in ustanovili svoj parlament, Althing; še danes ima to ime. Okoli leta 1000. so sprejeli krščanstvo in Althing ga je proglasil ravno ob tisočletnici Kristusovega rojstva za državno konfesijo. Vsled vednih prepиров so se pa začeli vmešavati v islandske razmere Norvežani in rezultat je bil: leta 1263. preneha samostojnost otoka, ki postane norveška provincija. Ker se je pozneje Norveška združila z Dansko, je pripadel otok tej državi in ji tudi ostal, ko se je leta 1814. morala odreči vladi nad severnim kraljestvom. Omenimo naj še, da se je reformacija uveljavila na Islandiji kmalu po Lutrovem nastopu, v desetletju 1540—1550.

Ker stari kronisti opetovano omenjajo gozd, travo in milo podnebje, so nekateri skleпали iz tega na poslabšanje podnebja v historičnih časih. O tem seveda splošno ni govora; pač pa so se razmere sploh in v malem obsegu tudi klimatične izpremenile vsled neracionalnega postopanja Islandcev. Gozd je v polarnih pokrajinah nekaj jako dragocenega, a začetkoma niso znali ceniti njegove vrednosti in so sekali kar naslepo ne glede na prihodnost. Že v naših krajih je to usodepolno, kaj šele na severu, ko drevje ne raste tako hitro kot drugod. Posebnih gozdov itak ni bilo, a tudi to je bilo treba čuvati. Poglejmo le na Švedsko, kako zelo skrbi vlada za zopetno rast, vsako posekano drevo mora dobiti nadomestilo. In vendar, kaj je Islandija proti Švedski! Da iztrebljenje gozdov vpliva na podnebje, nam je zgled Kras, v najnovšem času pa jugovzhodne pokrajine francoske. Gozd so posekali, kar ga je bilo, poljedelstvo je deloma zaraditega prenehalo, — morali so se oprijeti živinoreje in ravno za to je podnebje

v onih krajih prikladno — ne posebno huda zima in mildo poletje so najboljši predpogoj bujne rasti trav in zelišč — zgled Irska in Angleška — in ravno to tudi kronisti zelo poudarjajo. Vrhutega pišejo tudi o ribištvi, o lesu, nanesenem po morskimi tokovih, ter o ogromnih množicah ptic.

Normani odkrijejo Grenlandijo.

Potujočega na Islandijo je zanesel vihar Normana Gunnbjörna proti zahodu, našel je vrsto malih otokov in videl prvi obalo današnje Grenlandije, okoli leta 900.; kmalu za njim sta prišla iskat nove otoke Snäbjörn in Rolf z mnogimi tovariši, sta prezimila tam, a ker so nastali prepiri, so se Normani zopet umaknili na Islandijo. Prvo trajno naselbino na grenlandskih tleh je ustanovil Eirik Rdeči, podjeten, bojaželjen, neupogljiv Norvežan, sin Thorvalda. Rojen okoli 950. se je moral vsled uboja z očetom vred izseliti na Islandijo (970); a tudi tu ni dal miru, neprenehoma se je prepiral, več ubojev je že imel na vesti, zato so ga izgnali za tri leta. Opremil je večjo ladjo z vsem potrebnim in se podal s svojimi iskat deželo Gunnbjörnovo, okoli 980. Pri rtiču Farewellu je stopil na grenlandska tla, prebil tu prvo zimo, prihodnjo pomlad pa začel raziskovati novo pokrajino. Dobil je ostanke čolnov, sledove človeških bivališč itd., znamenja, da so že pred njim bili ljudje tukaj, Eskimi ali Skrälingi, kakor so jih imenovali pozneje normanski Grenlandci. Tri leta je ostal tu, se podal potem nazaj na Islandijo, a prihodnje poletje (najbrž 984.) zopet odplul z namenom, za vedno ostati v novem svetu. Imenoval ga je Grenlandijo, zeleno deželo, da bi privabil novih naselnikov. In res je odjadralo 25 ladij proti zahodu, a samo 14 jih je prispelo do obale, druge so se poizgubile.

Prvi v zgodovini nam o teh dogodkih poroča Adam iz Bremena, nekako 100 let pozneje, ime Grenlandija je bilo takrat na Danskem že znano; prvo islandsko poročilo nam pa napiše Are Frode v „islandski knjigi“. Pripoveduje takole: „Deželo, ki se imenuje Grenlandija, so odkrili in naselili od Islandije tja. Eirik Rdeči je ime moža iz Breidafjorda, ki se je peljal od nas tjakaj in se naselil na mestu, imenovanem od tedaj Eirikfjord. Dal je deželi označbo in jo imenoval Grenlandijo in rekel, da bo mnogo ljudi zaradi tega prišlo tja. Dobili so pa tam naselbine ljudi bodisi na vzhodu, bodisi na zahodu in ostanke čolnov ter priprav iz kamenja. Vidimo iz tega, da so bili tam ljudje, ki so se naselili na Vinlandiji in ki jih Grenlandci imenujejo Skrälinge. Začel je pa s svojimi usta-

navljati domove štirinajst ali petnajst let prej kot je prišlo krščanstvo k nam na Islandijo (to je bilo okoli 1000). Tako vsaj je pripovedoval Thorkelu Gellesonu nekdo na Grenlandiji, ki je bil sam spremljal tja Eirika Rdečega.“ Ta Thorkel je bil pa stric Areja Frodeja; zato je njegovo poročilo zelo zanesljivo.

„Eirikovo potovanje je eno najznamenitejših v zgodovini odkritja polarnih pokrajin; občudujemo izredno vztrajnost, vidimo dalekosežne posledice. Tri leta so zadostovala, da je raziskal deželo visoko gori ob današnji Davisovi cesti in se podal v notranje fjorde: 500 let prej nego so Portugizi zagledali deželo vnovič in 600 let pred John Davisom, ki se je imel za odkritelja te obale.“

Ob Eirikfjordu je ustanovil naselbino Brattalid (strmo pobočje), danes morebiti Igaliko, stacija Eskimov; njegovi potomci v Brattalidu so bili najimenitnejša rodbina v deželi. Naseljevanje je hitro naraščalo, začelo se je dosti živahno gibanje in promet ne le z Islandijo, temveč tudi z oddaljeno Norvegijo.¹ Okoli l. 1000. je bilo v Grenlandiji že toliko ljudi, da so mislili na vpeljavo krščanstva. Leif, sin Eirikov, je prišel leta 1000. po naročilu norveškega kralja Olafa Trygvasona z nekaterimi duhovniki na Grenlandijo nazaj in kmalu so bili vsi kristjani. Kakor pa povsod, tudi tukaj krščanstvo začetkoma ni bilo posebno globoko in Eirik sam je do konca svojega življenja daroval Vodanu in Thoru. Prihodnost je bila boljša in že okoli 1110. so dobili lastnega škofa, prvi je Arnald; zaznamujejo še 31 poznejših škofov do konca štirinajstega stoletja in nadalje, bili so pa zadnji seveda samo titularni, pač imenovani, a niso bili nikdar v Grenlandiji. Stolica je bila Gardar.

Vikingi v Ameriki.

Okoli leta 1000., torej ob istem času, ko so se Normani v „zeleni“ deželi seznanili s kristjanstvom, so prišli tudi na ameriško celino. O Vinlandiji pripoveduje Adam iz Bremena, okoli l. 1070., Are Frode v *Islendingabóku*, nato *Landnámabók*, *Kristnisaga* in *Heimskringla*, zgodovina norveških kraljev. V tej zadnji čitamo, kako je našel Leif Srečni „dobro Vinlandijo“. V teh sagah sta tudi dve pesmi, starejši od njih, govorita nam o deželi, kjer pijejo vino mesto vode.

Ker spadajo severne ameriške dežele deloma tudi med polarne, naj podamo še kratko poročilo

¹ C. Maurer: *Zweite deutsche Nordpolarfahrt in den Jahren 1869 und 1870 unter Führung des Kapitän Karl Kolde-
wey, Leipzig 1873; dalje Nansen, Hassert, Dröber, Hellwald,
Andree i. dr.*

o najdbi Amerike po Normanih, kakor nam to orišejo sage. Sestavil in kritično pojasnil je vso stvar Nansen v svojem „Nebelheimu“; imel je o tem pretekle mesece tudi predavanja po vsej Evropi.

Saga pravi, da je jadral leta 999. Leif, sin Eirika Rdečega, iz Grenlandije direktno proti Norveški; jadrili so pa tudi obratno tako, ne da bi se dotaknili Islandije.

„Te čine lahko primerjamo največjim v zgodovini.“ Na poti nazaj ga je zaneslo v dežele, o katerih dotedaj ni vedel popolnoma nič; na polju je rastle pšenica in videl je vinska drevesa. Prišel je bil v „dobro“ Vinlandijo. Tu pristavi saga: „Ker se je bil dal na Norveškem krstiti, je zanesel krščanstvo tudi v Grenlandijo in odtedaj ga imenujejo Srečnega. Zgodilo se je pa to leta 1000.“

Za njim je poizkusil njegov brat Thorstein priti v Vinlandijo. Z dvajsetimi tovariši se je podal na pot, malo so vzeli sicer s seboj, a mnogo orožja in živil; niso pa dobili dežele, videli so samo Islandijo in ptice iz Irske ter se vrnili brez uspeha domov.

Kmalu nato se odpravi tretja ekspedicija s tremi ladjami; med pogumnimi mornarji čitamo imena Karlsevne, Snorre, Thorvard, Thorvald in Thorhall. Prišli so v deželo polno polarnih lisic, imenovali so jo Helluland, deželo kamenja, sedaj Labrador. Na daljnem potovanju odkrijejo drugo deželo z velikimi gozdi in mnogimi živalmi, imenujejo jo deželo gozdov, Markland; popis te pokrajine se strinja z naravo današnje Nove Fundlandije. Kmalu nato pridejo do dežele „čudnega obrežja“, Furdustrandir, nato pa v neki fjord, kjer pošljejo na ogled dva tekača iz Škotske, Hakija, moža, in Hekjo, ženo njegovo. Čez tri dni prideta nazaj, Haki prinese grozde, Hekja pa pšenično klasje. Zopet plovejo v neki fjord; pred njim je otok, okoli tega močni tokovi, imenujejo ga „rečni otok“. Toliko je bilo pa tam ptic in ptičjih jajc, da morejo komaj postaviti nogo mednje. Tedaj pa vzamejo iz ladij vse potrebno in si napravijo domovja. Imeli so s seboj raznoliko živino in izkušali so, dobiti od dežele korist. Dosti je tam gorovja in lepo je ogledati si okolico; tudi trave je dosti. Prezimijo tukaj, zima je zelo dolga; in ker se niso bili zadostno preskrbeli, jim je začelo primanjkovati živil in veslali so vun na prosto proti otoku ter pričakovali, če bi bilo kaj ujeti ali če bi jim morje kaj prineslo. Prosili so Boga in napravili različne obljube, a Bog jih ni kmalu uslišal. Slednjič jim morje prinese mrtvega kita, jedo njegovo meso, a vsi zbolijo. Ko so pa izvedeli, da je tega kriv Thor-

hall (kajti ta je bil še pogan in ni molil k Bogu kristjanov, temveč je klical na pomoč Thora), tedaj ga vržejo po bregu dol in prosijo Boga odpustčanja. Sedaj šele jim pošlje Bog zadostno število rib; spomladi (najbrže 1004) je bilo vsega v obilju. Thorhall se pa loči od njih in odjadra domov, a viharji ga privedo na Irsko, kjer umrje kot suženj.

Tovariši njegovi pa jadrajo leta 1004. dalje proti jugu in pridejo do reke, ki pade z dežele v jezero in se šele potem izliva v morje. Pred izlivom je pa mnogo peska in samo ob plimi je možno priti v reko; pšenica raste na polju, vinska drevesa so povsod po gričih. V vsakem potoku je polno rib, v gozdu množina različnih živali.

Tu ostanejo pol meseca. Ko se pa nekega jutra ozrejo, vidijo devet čolnov iz kož, v čolnih pa vihte ljudje lesene droge in to dela šum kakor če bi kdo vihtel cepce. Šli so jim nasproti in oni so veslali proti Normanom in so bili zelo preseščeni; stopili so na suho. Bili so majhni možje in grdi, in grde lase so imeli na glavi. Oči so imeli velike in lica široka. Bili so nekoliko časa na suhem in so se čudili, potem pa odveslali in izginili na jugu.

„To je popis prvega zgodovinskega sestanka Evropecev z ameriškimi domačini.“ (Nansen jih ima za Indijance, ne za Eskime.)

Pozimi ni bilo nič snega in živina je ostala na prostem. Spomladi so Skrālingi — to ime so naredili Normani domačinom — zopet prišli in začeli trgovati; najrajše so kupovali rdeče sukno, prodajali pa neustrojene kože; rjoveč vol jih je prepodil. Po treh tednih so se prikazali nanovo, pa ne več kot prijatelji, temveč kot sovražniki, in vnel se je vroč boj med njimi in Norvežani; slednji bežijo, a sovražnika ustavi hrabra žena Freydis in ga zapodi v beg.

Normanom se bivanje v tej deželi, ki jo sage imenujejo Vinland¹ (dežela vina), sedaj najbrž Nova Brunšviška, ni več dopadlo in sklenili so odjadirati nazaj proti severu. Četrtega poletja (1006.) so odšli iz Vinlandije, pluli mimo Marklandije, ujeli tam dva skrālingška dečka ter ju vzeli s seboj. Pripovedovala sta jim, da leži njuni domovini nasproti druga dežela, kjer se izprehajajo možje v belih oblačilih. Ta dežela je po mnenju Grenlandcev, tako pravijo sage, Hvíttramannaland (dežela belih mož) ali Velika Irlandija.

Ko so pluli proti severu, se je ločil od Karlsevna, načelnika ekspedicije, Bjarne z nekaterimi

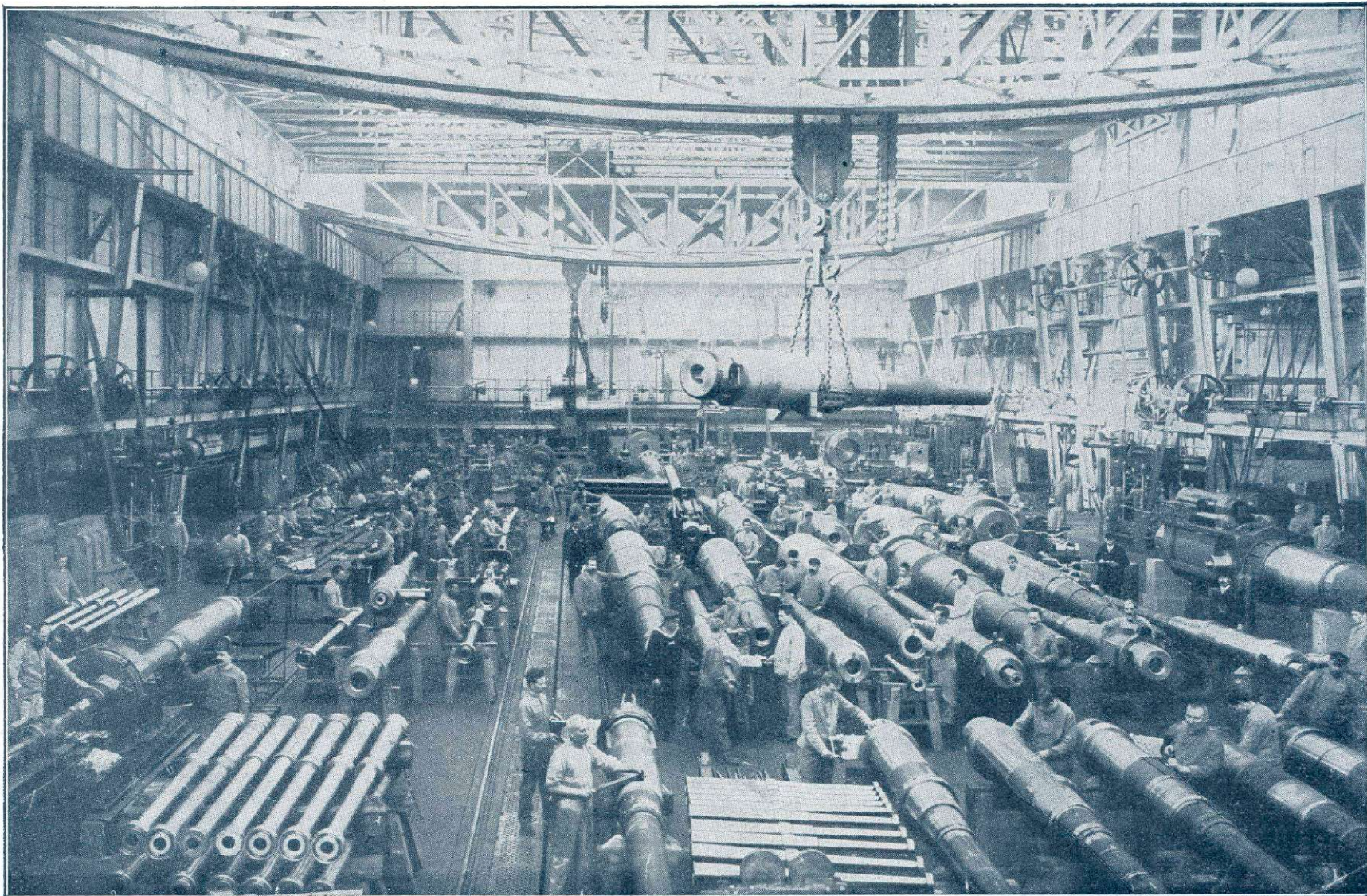
¹ Profesor Söderberg pa piše Nansenu, da pomeni Vinland začetkoma morebiti toliko kot dežela trave oziroma paše.

tovariši, a samo malo njih so pozneje videli na Irskem, o drugih ne vedo nič povedati. Karlsevne in njegovi spremljevalci so pa prišli nazaj v Grenlandijo in preživeli skupno z Eirikom Rdečim zimo 1006/1007, poleti 1007 se je pa podal Karlsevne nazaj na Islandijo in ostal tam.

Vse te pravljice nas spominjajo zelo na stara irska poročila o čudeznih plovbah po morju; pravljica o tekačih je vzeta tudi od drugod, ona o Vin-

pravljic pod imenom Vinlandija, ki pa ni uresničila njihovih nad.

Tudi pozneje še so imeli Grenlandci stik z južnimi pokrajinami; leta 1347. so po poročilu islandskih analov zanesli viharji grenlandsko ladjo, namenjeno v Markland, na Islandijo. Grenlandci so dobivali iz Marklandije hlode in les za stavbe, česar doma niso dobili; imajo samo les, ki ga naplavi morje, in pa grmičje brez in vrb.

V KRUPPOVI TVORNICI ZA TOPOVE.

landiji se naslanja na stare orientalske pravljice in pripovedke o srečnih otokih (Insulae Fortunatae), ki so bile v srednjem veku zelo razširjene (prim. pri nas o Indiji itd.). Tudi drugo je precej izmišljeno.¹ Osebe so pa kolikortoliko zgodovinske; ne vemo, kako daleč proti jugu so prišli; mislili so gotovo, da so odkrili deželo, poznano jim iz

¹ Prim. n. pr. knjigo: Kulturpflanzen der Weltwirtschaft, Leipzig 1909. Tam čitamo: Aber der echte Weizen wächst nirgends wild und nirgends wird der Same wilder Weizenarten von Naturvölkern zur Nahrung gesammelt.

„V deželi se skoro gotovo zaraditega niso stalno naselili, ker so bili predpogoji za to le slabi. Tudi so morali računati na vedne boje z domačini, bilo jih je pa le malo. Tudi ladij ni bilo dosti; ono malo število, ki so jih imeli, so uporabili za druga dela in semintja za kako potovanje v Marklandijo v svrhu dobave lesa. Pride k temu še okolnost, da je zveza z Ameriko polagoma ponehala in slednjč ponehala, v isti meri kakor se začenja propadanje grenlandskih naselbin in njihove zveze preko morja od konca 13. stoletja sem.“ (Dalje.)

SIMBOLIZEM V FRANCOSKEM PESNIŠTVU.

Napisal Izidor Cankar.

Simbolizem je pojav, ki ni preobrazil le modernega slovstva, temuč način umetniškega izražanja sploh. V novodobnem slikarstvu imamo programatične simboliste, a razen njih še dosti mladih ljudi, ki morda nezavestno, pa gotovo slikajo bolj simbole stvari kot pa njih pojave. Da umetnina ni kopija narave, vemo že zdavnaj vsi, toda poizkus, risati in slikati nevidno bistvo stvari, njihovo „dušo“, je nov. Občinstvo velikomestnih razstav se čudi, ko vidi pred seboj zelena ženska telesa, čudne pošastne obraze, pokrajine v najbolj nemogočih barvah in postave, ki vzbujajo vtis karikature. Potem se govori o primitivistih, kar nam je etiketiranje postalo vsakdanja potreba, kakor bi bilo kaj več kot prazen zvok, če rečem: Ta mladi mož je primitivist! Beseda „primitivist“ zadene najmanj naravo tega slikarstva in širi mnenje, da hodijo mladi slikarji k primitivni umetnosti po nauke, kakor so hodili preraphaeliti ali klasicisti k preraphaelitski in klasični umetnosti. To ni res. „Primitivizem“ se je vsled zakona kontinuitete deloma razvil iz impresionizma, deloma pa iz novega pojmovanja slikarske naloge: podati je treba notranjost, dušo pojava, vidna oblika je le nje manj važna posoda. In če hoče umetnik to nalogo rešiti, je jasno, da bo naslikal pojav le v velikih obrisih, da bo opustil realistično izdelavo detajlov, kar potem seve pri človeku, ki misli z očmi, prikliče v spomin primitivno umetnost, medtem ko je v resnici današnji „primitivist“ le simbolist. Vrhutega pridejo v poštev še simbolične vrednote barv; gotovo je, da nam more že barva sama na sebi biti včasih znak za čuvstvo; ni misliti, da bi barvni simboli za ljubezen, zavist, upanje bili zgolj konvencija, marveč morajo imeti v našem psihičnem življenju realno podlago. Kako daleč sme iti ta simbolizem, je seve še vprašanje, ki se bo najbrže le praktično rešilo, toda blaznost ni, če kdo slika zelene ženske ali vijoličasto pokrajino, in beseda „simbolika metafizične nagote“, ki sem jo nekje pred kratkim bral, boleha na nediscipliniranosti modernega izražanja, ki mora biti originalno za vsako ceno, pa bolje označuje to slikarsko strujo kot vse govoričenje o primitivističnem stilu. Reči hoče: umetnik izkuša s črto in barvo simbolizirati nevidni značaj stvari.

Starejši je simbolizem v pesništvu in še danes, ko menijo, da je simbolistična šola zaključena, ga je vse polno v literarnem ozračju. Celo pri nas na Slovenskem — in tu morda bolj kot drugod — se giblje pesništvo skoro brez izjeme v simbolistični smeri, dasi nismo nikdar imeli zadruge simbolistov s hotenim in določenim programom. To je dokaz, kako odločujoč je bil ta pojav.

Domovina simbolizma je Francija, drugod je nastal zavedno ali nezavedno pod francoskim vplivom. Francoski simbolisti so tudi najbolj programatični; oni so izkušali dokazati upravičenost svojega dela z novo poetiško teorijo, ki naj bi znanstveno podprla njihovo literarno stremljenje. Kljub temu je tudi o francoskem simbolizmu težko pisati, deloma zato, ker je simbolizem individualistična šola, v kateri je najti le malo trdnih in splošno priznanih načel, deloma pa zategadelj, ker nam je ta doba še preblizu, da bi jo mogli premotriti z jasnim, popolnoma nepristranskim očesom zgodovinarja. Če torej navedemo nekatere najznačilnejše poteze simbolistične literature, nečemo nikakor trditi, da so lastne vsem pisateljem te šole, temuč le nekaterim, ki so pa najbolj markantni. Ravnotako si ne smemo laskati, da smo izčrpali vsebino simbolizma do dna; končna sodba o njem še ni izrečena in temeljitega kritičnega dela o tem slovstvenem pojavu tudi še ni, kolikor nam je znano. Največ tvarine je nakupičene v simbolističnih revijah, katerim je pa bila povečini usojena le kratka ped življenja in so zato pristopne samo obiskovalcem velikih pariških knjižnic. Zajemati je torej treba, v kolikor se ne naslanjamo na literarna dela simbolistov samih, iz drugotnih virov.¹

* * *

V slovstveni zgodovini, ki je zgodovina duha v najodličnejšem smislu, ni med posameznimi do-

¹ Vigie-lecocq: La Poésie contemporaine. Paris. Mercure de France. 1897. — Robert de Souza: Où nous en sommes. Paris. Il. Floury. 1906. — Le livre des XII. Béguines de Ruysbroeck l'Admirable. Bruxelles. A. Dewit. 1910. Ima lep uvod o misticizmu. — G. Walch: Anthologie des poètes français contemporains. I. — III. Paris. Delagrave. — Monty Jacobs: Maeterlinck. Eine kritische Studie zur Einführung in seine Werke. Leipzig. E. Diederichs. 1901. — J. Jörgensen: J. K. Huysmans. (Kultur u. Katholizismus.) München. Kirchheim. 1908. — M. Wilmotte: Études critiques sur la tradition littéraire en France. Paris. Honoré Champion. 1909.

bami trdih zarez, vse je le lahko, razvojno niansiranje, ker se duh po svoji naravi upira vsaki sili letnic in tehničnih izrazov. Zato je nemogoče stisniti pojav simbolizma med ozke meje zgodovinskih števil, in če označi slovstveni zgodovinar razdobje med l. 1885. in 1900. kot čas simbolizma, je to le deloma resnično: simbolizem se je javljal že prej in živi še danes, le da je med označenima letnicama živel najkrepkeje in se javljal najzavredneje. Idejna kal simbolizma pa je pognala na Francoskem že v prvi polovici preteklega stoletja, v romantiki. Romantiki so, naveličani klasicistične poezije, ki se je v pravih, neprekršljivo določenih verzih in v sijaju tradicionalne retorike izgubljala v abstraktnost in hladno objektivnost, zavrgli vso poetiško dogmatiko ter oznanili svobodo oblike in navdahnjenja. To je dvojje najznačilnejših načel romantike: prostost in subjektivnost: v teh tiči seme nadaljnega razvoja. Celo tedaj, ko se je romantika tako izgubila v svojih osebno-lirskih težnjah — v sanjah in hrepenenju, bi rekli danes — da je vstala kot reakcija proti njej naturalistična šola, ki se je bahala s svojo strogo objektivnostjo, svojo učenjaško dokumentiranostjo in svojim realizmom in iz katere je izšla tudi nova pesniška struja, takozvani „Parnas“, s svojimi tendencami po objektivnem čuvstvu in umerjenosti oblike — celo tedaj sta naskrivaj gibala slovstvo še obadva principa romantike. Treba se je le spomniti, da je naturalistična šola proglasila geslo „L'art pour l'art“, ki je v svojem bistvu popolnoma romantično. In naj pesniki „Parnasa“, ki je nastal neposredno iz naturalistične poetike, v programu še tako taje zvezo z romantiko, je vendar popolnoma jasno, da ta zveza obstoji in da so zadnji sodrugji „Parnasa“ že ustanovitelji simbolizma.

Ni torej najti točnih, ostrih mejâ med romantiko, Parnasom in simbolizmom; vse tri skupine so izšle iz istega principa, in če kdo imenuje simbolizem moderno romantiko, je označitev popolnoma pravilna.

Beseda in naslov „simbolizem“ sta nastala kmalu po postanku šole. Paul Bourde je 6. avgusta 1885 v „Le Temps“ prvi imenoval novo pesniško strujo „Les Poètes décadents“, nekaj dni pozneje pa je Jean Moréas branil pred njim takozvano dekadentno poezijo ter jo nazval „simbolično“ (symboliste). To ime je postalo kesneje splošno, dasi so jih tudi še nadalje, zlasti nasprotniki, nazivali dekadente in včasih verlibriste (vers libre).

Naziv je bil tako narejen in že precej enotno vpeljan, sodbe o novi šoli, njenem delu in cilju,

pa so bile kaj različne. Nekateri so odločno odklonili simbolično poetiko in simbolične pesmi in jih odklanjajo še danes kot zablode uma in bolehavost srca, drugi vidijo v simbolizmu renesanso poezije in čuvstva. „Na soarejah lista ‚La Plume‘ — simbolistične revije — se je zbirala ob sobotah v neki kleti na Boul' Mich' slikovita mešanica mističnih bardov, slikarjev duše, pevcev in dovtipnežev (fumistes) smešnega obnašanja — cel svet posmehovanja in klepetavosti . . . Ti mladi ljudje, se mi zdi, so se samoljubno naslajali stem, da so se izobčili iz družbe. Govorili so posebno narečje, afektirali cinične in misteriozne navade, imeli so posebne bogove — mistične in svete. Z vso vnemo in z ekskluzivno strastjo so častili najtemnejše in najbolj vznemirjajoče osebe modernega slovstva.“ Tako je pisala še l. 1902. „L'Aurore“ o sestankih simbolistov, in o njihovi poeziji sodi n. pr. Fernand Gregh v „Le Figaro“ takole: „Delo simbolistov je in bo ostalo zelo važno. — Toda slednjič je poezija simbolistov — in najboljši med njimi to priznavajo — izražala le mrzle sanje in ne življenja. Ustvarili so celo dekoracijo mečev, žar, cipres, himer in nosorogov, ki se že pridružuje v skladišču zastarelih rekvizitov romantičnim dekoracijam, čolničem, prevezam, gondolam, ožganim nedrom in vrbam, pokopališčem in bodalcem, ki so že l. 1850. prenehale ugajati. Zlorabili so bizarnost, abstraktnost, pogosto so govorili jezik, ki ni imel nič francoskega, razgrnili so umetne megle preko idej, ki niso vedno zaslužile časti misterija . . . Njihova inspiracija je bila često preveč bizantinska. Najprej so si prepovedali vsako poezijo s filozofičnimi, religioznimi ali socialnimi tendencami kot presirovo (trop vile). Potem izražajo še to, kar imajo individualnega, tako nenaravnost, da temotnost pogosto zakrije čuvstvo. Pri njih ni nikdar osebnega priznanja, krika, utripa srca. Vse je skrivnostno, megleno, alegorično. Simbolisti so zasanjali neizpolnjive sanje, ko so hoteli izraziti čisto skrivnost in čisto lepoto. Skrivnost brez vsake luči je popoln nič in lepota brez življenja je begotna oblika, ki se izvija objemu umetnika.“

Albert de Souza in z njim mnogo drugih je ravno nasprotnega mnenja; on piše¹: „Do zadnjih let ni bila poezija na Francoskem nikoli popolnoma samosvoja. Ni se ločila od zgovornosti, filozofije ali od anekdotične zgodovine. Oda Victorja Hugota je še vedno razprava v treh točkah: pesem De Musseta je ‚plaidoyer‘; pesem Leconte de Lislea natančno, dokumentirano pripovedovanje. (Simbo-

¹ „Ou nous en sommes“, 40.

listi) so se potrudili dati poeziji ceno posebne umetnosti, neodvisne od vsake druge oblike izražanja. To je gotovo, absolutno odkritje simbolizma."

Tolike zasluge simbolizma gotovo niso, toda podcenjevati jih tudi ne smemo. Kahn, Verhaeren, De Griffin, Maeterlinck in De Régnier so imena, ki dokazujejo, da v simbolizmu je životvorna moč. Poleg njih se je seve nalezla množica slabotnih ljudi, ki so pograbili le parolo simbolizma, a je niso znali in ne mogli ostvariti. Ti so novo strujo najbolj diskreditirali, ker so krivi vsega smešnega in nezdravega, kar je na njej. Toda varovati se je prenašale sodbe; zaradi teh nezdravih pojavov ne smemo odrekati vsem simbolistom življenjske moči. Treba je pomniti, da je vsaka literarna šola v trenutku, ko je postala šola, podpisala svojo oporoko in zlasti, da je vsaka in najboljša struja ob nastopu zadela na odpor, ker se ji duhovi niso znali konformirati. Značilno je, da so imenovali tudi poezijo Lamartineja bolešno in da se je občinstvo l. 1830. Victorju Hugotu še smejalo; danes sta oba dva klasika.

Toda v čem obstoji pravzaprav novost simbolizma in kako pojmuje simbolist nalogo pesnika?

* * *

Simbol je prastara pesniška oblika; če nastopi oseba kot nositeljica neke ideje ali če na primer opisuje pesnik naravo, da nam dopove razpoloženje svoje duše, pravimo, da se poslužuje simbola. Toda simbolistične šole ni mogoče tako razložiti. Simbolist ne primerja več dveh predmetov, da razbere iz njiju tertium comparationis, temuč ju tesno združi, da preideta drug v drugega. Simbolistična poezija se ne briga za posameznosti, ne pripoveduje ničesar, ne opisuje ničesar, ne riše nikakega življenja, ne slika nobene določene pokrajine. Tudi ona izhaja iz „jaza“, ker jaz ustvarja sanje, ker jaz prikličem pred um prikazni in daje simboličnemu svetu pomen, kakršnega sam hoče. Toda ta jaz je tako splošen, ima tako malo osebnih črt, da se lahko posploši in istoveti z vsakim človekom. V tem oziru je simbolistična pesem bolj izliv splošnočloveškega kot individualnega čuvstva; poet označi le tisto, kar ima skupnega s človekom in veseljstvom, ter vse druge podrobnosti kot brezpomembne prezre. Simbolist ne pove, zakaj trpi, zakaj se raduje, zakaj joka ali zakaj se smeje, ko ga ljubi ali sovraži. To bi ga osebno karakteriziralo, on pa hoče, da je njegovo čuvstvo ravnotako simbol kot njegova pesem. — André Beaunier je v štirih točkah skušal karakterizirati tendenco simbolizma in pravi v prvi: Simbolizem je način umetniškega izražanja,

ki obstoji v sugestiji, ne v popisovanju. Poglejmo tisto znano Maeterlinckovo pesem iz „Douze Chansons“.

On est venu dire
(Mon enfant, j'ai peur),
On est venu dire,
Qui il allait partir . . .

Ma lampe allumée
(Mon enfant, j'ai peur),
Ma lampe allumée,
Me suis approchée . . .

A la première porte
(Mon enfant, j'ai peur),
A la première porte,
La flamme a tremblé . . .

A la seconde porte
(Mon enfant, j'ai peur)
A la seconde porte
La flamme a parlé . . .

A la troisième porte
(Mon enfant, j'ai peur),
A la troisième porte,
la lumière es morte . . .¹

Tolstoj se nad to pesmijo čudi in zgraža ter afektira neumevanje. Toda simbolisti so napisali veliko bolj težkih pesmi, a bolj karakterističnih malo. Iz nje je razvidno, kako je simbolična pesem brezosebna, splošna, nevezana na kraj, čas ali razmere; simbol (trepetajoča luč) ni več le en del celote, temuč pravzaprav vse: bralec ve, da v njenih nemirnih žarkih trepetu življenje in smrt, dasi tega pesnik ne pove. Simbolist neče, da simbol deluje vsled svojega idejnega pomena, temuč spontano, brez refleksije in analize naj potrese dušo, ki naj niti ne loči med stvarnimi prikaznimi in njihovim idejnim značenjem.

Tudi narava je simbolistu samo velik simbol. To je bila že marsikomu prej, toda simbolistu je na poseben način. Ona mu ni več samo povod k čuvstvom, ona ne budi v njem spominov, ki jih ožive znani kraji, temuč se staplja z njim v drugo

¹ Prišli so povedat (moj otrok, jaz se bojim), prišli so povedat, da se odpravlja na pot . . .	Pri prvih vratih (moj otrok, jaz se bojim), pri prvih vratih je plamen trepetal . . .
--	--

Prižgala sem luč (moj otrok, jaz se bojim), prižgala sem luč in se približala . . .	Pri drugih vratih (moj otrok, jaz se bojim), pri drugih vratih je plamen govoril . . .
--	---

Pri tretjih vratih
(moj otrok, jaz se bojim),
pri tretjih vratih
je luč umrla . . .

tesnejšo zvezo, čuvstvo in narava prehajata skoro v eno. Tako piše Henri de Régnier:

J'ai cru voir ma tristesse . . .
Elle était nue
Assise dans la grotte la plus silencieuse
De mes plus enterieures pensées;
Elle y était le songe morne des eaux glacées,
L'anxiété des stalactites anxieuses,
Les poids des rocs lourds comme le temps,
La douleur des porphyres rouges comme le sang;
Elle y était silencieuse,
Assise au fond de mon silence
Et nue ainsi que s'apparaît ce qui se pense.¹

Ta pokrajina ni resnična, četudi ne nemožna. Votlina, mrtve vode, v tesnobi molčeči kapniki, krvavi porfirji — vse to je tu le za to, da se krepkeje označi žalost. Pokrajina, ki jo je opisal Régnier, tudi ni le stvarna slika njegove žalosti, kajti pesnik pravi: „v najbolj molčeči votlini mojih najnotranjših misli“. Tako prehaja simbol v resničnost in resničnost v simbol, da je že težko ločiti drugo od drugega.

Pri čistokrvnem simbolistu dobi skoro vsaka beseda simboličen pomen, tako zlasti pri Maeterlincku. V njegovi drami „L'Intruse“ (Vsiljenka) se skriva za vsakim stavkom več daljnih pomenov

¹ Zdelo se mi je, da vidim svojo žalost . . .
Gola je sedela v najbolj molčeči votlini
mojih najnotranjših misli;
bila je tam mračna sanja zledenelih voda,
boječnost boječih stalaktitov,
teža pečin, težkih kot čas,
bolest porfirov, rdečih kot kri;
sedela je tam molčeča
v globini mojega molka
in naga tako kot se mi zdi moja misel.

razen vsakdanjega in prvotnega značenja, za vsakim tonom zveni še cela harmonija tihih glasov, ki jih pa sliši le fino uho. Vsi dogodki so realno utemeljeni, a prehajajo obenem nalahko v simbolizem, tako da se bralec ali gledalec skoro ne zave meje. Vrtnar kosi ponoči krog hiše travo, ker je jutri nedelja, toda tistim, ki čakajo pred sobo bolnice, je zvok kose kakor slutnja smrti; listje opada, ker je jesen, toda njega mrtvo šumenje je trepetajočim obsodba; sestra bolnice je obljubila, da pride, vsi čakajo njenega prihoda, toda kdo ve, kaj pride z njo ali mesto nje? Ta način izražanja je modernemu človeku posebno pogodi. Veliko preveč je razjeden od problemov in morda razvajen od realistične literature, da bi mogel naivno sprejeti simbol abstraktnega pojma za resničnost, in tudi veliko preveč umsko razvit in morda bolno razčuvstvovan, da bi se tem pojmom odrekel in ne menil, da so z njegovim življenjem v zvezi.

Tako je simbolistu vse simbol. Vzrok in posledica te estetske teorije je subtilna psihologija, iskanje in brskanje po podzavesti, ne toliko umsko ali čutno kot intuitivno gledanje stvari. Simbolist se peča zlasti z „nespoznavnim“, gleda svet s prepričanjem, da je tvorba njegove duše, in ga torej urejuje, mu določuje red in zmisel po svoje; umetnost mu je ponovno stvarjanje, rekreacija realnosti. Tako postane človek simbol vesoljstva in vesoljstvo simbol človeka. Ker pa živi vse, kar je, v človekovi duši, stopa tudi med seboj v tesno zvezo, se medsebojno sklada in dopolnjuje. Stem je bila etablišana teorija simbolistov o odnosih, tajnih zvezah (correspondences) vsega bivajočega. (Konec.)

ROMARJEVA VEČERNA MOLITEV.

Zložil I. Mohorov.

Razboljene so nogè,
od solnca razvnete oči.
Prvi mrak v pustinjo gre
in oaze ni . . .

Dvignil se iz večernega
ognja je dim v nebo,
In k Jehovi potnik sem
zaupno dvignil oko.

V svetlem psalmu bi Ti pel
slavo večno nocoj!
Ali hrapav, slab in šibak
glas je moj!

K Tebi dvignil bom roke
in oči.
Sredi pustinje plaho srce
otmi, otmi!

KNJIŽEVNOST.

„Zlate črke“ na posodí Gazel — ali problem apolíníčne lepote v Prešernovi umetnosti. Slovstvena študija v svitu romantike in antike. I. del. (S prilógami v II. delu.) Spisal in založil Josip Puntar. V Ljubljani, 1912. Tiskala Katoliška Tiskarna v Ljubljani. V. 8°. Str. XVII + 148. Cena 6 K.

Matematika, in sicer aritmetika in geometrija, igra tudi v lepi umetnosti brez dvoma jako važno vlogo. Arhitekt, ki hoče zidati lepo svetišče ali palačo, si naredi natančen načrt prej, kjer vse premeri; kipar, ki hoče izklesati lep kip, takisto po natančnem sorazmerju obsekava marmor; slikar si natančno prej določi, kje bo središče slike; pa tudi v govorečih umetnostih vidimo isto načelo: v klasičnih dramah doseže n. pr. skoro vselej prav v 3. činu dejanje svoj vrh, kjer se obrne zopet nizdol (peripetija); in pri klasičnih govornikih nahajamo (n. pr. v panegiriki P. Segnerija S. J.) govor razdeljen redno v dva dela, katerih prvi obseza nekako $\frac{2}{3}$, drugi pa $\frac{1}{3}$ celote. Vse to pa ni nič novega; saj vemo, da bistven znak lepote tiči v simetriji posameznih delov. (Nič novega ni bilo to do najnovejših časov; danes seveda se je okus zelo izpremenil. Pojdi le malo na izprehod po Ljubljani, pa si oglej nekatere nove stavbe, zlasti nekatere vile; čudil se boš raznim turnčkom in kotom in oglom; nalašč je vse navzkriž, vse zverženo, samo da ni — simetrije, enovitosti.) Toda velja tisto načelo prav za vso umetnost? Mar ima tista suhoparna matematika (vobče strah bolj poetično nadahnjenih dijakov, prim. Fr. Levstik!) tudi v liriki in epiki kaj opraviti? No, to smo vedeli vsi doslej, da ima vsaka pesem vobče neki uvod, potem jedro ali sredino in slednjič primeren konec; toda s številkami, formulami razmerja med posameznimi deli umetnine nismo izražali, ker take matematične natančnosti nismo videli. Prvi je zagledal pri nas v nekaterih Prešernovih pesnitvah take matematične stroge zakone dr. Avg. Žigon; za njim je šel J. Puntar, ki je enake zakone odkril v antični liriki. Da bomo bolje umeli Puntarjev spis, konstatirajmo najprej, kaj je pred njim dognal Žigon v Prešernovi liriki.

Doslej nam je dr. Žigon odkril Prešernovo arhitektoniko v teh-le treh skupinah: I. v elegiji V spomin Matija Čopa (Dom in Svet, 1906); II. v vseh pesnitvah, ki jim je za podlago tercina (Tercinska arhitektonika v Prešernu, Zbornik M. Sl. 1906) in III. v gazelah (Tretjinska arhitektonika v Prešernu, Zbornik M. Sl. 1907). Z dosedanjim raziskovanjem pa si je, kakor sam pravi (Zbornik M. Sl. 1907, str. 76), postavil šele temelj, da bo raziskoval in odkrival isto zakonitost še v ostalih pesmih Prešernovih.

Upam, da ustrezem temu in onemu, če obkratnem povzamem pogloblitve rezultate dosedanjšega raziskovanja. — I. Elegija V spomin Matija Čopa. Ta ima 15 distihov. Na podlagi vsebine vidi Žigon v prvih 3 distihih I. del, v naslednjih 3×3 distihih II. del (sredino), in naposled v zadnjih 3 distihih III. del elegije. V I. delu slika Prešeren čolnič slovenske literature v letih 1830—35, ki ga je prek valov vodil

krmar Čop; v II. delu se bavi z vrlinami in usodo tega krmarja, in v III. delu zopet s čolničem, oziroma slovstveniki, ki so zdaj brez tega večkega krmarja. Verz, ki zaključuje I. del („Lelj bil naš je krmar, drugi je bil Palinur“), vsebuje vso dispozicijo za II. del in v tega dela 3×3 distihih razlaga Prešeren tiste 3 važne besede: Lelj, krmar, Palinur. Ves čas govori pesnik o Čopu, a vendar ga samo enkrat imenuje s pravim imenom, in to natančno v sredi elegije, v 15. verzu (vseh je pa 15×2). Zdi se, da se pesem do 15. verza dviga proti svojemu vrhu (kakor neka piramida), potem pa zopet polagoma pada.

II. Tercinska arhitektonika. V tej razpravi nam dr. Žigon podaja najprej nekakšno filozofijo tercine (kakor imajo n. pr. Nemci že napisano filozofijo metafore i. dr.). Čudovito je, kaj Žigon v tej mali stvarci, tercini, vidi: kakor prečudno zrno mu je, ki iz njega klijejo razne cvetice, kakor kamenček, ki tvori — pomnožen — palače. Najprej se mu tista srednja rima (a b a) zdi kakor samka, ki je vtesnjena med dve tujki in hrepeni vun iz tega objetja ter išče družic, ki jih tudi najde v naslednji tercini (b c b), in sicer je zadovoljna šele, ko je našla tretjo družico (la terza rima, terzina). Seveda tista nova samka c istotako hrepeni po svojih dveh družicah in tako gre ta družba v daljavo, dokler pesnik hoče. Ustvaril jo je Dante v Divini komediji; iz Italije se je razširila v vsa druga slovstva. Števili 2 in 3 igrata tu važno vlogo: število 3 zato, ker ima vsaka kitica tri rime in ker je vsaka vklenjena samka utešena šele, ko je dobila tretjo družico; število 2 pa, ker dve tujki oklepata samko in pa, ker šele dve kitici tvorita eno celoto. Ti dve pogloblitvi ideji torej tičita v tercini: a) ideja oklepanja ali objemanja in b) iskanja tretje družice. Razentega moram še pripomniti, da dr. Ž. v vsaki tercini vidi tudi nekaj geometričnega, nekakšen trikotnik, čigar osnovnico tvorita rimi a a, srednja, oklepana, pa njega višino ali vrh; zato tolikokrat poudarja v pesnitvah vrh, če misli en sam verz, žarišče ali jedrišče, če govori o skupini verzov, objetih od dveh drugih skupin z drugo vsebino.

In tako na podlagi vsebine in deloma tudi interpunkcije Prešernove vidi v nemški elegiji: Dem Andenken des Matthias Zhop (1835), obsegajoči 24 tercine, sledečo strogo arhitektoniko: dve enaki polovici po 12 tercine; prva polovica ima uvod (2 tercine), druga ima temu uvodu odgovarjajoč konec (2 tercine); tako ta dva kosa objemata celo pesnitev; a po odbitem uvodu (oziroma koncu) vidi še v vsaki polovici po 3 dele (I. prehod, II. jedrišče, III. sklep), tako da je ideja objemanja petkrat realizirana in sta številki 2 in 3 večkrat uporabljeni. „Ni trohice samovoljnosti ni . . . v tej tercinski arhitektoniki . . . Vse stroga strogost najstrožje logike, doslednosti in organičnosti! Živ organizem, kakor lepo človeško telo . . . Ni en sam verz več ne sme stopiti v te ude, ni en sam, ne manj; in če bi stopil, ubito je vse telo . . .“ (ZMS 1906, št. 95). — Na podlagi vsebine išče dr. Ž. nato

arhitektoniko še v ostalih treh tercinskih pesnitvah Prešernovih: v prigodnici na čast ljubljanskemu županu Janezu N. Hradeckemu (26 tercín), v kateri vidi tri vrhe (torej napredek od prejšnje, nemške elegije, kjer sta le dva); zlasti obširno in zanimivo pa tolmači arhitektoniko Uvoda Krsta pri Savici (ib. str. 106—122). Osupniti nas mora dejstvo, da imata obe pesnitvi enako število tercín (26) in isto arhitektoniko (tri vrhove) z eno samo majhno izjemo, kateri se pa dr. Ž. ne boji neustrašeno v oči pogledati in jo razložiti. Čisto dosledno po tej arhitektoniki tiči v tercini:

Kdor hoče vas dočakat' tèmne zoré,
Neproste dni živét', nočém enake itd.

srednji vrh in sploh jedro Uvoda. A po tem odkritju kakšna presenetljiva perspektiva se odpre raziskovalcu! Po dr. Ž. je treba ves Uvod zdaj razlagati simbolično kot kulturni boj tistega majhnega števila Čbeličarjev (Prešeren — najmlajši med junaki!) zoper nekulturo Valjahunovcev, t. j. Pavškovcev. Potemtakem bi bil Prešeren v tistem l. 1835. dvakrat krepko poudaril idejo o „deželi luči“, ker stoji tudi v nemški elegiji na Čopa v jedrišču enaka misel:

Der Weltgeist sandte aus der lichten Halle
Dich abzurufen zu des Lichts Genossen
den Genius ab . . .

V tercinah je zložena še Nova Pisarija, najbrže že l. 1830.; v tej pa dr. Ž. ne more še zaslediti stroge arhitektonike; vzroka išče v dejstvu, da je šele po l. 1832. pesnik prišel v Čopovo šolo, kjer je najbrž dobil idejo, graditi svoje pesnitve po tako strogih arhitektonskih načelih.

A kje se še nahaja tercina kot arhitektonski element? V sonetu in stanci! In tako nam dr. Ž. (ZMS 1906) globokoumno podaja zopet nekakšno filozofijo soneta (str. 62 nsl.) in pa filozofijo stance (str. 75 nsl.). In ko govori o sonetu, nam odkrije dr. Ž. zanimivo dejstvo, da se je Prešeren v arhitektoniki soneta pred l. 1832. nekako lovil, po l. 1832. (izza Čopove šole) pa imajo vsi slovenski sonetje njegovi (po številu 37) strogo tercinsko arhitektoniko. Na istem mestu govori tudi o arhitektoniki Sonetnega venca (ib. str. 72 nsl.).

V Zborniku M. Sl. za l. 1907. (str. 35—76) se bavi dr. Ž. izključno z arhitektoniko Prešernovih gazel. Najprej omeni dr. Ž., da je iz notranjih, vsebinskih razlogov upravičen vzeti dvostišje (dva stiha) v vseh gazelah kot nekakšno arhitektonsko enoto; to načelo postavivši vidi v vseh (7) gazelah — zopet le na podlagi vsebine in Prešernove interpunkcije (v rokopisih!) veliko, odločujočo vlogo števila 3 (odtod naslov: Tretjinska arhitektonika v Prešernu) ter idejo oklepanja in simetrije. Tako n. pr. — da omenim eno ali dve! — v gazelici drugi vidi v 1. dvostišju uvod, v 5. sklep, dvostišja 2., 3., 4. tvorijo sredino, a tako, da je 2. dvostišje $\frac{1}{3}$, 3. in 4. pa $\frac{2}{3}$ celote. Isto sorazmerje vidi dr. Ž. v prvi gazelici: 1. in 5. dvostišje uvod in sklep, 2., 3., 4. sredina, in sicer 2. dvostišje kot $\frac{1}{3}$, 3. in 4. pa zopet kot $\frac{2}{3}$ celote. Da, tako daleč gre stroga arhitektonika Prešernova v gazelah, da je (po dr. Ž.) število dvostišij v strogem sorazmerju s številom trohejev (oziroma jambov) vsakega verza. Končno pa odločno trdi, da tvori vseh sedmero gazelic eno umetnino samo zase, katerih

prolog je prva in epilog zadnja gazelica in (proti dr. K. Ozvaldu!) da torej besede 1. gazelice: Na posodi v zlatih črkah se bo brala Od naroda do naroda tvójege imena — ne merijo na začetne črke sonetnega venca, temveč le na sedmorico gazelic, in da pomenijo te „zlate črke“ tukaj nekaj širšega, vnanja, izrazilna znamenja sploh (ib. str. 69); skratka da se mu (dr. Ž.) zdi vselej, kadar bere gazelice, kakor da je Prešeren hotel zgraditi vitko, starogrško vazo z okraski, ki jo vso prepletajo, z okraski, ki so kot zlate črke Julijinega imena.

To so v velikih potezah dosedanji rezultati dr. Žigonovih raziskavanj. Ali naj izrečemo o njih svojo sodbo? Predvsem smo tudi mi mnenja, da te raziskave in sestave niso igrača; znano nam je, da n. pr. na vseučilišču v Gradcu germanist prof. B. Seuffert tako razlaga novejšo nemško poezijo. „Iz arhitektonike“ — pravi Seuffert (German.-roman.-Monatsschrift 1911, citat pri J. Puntarju n. d. str. VII) — „se časih namera pesnikova pojasni ali pa kar naravnost razkrije.“ Drugič je pa tudi čisto gotovo, da učitelj, ki z dr. Ž. arhitektonsko razlaga pesniške proizvode, dela temeljito in ne prezre zlepa kakšne misli, kakšne lepote v umetnini. In ker človeški duh ne more vseh podrobnosti enako ostro zaznati, zato je dobro, da obrnemo največjo pozornost na vrhove, jedrišča umotvorov. To je — se mi zdi — kakor bi s svitometom preiskovali v temni noči eno smer, eno točko. Koliko pa je morda pri tem konstatiranju Prešernove arhitektonike še subjektivnega, to bo pokazala bodočnost, zlasti praksa.

Obdelujoč to novo polje je dr. Žigon pustil nekaj odprtih vprašanj, kakor n. pr., odkod je imel Čop tako nenavadno znanje pesniške arhitektonike, ali pa, kaj pravzaprav pomenijo tiste zlate črke na posodi gazel i. dr. In tu je J. Puntar zastavil lopato ter začel kopati nagloboko. (Konec.) **Dr. J. Debevec.**

Zabavna knjižnica. XXIII. zvezek. Izdala in založila „Matica Slovenska“. V Ljubljani 1911.

Črna smrt. Zgodovinska slika. Spisal Fr. Ks. Meško. — Večina izobraženih ljudi se namrdne, kadar sliši o zgodovinski sliki ali o zgodovinski povesti. To ni zgolj predsodek. Kakor so slikarji velikih zgodovinskih prizorov pokazali navadno mnogo več zmisla za oblikoslovje kot za resnične umetniške naloge, je tudi marsikateri pisatelj segel le zato po pisanih zgodovinskih tvarinah, da zakrije z zunanjjo romantiko puščobo lastnega srca in glave. Oboji so obdelovali zgodovinsko snov tako, da se je izcimila neka posebna vrsta umetnosti — umetnost površnosti in teatralike.

V resnici je za umetnika popolnoma vseeno, ali obdeluje zgodovinsko snov ali kako drugo; s snovjo se njegova naloga nič ne izpremeni. Pisatelj ima opraviti z ljudmi, njihovim življenjem in smrtjo, radostjo in trpljenjem, strastmi in plemenitostjo — in vse to je v vseh „letih Gospodovih“ enako. Čim manj zgodovine v zgodovinskem romanu, tem boljši bo; njega cena se ravna le po tem, koliko je pisatelj položil vanj svojega srca, ne kako tvarino si je izbral. Zato se bo ista zgodovinska snov pri dveh enakovrednih temeljno različno naoblikovala; obadva bosta vlila vanjo svojo osebnost, medtem ko si bosta izdelka dveh enakovrednih na las podobna v dolgočasnem kupičenju brezpomembnih zgodovinskih podrobnosti.

Meško je svojo nalogo po svoje, to je, prav rešil. Zgodovinska slika je postala pri njem skoro meditacija, kakor so mu druge. Kaj naj bi sicer počel z zgodovino Meško, ki se živi resničnosti vedno bolj umika v tihoto svojih misli? On se mora dobro poznati; mora vedeti, da ima talenta dovolj, da spozna sebe do dna in da se razodene, pa premalo, da reproducira ljudi krog sebe in njih življenje. Zato je skrčil povestno vsebino črne smrti na najmanjšo mero. Edini motiv, ki se v začetku zaplete in ob koncu reši, pa prav nič ne veže posameznih dogodkov vmes, je ljubezen Dominika in Rozike. Vse drugo so le epizode v velikem popisovanju kuge. Ta popis je dokaz, kako zna Meško biti živahen, slikovit in pretresljiv, kadar se prepusti svoji domišljiji; marsikatera stran je pisana z žarkim ognjem in globoko vmišljenostjo v predmet. Tudi sanje kaplana Hauptmanoviča pričajo, kolikega zanosa in globokega čuvstvovanja je zmožen, kadar ima opraviti z lastnim srcem. Nasprotno je pa nepristen, kadar mora pisati objektivno. Njegovi ljudje niso živi; oni govore, kakor bi bili skočili iz slovnice, in čuvstevujejo, kakor bi bili Meško. Nežidovsko je, če pravi stari Aron Izerlin: „Kako živahno se razgovarjajo ti sicer tako resni možje!“ Tako govori okoren profesor. In če Rajavec modruje: „Najsrečnejši so prebivalci teh mirnih, resnih domov. Srečnejši so, nego so bili najmočnejši gospodarji ptujskega gradu v vsej svoji moči, časti in slavi“, vemo, da to ni kmet, temveč literatura. — Sicer je pa, kakor sem že rekel, črna smrt samostojna, osebna rešitev problema zgodovinske črtice.

„Gregor“ Milana Puglja je čedna novelica. Puglja poznamo; on rabi talente, kolikor jih ima, in pridno piše. V teku let se je zelo izpremenil, pa ne ves; manira mu je ostala v kosteh. Z realizmom izkuša zatajiti svojo šolo, toda ohranil je neverjetnost in neroden cinizem; nežnega čuta, ki ga mora človek imeti, da loči komiko od banalnosti, si pač še ni pridobil.

Izidor Cankar.

Prejeli smo v oceno še naslednje knjige:

Jakoba Alešovca **Izbrani spisi**. Drugi, popravljeni natis. Priredil Jožef Volc. VI. zvezek. **Ne v Ameriko!** Povest. V Ljubljani 1912. Založila Katoliška Bukvarna. Ljudska knjižnica 16. zvezek. — Povest, polna presenetljivih, a tudi neverjetnih dogodkov. Preprosti bralec se bo od nje težko odtrgal.

Knjige „Slovenske Šolske Matice“: **Pedagoški letopis**, XI. zvezek. (Uredila Henrik Schreiner in dr. Jos. Tominšek.) — **Poljudno znanstvena knjižnica**, II. zvezek, 3. snopič. (Dr. Ljudevit Pivko: Zgodovina Slovencev) in III. zvezek (Jakob Zupančič: Črtice o zrakoplovstvu in aviatiki). — **Didaktika**, III. del. Obče in posebno ukoslovje, 3. snopič. (Prof. Luka Lavtar: Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli.)

Zakon z dne 21. februarja 1912, veljaven za vojvodino Kranjsko, glede gradnje in vzdrževanja javnih neerarskih cest in potov. — **Gesetz** vom 21. Februar 1912, wirksam für das Herzogtum Krain, betreffend den Bau und die Erhaltung der öffentlichen nichtärarischen Straßen u. Wege. — V Ljubljani 1912. Založila Katoliška Bukvarna. Tiskala Katoliška Tiskarna. Cena K 1.20.

GLASBA.

Novi Akordi. Letnik X. šte. 6. Zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo. Urejuje dr. Gojmir Krek. Zalaga L. Schwentner v Ljubljani.

Nekoliko zakasnela šesta številka obsega šest prav lepih skladb.

Saša Šantlov „Adagio“ za klavir je iskreno občuten in izredno zanimiv po svoji spretno variirani obliki. — P. Hugolin Sattnerjeva „Peča“ je vseskož čvrst in jako lepo zaokrožen samospjev s klavirjem. Lično, iz slovenskega ljudskega življenja vzeto snov je g. skladatelj kar najbolje pogodil. Da bi imeli le še kaj več podobnih tekstov in v približno takem slogu pisanih samospjevov! — Janko Ravnik nastopa z mešanim zborom „Poljska pesem“ v „Novih Akordih“ — mislim, da — prvič. O njem lahko rečemo, da je velik glasben talent. V tem zboru nam imponira zlasti z razkošjem svojih krasnih — notabene — od prvega do predzadnjega takta alteriranih harmonij. Od gospoda Ravnika, ki študira sedaj na praškem konservatoriju, pričakujemo še mnogo. — Emil Adamičev samospjev „Kot iz tihe, zabljenega kapele“ kaže solidno, a vendar dokaj moderno strukturo. Melodija je resnobno plemenita, spremljanje samostojno; zelo lepo učinkuje modulacija začetkom drugega dela iz Desdura (20. takt) na dominantno D-dura (21. takt). — „Japonski motiv“ za moški zbor, zložil G. Dežela, je čeden zborček s par prav originalnimi potezami —

Viktor Šmigovcev „Spi že hrib in dol“ pa daljši moški zbor mirnega, nežnootožnega značaja; prav hvaležna skladba, ne pretežka, pa zelo blagoglasna. Književne priloge ta številka nima.¹ **St. Premrl.**

¹ Uredništvo „Dom in Sveta“ je prejelo od založništva „Novih Akordov“ sledečo notico: „Novi Akordi“ brez priloge? Marsikdo bo neprijetno iznenaden, ko zapazi, da v ravnokar izišli 6. številki glasbenega lista „Novi Akordi“ — zadnji številki X. letnika — ni književne priloge. V uvodu pod naslovom „Non nostra culpa“ nam pove uredništvo vzrok: Stroški so ogromni, naročniki pa sramotno maloštevilni: od založništva preliminirani obseg priloge je bil v preteklem letu že s 5. številko prekoračen. Po najvestnejših in še tako nesebičnih preudarkih bo podjetje primorano, ustaviti izdajanje književne priloge, če se z novim letnikom ne poveča število naročnikov izdatno. Časopisje in naši glasbeni kritiki priznavajo, da je ravno priloga velevažna činiteljica našega napredovanja na glasbenem polju. Vsledtega je skrajni čas, da se zavedo vse privatne osebe, ki se zanimajo za slovensko glasbo ali bi se vsaj morale zanimati zanjo, in vsa glasbena društva, da je sedaj največja nevarnost, da izgubimo še to edino splošno glasilo jugoslovanske glasbe. Če se vpoštevata, da znaša naročnina celoletno le 10 K, za katero razmeroma res malenkostno vsoto dobivajo naročniki najmanj 72 strani dobrih, izvirnih jugoslovanskih muzikalij in razentega časopis, ki — neglede na večje izvirne članke — poroča vestno in objektivno o vseh

Franc Gerbić: **Slava nebeške Kraljice**. Dvajset Marijinih pesmi za mešan zbor. Op. 72. V Ljubljani 1912. Založila Katoliška Bukvarna. Partitura 3 K. Glasovi po 60 v. —

Izdaja Gerbićevih Marijinih pesmi je vse prijateljke cerkvene glasbe močno razveselila bodisi sama kot taka — kajti lepe cerkvene pesmi so nam vselej dobrodošle — pa tudi zato, ker nam ta zbirka kaže Gerbića tudi v starosti še vedno neumorno delavnega in našemu današnjemu glasbenemu stremljenju primerno se razvijajočega. V Gerbićevih pesmih najdemo plemenito, iskreno, slovenskemu duhu in okusu prilagodeno melodijo ter vseskozi zanimiv, dostikrat prav originalen harmoničen stavek. Pesmi so zložene večinoma za štiriglasni mešan zbor, števil. 15., 16. in 17. pričnejo s sopranskim samospevom, števil. 18. in 19. pričneta dvoglasno (sopran in alt), števil. 20. je pa zložena za sopran solo in troglasni spremljajoč ženski zbor. Zbirka je posvečena prevzvišenemu in premilostnemu gospodu dr. Andreju Karlinu, škofu tržaško-koprskemu, prezaslužnemu bivšemu predsedniku Cecelijinega društva za ljubljansko škofijo, odličnemu pospeševalcu cerkvene glasbe med Slovenci.

P. Angelik Hribar: **Postni in velikonočni napevi** za mešan zbor. V Ljubljani 1912. Založila Katoliška Bukvarna. Cena partituri K 2.—, glasovi à 50 vin. —

To je tretji zvezek P. Angelikovih cerkveno-glasbenih del, ki izhajajo v zadnjem času na svetlo nekoliko preurejena in semtertja tudi izboljšana. Ta zbirka nudi 13 postnih in 13 velikonočnih pesmi. Prve kot druge so — v primeri z ostalimi P. Angelikovimi cerkvenimi skladbami — izredno lepe, cerkvenemu času, za katerega so zložene, popolnoma prikladne, za izvajanje pa nikakor ne težke.

Anton Jakl: **„Orel“ koračnica**. Op. 41. Besede spisal Fran Kristan. V Ljubljani 1912. Založila Katoliška Bukvarna. Cena 1 K. Glasovi za orkester in pihala se dobe pri skladatelju A. Jaklu, Stroßmayerjeva ulica št. 1 v Ljubljani. —

Za godbe po deželi sploh, v prvi vrsti pa seveda za naše Orle tako primerna: preprosta, a markantna in efektna koračnica, da si boljše ni treba želeti. Trio ima podloženo prav vzneseno besedilo, ki bo z godbo lepo pevano še bolj dvigalo in vnemalo mlada srca.

St. Premrl.

domačih glasbenih zadevah in informira o vseh važnih pojavih svetovne glasbe in ki je v najboljšem tiru, da postane prava glasbena revija s širokim horizontom, kakor je Jugoslovani sploh niso imeli, je vendar pričakovati, da se domislijo naši glasbo ljubeči rojaki, vsa glasbena društva, umetniški meceni ter javni zavodi in zastopi in podpirajo to kulturno važno, od začetka do danes nesebično podjetje vsaj s pristopom v krog naročnikov. — Iz tona, ki zveni iz gori omenjenega apela uredništva, je razvidno, da je to zadnji poziv k dejanskemu podpiranju tega potrebnega kulturnega podjetja in zadnji poizkus, obvarovati slovensko glasbo velike škode, ki bi jo trpela vsled ustavitve literarne priloge „Novih Akordov“. Opozarjamo naše čitatelje na to izjavo in jih pozivljamo, da pristopijo nemudoma krogu naročnikov „Novih Akordov“, preden je prepozno. — Naročila sprejema založništvo L. Schwentner v Ljubljani in vse knjigarne.

P. Hugolin Sattnerjev oratorij „Vnebovzetje Blažene Device Marije“.

Dnevi: 13., 14., 17. in 21. marec 1912, ob katerih je „Glasbena Matica“ v Ljubljani izvajala P. Hugolin Sattnerjev oratorij „Vnebovzetje Blažene Device Marije“, so bili v resnici dnevi slavlja, dnevi veselja, navdušenja in ponosa za naš mali slovenski narod. Ni še dolgo let, ko se je za koncertno proizvajanje prav težko dobila kaka primerna domača skladba večjega obsega. Zato je „Glasbena Matica“ kot naš prvi in največji koncertni zavod izvajala dosedaj večinoma tuje večje glasbene umotvore: Bachov pasijon, Haydnovo „Stvarjenje“, Mozartov Requiem, Beethovno Missa solemnis, Dvorakov Stabat Mater, Te Deum in Mrtvaškega ženina, Perosijev Natale del Redentore, p. Hartmannovega Sv. Frančiška, Bosijev Canticum canticorum, Verdijev Requiem itd. Kajpada so nam tudi naši domači skladatelji podali že prav lepih večjih skladb za zbor, soli in orkester, kot so n. pr. Foersterjevi „Turki na Slevici“, Sattnerjev „Jefte“, Parmov „Povodni mož“ in druge. Vendar oratorija do sedaj Slovenci še nismo imeli nobenega v svojem domačem jeziku. (Oni oratoriji namreč, ki sta jih začetkom osemnajstega stoletja zlagala Mihael Omrza¹ in Bertold pl. Höffer, in od katerih so se nekateri takrat tudi z uspehom izvajali v Ljubljani, so imeli latinske tekste in so se nam žal vrhutega poizgubili.) Zato je p. Hugolin Sattnerjevo delo „Vnebovzetje B. D. M.“ kot prvi slovenski oratorij za Slovence ne le veličastno, temveč tudi izredno pomembno.

Z dovršitvijo prvega slovenskega oratorija smo Slovenci storili brezdvomno velik korak naprej v naši splošni in specialno glasbeni kulturi. Dejstvo, da imamo tudi že svoj oratorij, nas je močno zblížalo drugim, glasbenokulturno višje stoječim narodom in bo gotovo pripomoglo k temu, da bodo glasbenokulturno višje stoječi narodi jeli vpoštovati tudi Slovence in slovensko glasbo.

P. Hugolin Sattnerjev oratorij je pa tudi sam po sebi umotvor, ki se je g. skladatelju kar izvrstno posrečil. Težko pa je reči, ali so samospevi boljši, ali zbori. Na vsak način je vokalni del oratorija onotorišče, na katerem se g. skladatelj giblje najbolj sigurno in zares mojstrsko. Pa tudi samostojni orkestralni stavki, ki se nahajajo v oratoriju, so lepo zaokroženi, efektni in se večinoma prav dobro prilegajo celoti. Instrumentalni del, vkolikor spremlja petje, bi smel biti seveda nekoliko bolj samostojen, in tudi glede instrumentacije bi svetoval, naj jo g. skladatelj semtertja malo prerahlja.

Vobče treba priznati, da je Sattnerjev oratorij krasno, enotno zloženo delo, polno zdrave in sveže melodike, iskren izliv srca, navdušenega za slovensko glasbeno umetnost in vnetega za vzvišene verske ideale.

Že v analizi² Sattnerjevega oratorija sem omenjal, da je ta glasba pravzaprav preprosta, zlasti če jo primerjamo z drugimi današnjimi oratoriji. Toda vsled tega Sattnerjev oratorij nikakor ni manj vreden in se mu ni treba skriti pred raznimi drugimi slavnoznanimi oratoriji. Nasprotno! Ravno ta preprostost,

¹ Glej „Cerkveni Glasbenik“ 1912, št. 3, str. 25.

² Glej „Dom in Svet“ 1912, št. 1, str. 26.

nekaka klasična umerjenost in naravni tok Sattnerjeve „Vnebovzete“ tako silovito učinkuje in prevzame poslušalce kot ne kmalu katera druga glasba.

Toda čemu moja hvala! Izvajanja so pokazala in temeljito izpričala veliko glasbeno vrednost, lepoto in notranjo moč prvega slovenskega oratorija. Takega zanimanja gotovo še ni bilo pri nas za nobeno drugo glasbeno prireditev kot za ta oratorij. Pa tudi tolikega navdušenja najbrž ni rodilo še nobeno drugo glasbeno delo pri nas Slovincih, kot ga je Sattnerjev oratorij bodisi pri pevcih in pevkah „Glasbene Matice“, bodisi pri poslušalcih. Velika dvorana v „Unionu“ je bila pri vseh štirih koncertih popolnoma razprodana, in še primanjkovalo je sedežev in vstopnic.

Izvajanje oratorija je nepričakovano lepo uspelo, zakar gre prav posebno priznanje v prvi vrsti gospodu koncertnemu vodju Mateju Hubadu, priznanje in čast pa tudi vsem izvajalcem brez izjeme.

Zbor „Glasbene Matice“ je bil izvrsten; točen v vstopih, siguren skozinskoz je prepeval v resnici lepo in navdušeno. Edino pri damskem zboru „Ave Marija“ (II. del oratorija, Ges-dur) se je v začetnih taktih po navadi pokazalo nekako padanje in malo distoniranje z orkestrom. Zdi se mi pa, da je tega pojava precej kriv kolikortoliko neprikladni tonov način (Ges-dur); kajti kako vse drugače je donel koj nato sledeči moški zbor „Ti Jeruzalema slava“ (D-dur!) istotako „Ave Marija“ v združenem damskem in moškem zboru (D-dur!) in kar moram še posebe pohvalno omenjati — damski zbor „Zima je proč“ v I. delu (D-dur!). — Nepopisno je učinkoval moški zbor „O smrt, o smrt, tvoj strah je strt“. Mešani zbori pa so se peli vsi brez izjeme — non plus ultra.

Solisti so rešili svoje vloge deloma dobro, deloma izborno. Najboljša sta bila gospa Lovšetova (Marija) in g. Križaj (Ženin — sv. Duh in pripovedovalec). Gospa Lovšetova je bila izborna Marija; skromna in ponižna v nastopu je pela iskreno, povsem čisto in z lahkoto obvladala svojo ne lahko partijo. G. Križaj je pel istotako dosti občuteno in sigurno ter s svojim polnodonečim, zelo simpatičnim glasom jako ugajal. Gospa pl. Foedrantsperg in g. Iličič sta pri prvih dveh koncertih bila nekoliko manj dobra in točna, pri koncertu v nedeljo dne 17. marca sta se pa tudi onadva dobro držala in vsekako zadovoljila ne le v četvero-

POVODNI ČEVELJ.

spevu, ki ga je — mimogrede omenjeno — pelo šest dam in dva gospoda, temveč tudi v samospelih in duetu.

„Slovenska Filharmonija“, pomnožena po nekaterih gospodih članih, učiteljih in učencih „Glasbene Matice“, je svojo nalogo za naše razmere dovolj dobro izvršila. — Gosp. koncertnemu vodju, ki letos dvajseto leto izredno uspešno deluje pri „Glasbeni Matici“, je pevski zbor pri drugem koncertu podaril krasen srebrn lavorjev venec s tolikimi listi, kolikor članov je v zboru. Gospodu skladatelju prvega slovenskega oratorija p. Hugolinu Sattnerju pa je bil pri tretjem koncertu od „Glasbene Matice“ poklonjen dragocen mašni kelih, ki ima v podstavu vdelane tri čudovito lepe emajle (Sv. Frančišek, ki mu angel gode na violino, Oznanjenje Marijino in Kronanje Marijino).

Prvi slovenski oratorij torej imamo, hvala Bogu in Mariji! Naj bi temu sledilo še mnogo vsaj tako lepih!

Stanko Premrl.

Koncert v ljubljanski stolnici.

O priliki dovršitve novih orgel je priredilo ondi Cecilijino društvo stolne župnije koncert, ki je nad vse pričakovanje dobro uspel. Sodelovali so razen domačih mojstrov-organistov gg. A. Foersterja in Premrla, tudi č. g. p. Mih. Horn iz Gradca in g. profesor Fr. Dugan iz Zagreba. Prav posebno je ugajala zbranemu občinstvu, ki je prostorno cerkev napolnilo do zadnjega kotička, Bachova fantazija in fuga v G-molu, katero je krasno izvajal prof. Dugan. Svojo spretnost v orgljanju je pokazal g. profesor že v Kličkovici fantaziji in Rheinbergerjevi kanconi, toda v omenjeni fugi je njegova tehnika v igri vsakega v polnem pomenu besede osupnila. Ravno tako častno je rešil svojo nalogo č. g. p. M. Horn, ki je otvoril koncert z Lemmensovo slavnostno koračnico za orgle in goznejše igral še pastoralo od Guilmanta. G. prof. Foerster nam je v dveh prisrčnih čeških božičnicah in mogočni parafrazi na avstrijsko himno pokazal različne registre (vijolinske, flavtne in jezičnike), ki so v novih orglah na razpolago. Vodja stolnega kora g. Premrl si je zelo srečno izbral koncertno fantazijo (Nowowiejski: „Božič v starodavni Marijini cerkvi v Krakovu“), da se je pokazal mojstra

ne le v tehniki, ampak tudi v registriranju. Razentega je izvajal tudi „Komunijo“ za orgle od Guilmanta. Med posameznimi točkami za orgle je nastopal pevski zbor stolne cerkve in zapel nekaj starejših, že znanih zborov od Sattnerja, Foersterja, Premrla in Engelharta in dve novi skladbi, namreč dr. Kimovčev 150. psalm in Premrllov „Te Deum“, s katerim se je koncert zaključil. Zbor se nam je zdel skoraj prešibek, vendar pa moramo reči, da je v danih razmerah pel dobro in veliko pripomogel k temu, da se je koncert tako častno izvršil. Želeti bi bilo, da bi se taki koncerti večkrat prirejali, toda spored naj bi bil krajši, zato pa bogatejši na klasičnih delih, in izdajale naj bi se vstopnice ali vabila (četudi brez vstopnine), da poslušalcev ne moti večno nemirna mladina.

V. H.

„TEKMA.“

Dne 2. februarja se je v dež. gledališču uprizorila „Tekma“, drama v treh dejanjih. Spisal A. Funtek.

Osebe: Andrej Lesovin, ravnatelj umetniške akademije; profesor Grušč, njega namestnik; Stana, njegova hči; Helena, njegova obvdovela sestra; Vlado Danej, mlad kipar.

Prvo dejanje: Lesovinova hči Stana je prišla ravnokar iz nekega penzionata nazaj na dom. Veseli se novega življenja, ki ga osvetluje umetniški sloves njenega očeta. Vsaj ona misli tako. Teta Helena pa ji vrže v dušo prvi rahli dvom o očetovem stvarjanju, ko ji pove, da je oče razstavil neki kip, da se ima danes izreči o njem razsodišče, da pa ima oče veliko nasprotnikov, ki mu morebiti tudi nekoliko upravičeno odrekajo kot klasicistu samostojnost in realnost. Iz te in one opazke pa se da posneti, da je Lesovin svojčas kot umetnik v resnici nekaj pomenil, morebiti celo veliko. Gotovo pa je bil nenavaden človek, ki se je s silno energijo povzpenjal vedno više, neke vrste nadčlovek, samoljuben, častihlepen in neuklonljiv, z veliko vero vase. Stana tudi še veruje vanj in ob tej priliki teti razodene, da se je v tujini srečala z nekim mladim kiparjem, ki je napravil nanjo precejšen vtis, ki ga pa hoče pozabiti. Medtem pride oče; veselo svidenje; obenem pa razodene hčeri, kako ga boli boj mladih, ki so se proti njemu zarotili, in kako bi moral umreti, ako bi več ne bil prvi. Stana odide, vstopi pa Danej, mlad kipar, ki je prišel k Lesovinu, svojemu bivšemu učitelju, da mu v svoji veliki radosti razodene, da mu je razsodišče priznalo prvo nagrado za delo, ki ga je razstavil obenem z Lesovinom, o katerem pa mladi mož ne ve, da je tudi svoje razstavil. Prišel se je svojemu mojstru zahvalit, da mu je pokazal pot, po kateri je že tako visoko dospel. Lesovina ta novica silno potare, malo da se ne zgrudi. Komaj verjame, zdi se mu, da se mu je mladi kipar prišel rogat. Medtem dospe pismo od profesorja Grušča, ki to vest potrjuje in pristavlja, da je Lesovin dobil drugo nagrado. Danej, ki nima veliko častihlepja v sebi in je dobra duša, obžaluje ta dogodek, a neka njegova neprevidna opazka Lesovina še bolj razdraži, da se čuti pred učencem skrajno ponižanega. Ker čuti v sebi še stvarjalno silo — vsaj umišlja si jo — hoče Daneja pripraviti do tega, da se z njim meri. Oba naj izdelata neki kip, ki ga je ministrstvo Lesovinu brezkonkurenčno naročilo. Danej noče, ker je brez zla in se hoče vsakemu konfliktu izogniti. A Lesovin ga prisili, očitajoč mu strahopetnost. Ko Danej odide, ga zagleda Stana. Spoznata se —: Danej je tisti mladi mož, ki ga je takrat videla in si vtisnila njegovo podobo globoko v srce.

Drugo dejanje: Stana in teta Helena čitata kritike o Danejevem in Lesovinovem delu, ki ga časopisje zelo hladno presoja. Hčeri je jasno, da gre očetova slava navzdol in da so njegove sile morebiti že popolnoma usehnile. Vendar pa se da posneti, da Lesovinov kip ni ravno slab izdelek. Stana razodene teti, da Daneja ljubi in zato jo boj, ki se je vnel med njim in očetom, tembolj boli. Energično dekle, ki zna

samo sebe premagovati, zdaj Daneja ne more več pozabiti, zato je konflikt, ki je nastal, tem hujši. Zdaj vstopi profesor Grušč, človek, ki ga je Bog obdaril z veliko flegmo in ki se zna življenju modro prilagoditi, ne da bi stem kaj izgubil na veljavi. Bojev ne išče, mladine ne zavida, da si utira zmagoslavno pot preko starih in proti njim. Človek ni sam sebi namen; čim je dovršil, kar je mogel, naj stopi na stran, in če hoče več, kar zmore, ni čuda, da ga življenje brezobzirno uniči. Žal mu je Lesovina. Prijatelja, ki je medtem vstopil — ženski sta se odstranili — izkuša potolažiti in ga pridobiti za svojo življenjsko filozofijo. A Lesovin ne umeje, da je „večerna zarja lepa tudi na ravnem“. Danejeva slava ga peče, tembolj, ker se je sam prepričal, da je res bogonadarjen umetnik, ki mu on morebiti res ni kos. A umakniti se noče, preveč si še umišlja moči. Snuje in snuje načrte za skupino, s katero hoče mladega Daneja prekositi, a vse razbije, pa ne odneha, saj bi bila to njegova smrt. Grušč vidi katastrofo. Odideta. Stana zopet vstopi. Pride Danej. Ljubimca si razodeneta svojo ljubezen. Pri tem uide Daneju opazka, ki priča, da ni čisto gotov, kaj je z Lesovinom. Je li še velik umetnik, ali ni? Vsaj nenavaden človek je še vedno. Utegnil bi ga poteptati, vsaj ubiti ponos v njem. Danej je slejkoprej pripravljen tekmo z njim opustiti, ne morebiti iz strahu — bolj zato, ker je nekoliko Gruščeve nature, ki ni za boj. Stana pa Daneja preveč ljubi, da bi mogla dopustiti, da bi njen izvoljenec svoje talente zakopal. Kar vstopi Lesovin in jame Daneja zopet izzivati na tekmo. Ker le preveč draži njegovo samoljubje in se mu roga, češ, da nima resnične umetniške sile v sebi, mu Danej razodene, da se zato ne more z njim spustiti v boj, ker ljubi njegovo hčer. Lesovin pobesni, tembolj, ker tudi Stana svojo ljubezen prizna. Očetu se zdi, da se je tudi hči postavila na stran njegovega nasprotnika. V skrajnji razburjenosti razžali mladega umetnika, ki mu zdaj tudi s svoje strani napove boj.

Tretje dejanje: Danejeva delavnica. Pri njem je Stana, ki je prišla skrivaj. Lesovin doma blazni, razjeda ga boj, ki ga mora uničiti. Hči tega ne strpi, zato je prišla ljubimca pregovarjat, naj tekmo z očetom opusti in se za čas odstrani, da oče na vse pozabi. Danej obljubi, saj odgovarja to popolnoma njegovi naravi. Toda usoda hoče, da pride Lesovin z Gruščem k mlademu umetniku, gnan od svojih dvomov, ki mu ne dajo pokoja in ga silijo, da pride pogledat, kako je Danej skupino zasnoval. Mož je bolan na duhu. (Stana se je skrila.) Ko Lesovin osnutek zagleda, zagleda svojo smrt. Zakaj osnutek kaže mojstra, ki ga ni mogoče prekositi. Danej v heroizmu plemenitosti svoj zasnitek razbije. „Da bo konec.“ Toda Lesovin dobro ve, da je to storil iz usmiljenja, in naposled, kaj je Lesovin stem pridobil? Če Danej razbije sto kosov, naredi lahko zopet tisoč drugih. Lesovin se opoteka, zahteva vina, skrivaj stresa Daneju v kozarec strupa, a ko ga ta hoče izpiti, mu ga izbije iz rok. Stana priteče iz sobe. Lesovin se obtoži,

da je hotel Daneja zastrupiti. — „Le vzemite Stano, Danej! Jaz grem počivat!“ Se opoteče in se mrtev zgrudi. Grušč: „Nadčlovek je hotel biti, ampak zemlja ga je potegnila nase.“

* * *

„Tekma“ pomeni v slovenski dramatiki visoko stopnjo. Delo ima na sebi znak neke solidnosti, zakroženosti in zelo skrbne izvršitve, ki je pri moderni šoli nismo vajeni. Že konflikt, ki se v njem odigrava, boj med človekom, ki je bil umetnik, a ni več, ampak si samo še umišlja, da je, in mladim kiparjem, ki kaže uprav genialno stvarjalno silo, je take vrste, da mu more le precejšen dramatik kos biti. Funtek ga je res tudi tako predočil, da ni dvoma, da imamo opraviti z delom velike dramatične tvorne sile. Pisatelj je osredotočil svojo moč v analizi Lesovinovega značaja in je zasledoval njegove nagibe do najmanjših podrobnosti, tako da ne ostane skoraj ničesar, kar bi se moglo še bolj razkrojiti in razdrobiti. To je vredno avtorja, ki pozna človeka in njegove slabosti prav do zadnje korenine.

Če ločimo zasnovo od tehnične izvršitve, imamo glede prve pripomniti tole:

Iz zasnove ni popolnoma jasno, za kakšen boj gre med Lesovinom in njegovim nasprotnikom Danejem. So mesta, iz katerih je malodane sigurno, da se tu borita dve umetniški struji, mlada in stara, da se suče konflikt okoli nekega tipičnega slučaja. Na drugi strani pa je to nasprotstvo izvedeno tako, da o kakem, recimo, simboličnem konfliktu med dvema šolama, med predstavnikoma dveh smeri, ne more biti govora. Lesovin ne samo da ni klasicist, zastopnik nekega umetniškega tradicionalizma, ampak sploh ni več umetnik, marveč mož, ki je v njem stvarjalna sila že skoraj docela usehnila. Če se dajo v drami zaslediti tudi taka mesta, iz katerih je posneti, da v Lesovinu še zmerom tli nekaj prvotnega božanskega ognja in ne samo usodna domišljavost, napuh in bolesta samozavest, je to nasprotje, ki ni opravičljivo. Če bi pa avtor ugovarjal, da je v Lesovinu še nekaj umetnika, a ne zadosti, potem mu moremo odgovoriti, da je v tem slučaju poraz, ki ga v drami slika, vsekakor prehud, to pa zaradi tega, ker mu je postavil nasproti mladega umetnika, proti kateremu je vsak boj nemogoč. Danej pooseblja nekako umetnost kot tako, umetnost, ki zmagaja na prvi hip sama po sebi, ki mora zmagati.

Slučaj, ki ga Funtek slika, je tedaj na vsak način skozinsko individualen, in sicer patološki. Tu se bori človek, ki bi moral vedeti, da so njegove moči pri koncu in da mu je lahko marsikdo kos, proti človeku, ki je kot umetnik naravnost gigant. Tak konflikt seveda ni nemogoč, a nekoliko nedoslednosti je pač v tem, če nam avtor daje tuptatam povod, da slutimo, da Lesovin vendarle še nekaj pomeni. Tu tiči nekaj česar v tej dramati kritiki ne more doumeti, vsaj padec junakov se nam zdi prenašel.

Po mojem mnenju je pisatelj na več mestih sam označil, kje bi bilo treba zasnovo drame poglobiti. Grušč, najbolje zadeti značaj v tem delu, kaže izmed vseh najbolj smer, ki bi ji bil avtor moral vseskoz slediti. Grušč je Lesovina najbolj pogodil: To je neke vrste nadčlovek, ki je v njem karakter bil vedno

silnejši od umetnika. Kot umetnik je bil talent, ne genij, kolikor pa mu je umetniškega genija manjkalo, to nadomestuje v njem človek: pridnost, silna samozavest, brezobzirna odločnost. S to je vse prekosil, vse očaral ali pravzaprav uklonil. Zdaj pa, ko stopi na plan mlad človek, ki je precej srednje vrste karakter, pač pa velik umetnik po milosti božji, odzgoraj navdihnjen, se upre v Lesovinu vsa njegova, do skrajnosti ponosna natura. Tu se pokaže, da je Lesovin pravo nadčlovečnost zgrešil, ker se ni mogel povzpeti do one življenjske modrosti, ki človeku pravi, naj se umakne, kadar je to neobhodno potrebno, naj zatone, ko se pojavi solnce v vsej svoji zmagovitosti, naj izvojuje tisto zmagajo, ki je resničnega nadčloveka edino vredna, zmagajo sam nad seboj. Kolikor je Funtek to pogodil — in na mnogih krajih, zlasti proti koncu, je to mojstrsko zarisal — je ustvaril pomembno delo, kolikor pa se je od tega jedra oddaljil, je nekoliko pogrešil.

Iz tega, kar smo glede zasnove drame povedali, se da tudi posneti, kaj sodimo o posameznih karakterjih v dramati. Kot patološki značaj je Lesovin zelo dobro orisan, mestoma je analiza njegove bitnosti dovršena, kaj je pa po našem mnenju na njem zgrešenega, smo že označili. Na višku je vsekakor Grušč, realist, moder, harmoničen in posnet po življenju, da se nam namah priljubi. Vanj je položil Funtek svoje življenjsko naziranje, filozofijo miselca, ki stoji nad vsemi boji človeške slabosti, ker sam svojo slabost in slabost vsakega zemljana uvideva in svoje življenje uravnava po svojem jasnem spoznanju. To je eden tistih ljudi, ki ne morejo biti premažani, ker znajo premažovati sami sebe. On si ne stavi ciljev, ki jih ne more doseči, se zna ob pravem času umakniti in je zato velik, dasi se zdi nadljudem à la Lesovin majhen. Pravtako dobro je pogodil Funtek pogumno, a tudi razumno Stano, dekle brez vsake sladkobne sentimentalnosti, odločno in obenem modro. Danej je manj verjeten, pasiven značaj, ki je preplemenit in predober, da bi ga mogli docela umeti. Ni iz mesa in krvi, nekako eterično bitje, bolj simbol umetnosti kakor človek iz zemeljske snovi.

V tehničnem oziru se mi zdi, da je avtor dejanje nekoliko preveč raztegnil in je ves konflikt že izpočetka tako zgostil, da pozneje ne učinkuje več tako, kakor je nameraval. Kar se v treh aktih zapleta in razpleta, bi se dalo v enem samem ali dveh izvesti ali bi pa bilo treba nekoliko drugačne razdelbe ali pa več raznovrstnega dejanja. Črtati bi se dalo brezdvoma še marsikaj, in sicer le v prid celoti. Na vsak način pa je poizkus zastrupljenja v tretjem aktu odveč in dramati na škodo. Morebiti ne izdam velike tajnosti, če povem, da avtor to sam uvideva in ima namen to mesto popolnoma preurediti.¹

Da je sicer vsaka poteza v tem delu krepko začrtana, da kaže povsod izredno sigurno roko in da je jezik zelo lep, mi morebiti ni treba še posebej omenjati. Sploh bi se takozvani mladi mogli iz njega ve-

¹ Iz zanesljivega vira vemo, da je avtor dramo že predelal. Zadnje dejanje je temeljito popravil. Kar se je prej vršilo za onim prizorom, ko Danej razbije kip, je pomaknil pred ta prizor. Poizkus zastrupljenja je izostal. Nasploh je pisatelj tudi okrajšal dialog, kjer se je zdel predolg.

Uredništvo.

liko naučiti. Tu imamo pred seboj res nekaj, celotnega, do zadnje črte izdelanega, dokončanega, nekaj, kar je res konflikt in ne samo nejasna skica, nedoumljena in nedoumljiva. Tu imamo ljudi in ne senc, dejanje in ne sanj. Tu vemo precej, za kaj gre, tu se boji v človeški duši markantno predočujejo, ne pa v mistični

mrak zavijajo, tu je dejanje in ne igrača z besedami in nepojmljivimi čuvstvi. Če je to klasično, potem je Funtkovo delo v resnici klasično. Zato ni samo vljudna fraza, ampak resnica, da pomeni „Tekma“ velik napredek v naši dramatik, kakor ga brezdvoma pomenijo tudi Finžgarjeve drame.

F. T.

TO IN ONO.

Norvežani na južnem tečaju.

Toliko bojov kakor severni tečaj južni ni zahteval. Vzrokov je dosti, prvi menda oddaljenost antarktičnih pokrajin od človeških bivališč, saj se pomaknejo celine visoko gor proti severu, proti jugu pa gleda rado vedno samo najskrajnejša Južna Amerika, veliko manj Afrika, več zopet Avstralija in Nova Zelandija. Od Amerike čez tečaj in celo sedanjo Avstralijo se je razprostiral po mnenju geografov kontinent, imenovan Brasilia inferior, Terra Australis incognita itd. Znameniti James Cook je v drugi polovici 18. stoletja ovrigel to hipotezo in dočkal, da je Avstralija samostojna celina, okoli tečaja pa da se razprostira velikanska pokrajina ledu, ki jo je objadral okoli in okoli. Kamor je prišel, povsod je zadel ob led in ni mogel naprej. „Smelo trdim, da si ne bo nihče upal iti dalje kot jaz in da morebitne ondodne dežele nikdar ne bodo odkrite in raziskane. Nikdar ne bo človeški rod imel koristi od teh dežel; če bi pa vendar kdo šel dalje kot jaz, ga ne zavidam.“

Kljub temu so prišli novi ljudje na jug, seveda z drugim namenom: lovili so morske živali, ki bivajo tu v velikanskih množinah; zlasti še, ker so bila lovišča na severu precej izčrpana. Otoki južnega morja so jim bili štacije, negostoljubne sicer, a dobrodošle. Pridejo pa tudi znanstvene ekspedicije, prva med njimi ruska pod poveljstvom Bellingshausena in Lazareva; objadra 1819—21 ves tečajnik in krsti dele Antarktike z imeni Aleksandra I. dežela in otok Petra I. Amerikanec Weddell pride do točke $74^{\circ} 15' S$, John Biscoe objadra v letih 1831—32 vtretjič ledeno ploščo (NB. veliko 17 milijonov km^2 , skoro dve Evropi), lovec na kite Kemp odkrije obalo, imenovano po njem, Balleny pa vrsto otočičev. Matematik Gauß in veliki Humboldt se ogrevata za nove ekspedicije, tri gredo na pot: francoska pod poveljstvom d'Urville nima dosti sreče, ameriška odkrije Wilkesovo deželo, največji uspeh imata pa Angleža James Roß in Francis Crozier.

Dočim je dotedaj samo Weddell prišel južneje od 74° , je došel Roß (1840—42) ob sedanji Viktoriadeželi do $78^{\circ} 10'$, videl v sredi med ledom dva vulkana, imenovana po njegovih ladjah Terror in Erebus (3276 in 3938 m), prišel blizu do južnega magnetnega tečaja in zadel na velikanski leden zid, visok takrat 50—100 m , raztezajoč se v daljavo več sto kilometrov. Sedaj vemo, da je ta led odtok Antarktike, kjer padejo ogromne množine snega, ki jih solnce ne more stopiti, ki se strnejo v led in stremijo proti severu, proti Roßovemu morju; v tem morju plava ta ledena bariera kot velikanska plošča,

dolga po Amundsenovih poročilih 700 km . Ne stali se, ker je temperatura skoro vedno pod ničlo; vendar pa se od časa do časa odtrgajo velike ledene gore, dolge več kilometrov, visoke navadno 30—40 m , in plavajo proti severu, proti Avstraliji, kakor jih ravno zanese tok. (Višina nad morjem je pa samo ena sedmina cele gore.) Bariera pada in se dviga po plimi in oseki.

Izvemši manjša podjetja slišimo potem malo o jugu; ker ni bilo tega, kar so pričakovali, so pozabili na puščave antarktične. Večje in znanstveno znamenito podjetje je ono Norvežana Borchgrevinka, prvič 1894—95, drugič pa 1898—1900. Na prvem potovanju je po 55 letih (Roß) zopet prišel do Viktoriadežele in stopil tudi na suho, pri čemer so ga zelo ovirali brezštevilni pingvini, pri drugem potovanju je pa celo prezimil v tej deželi, na rtiču Adare, in dosegel $78^{\circ} 50' S$, torej več kot Roß. Mnogo se je bavil tudi z magnetičnimi študijami. V letih 1898/99 sta odšli na jug tudi dve drugi ekspediciji, nemška na parniku „Valdivia“ in belgijska na ladji „Belgica“. Zadnja je morala tudi prezimiti ob deželi Graham, podaljšku Južne Amerike, se je pečala zlasti z določevanjem morskih globin (med Graham in Ameriko čez 4000 m) itd., nemška je zopet zadela na otok Bouvet (odkrit že 1738), ki sta ga zaman iskala Cook in Roß, poleg tega pa za Južno morje v onih krajih dočkala globino 4—6000 m .

Začetkom našega stoletja so se odpravile na jug naenkrat kar štiri ekspedicije, švedska, škotska, nemška in angleška, pod Nordenskjöldom, Brucejem, Drygalskim in Scottom.

Čudne dogodke čitamo o Švedih; nekateri so zapustili ladjo „Antarctic“, ki se je pozneje potopila, in prezimili na otoku Snow-Hill (snow = sneg, hill = grič). Od ladje se je podalo nekaj mornarjev iskat Nordenskjölda i. dr. na ta otok, tako da je bila cela družba razdeljena na tri dele. Šele po dolgem času jih je našla argentinska ladja „Uruguay“ pod kapitanom Irizarjem. Švedi so dobili veliko okamenin in če je bil v tem oziru srečen tudi Amundsen, bodo morebiti konstatirali eno samo velikansko gorovje okoli Pacifika; skoz Ameriko čez tečaj na Novo Zelandijo, Avstralijo, Azijo in zopet nazaj v Ameriko, deli so se seveda pogreznili. Tudi škoti so se mudili južno od Amerike, Nemci pa na nasprotnem bregu; opazovanja so zlasti meteorološka.

Največje zanimanje je vzbudil pa Scott, ki se je podal na staro polje Angležev in deloma Norvežanov, v Viktoriadeželo; kakor Roß, je plovil tudi on ob ledeni barieri, prezimil 1902 blizu Erebusa v zalivu Mc Murdo, šel septembra proti jugu ter došel do $82^{\circ} 17' S$. L. 1903. je vdružil prezimil v Antarktiki

in nadaljeval raziskovanja, šele aprila 1904 je prišel na Novo Zelandijo. Scott je spoznal takrat in potem vsi drugi, da je najhitreje mogoče priti do tečaja, če gremo od Viktoria-dežeje proti jugu. — Francoz Charcot se je mudil tedaj tudi na jugu, a ni imel toliko sreče.

Spoznali so bili tudi, da je veliko lažje potovati proti južnemu tečaju kakor pa proti severnemu, ker imamo pod seboj celino, sicer pokrito z ledom, a vendar stanovitno, dočim ni na severu drugega kot led, premikajoč se po tokovih. Scottov spremljevalec Shackleton se je podal tri leta za njim (1907) zopet proti jugu in prišel 1909 do 88° 23' S, bil oddaljen od tečaja torej samo še 178 hm; a ker ni imel živeža, je moral nazaj. Tovariš Shackletonov, David, je določil tudi lego južnega magnetnega tečaja.

Leta 1910. odide na kraj svojega nekdanjega delovanja vnovič Scott na ladji „Terra Nova“, a kar naenkrat izve svet, da si je izvolil isti cilj Norvežan Roald Amundsen. (Na potu proti jugu so sicer tudi Nemci, Japonci in Avstralci, a imajo večinoma samo znanstvene naloge.)

Amundsen je bil enkrat že v Antarktiki, z Belgijci 1898—99, a torišče njegovega delovanja je Se-

verno Ledeno morje. Ko se je mudil 1901 v severovzhodni Grenlandiji, je sklenil zopet določiti lego severnega magnetnega tečaja (prvi je bil Roß), si dal zgraditi ladjo „Gjøa“ ter se podal na pot. Dosegel je svoj namen, a posrečilo se mu je še nekaj drugega, takorekoč mimogrede, izvršil je severozahodno pasažo, kar se dotedaj ni posrečilo še nikomur. Potovanje je trajalo od leta 1903. do 1906., 19. oktobra 1906 je bil v S. Francisco v Ameriki.¹

Zopet je hotel na sever, a ni imel sredstev; le malo je zbral — vsaj po njegovem mnenju. — kajti zanimanje za severne pokrajine se je bilo po odkritju tečaja (1909, Peary) ohladilo. Mislil si je, za jug bo pa zadostovalo, opremil je slavno Nansenovo ladjo „Fram“ in odšel v Atlantik. Vsi so mislili, da gre na sever, a kmalu se je izvedelo, da je njegov namen odkritje južnega tečaja, zopet tako „mimogrede“, da bi potem lažje dobil sredstva za dolgotrajna raziskovanja v krajih prejšnjega svojega delovanja.

(Konec.)

Dr. V. Šarabon.

¹ Hassert pravi: Die Gjøa-Expedition gehört zu den hervorragendsten Polarreisen der neuesten Zeit und kann in jeder Beziehung als eine bedeutende Leistung gelten.

Naše slike.

Knez Trubeckoj je znamenit ruski plastik. Njegove figure so močno karakterizirane in sigurne v svojem učinku. „Grof Tolstoj za plugom“ kaže, da se je knez Trubeckoj globoko zamislil v duha jasno-poljanskega filozofa. Knez Trubeckoj karakterizira tako močno, da pride že na mejo karikature, kar kaže zlasti njegova plastika „... ki se od mrhovine rede“, huda obtožba zoper nezumno uživanje v takozvanih „boljših krogih“.

Vaclav Brožík je znamenit češki zgodovinski slikar. V „Trubadurju“ je porabil svoje zgodovinske študije za bolj svobodno koncepcijo. „Trubadur“, pevec ljubkih pesmi, pride na dvor, in vse očara s svojo pesmijo.

Mirovni kongresi, ki so se vršili s toliko slovesnostjo, niso dosegli nobenega uspeha. Ko so se diplomatje zvito pogovarjali o miru, pa je Krupp lil topove. Krupp ima v Essenu ob Ruhri velikansko tvornico za topove. Na strani 147. vidimo dvorano, kjer so že izgotovljeni topovi.

Povodni čevelj. Avtomobil, bicikelj, motor, aeroplan, zrakoplov — in povodni čevelj! Tudi po vodi moramo naprej. Za promeniranje po vodi je iznajden zdaj čevelj (stran 156.), s katerim se baje jako varno hodi, seveda le po mirni vodi.

Vojska v Tripolisu je prišla na mrtvo točko. Lahine morejo naprej. Arabci jim pa s svojimi napadi prizadevajo velike sitnosti. Italijani so zanesli v Afriko tudi kolero. Trupla ustreljenih Arabcev so nepokopana ležala dolgo po cestah in tako pospeševala epidemijo.

Z BOJIŠČA: KOLERA V TRIPOLISU.

Najsigurnejša prilika za štedenje.

Vzajemno podporno društvo v Ljubljani

sprejema vsak delavnik od 8. do 12. ure dopoldne hranilne vloge ter jih obrestuje

po $4\frac{3}{4}\%$

brez odbitka, to je: daje za 100 K čistih 4.75 K na leto. Rentni davek plača hranilnica sama.

registr. zadruga z omejenim poroštvom
Kongresni trg. šte. 19.

Prelat Kalan Andrej l. r., predsednik.
Kanonik Sušnik Janez l. r., podpredsedn.
Dr. Fran Dolšak l. r. zdravnik v Ljubljani, podpredsednik.

Druge hranilne knjižice se sprejemajo kot gotov denar, ne da bi se njih obrestovarje prekinilo.

Daje tudi svojim članom predujme na osebni kredit, vračljivo v 7½ leta (90 mesecih) v tedenskih, oziroma mesečnih obrokih, kakor tudi posojila na zadolžnice in menice.

Zobozdravnik dr. ALOJZIJ PRAUNSEIS

ordinira od 8. do 12. ure dopoldne in od 2. do 6. ure popoldne,
ob nedeljah in praznikih od 8. do 12. ure dopoldne

v Ljubljani, Marijin trg 3

Plombira zobe, vstavlja nove umetne zobe in zobovja, leči zobne in ustne bolezni. Izdiranje zob brez bolečin s kokainom, v narkozi itd.

Največja in najstarejša
tovarna lončenih peči in
raznih lončenih izdelkov

Av gust Drelse, Ljubljana

(mnogokrat odlikovana)

Priporoča se slavnemu občinstvu in prečastiti duhovščini v naročila za

štedilna ognjišča in peči

preproste in najfinejše, izvršene v poljubnih modernih barvah in vzorcih kar najbolj strokovnjaško, zanesljivo in trpežno, po najnižjih cenah. Župniščem, samostanom in šolam dovoljujem znaten popust. Ilustrovani ceniki so na razpolago.

Tovarna dežnikov in solnčnikov

L. Mikusch

v Ljubljani, Mestni trg 15

priporoča svojo veliko zalogo

dežnikov in solnčnikov

preprostih in elegantnejših, solično, trpežno izdelanih, po najnižjih tvorniških cenah.

Prevleke in poprave se izvrše dobro in poceni.

Domača tordka

Gričar & Mejač, Ljubljana

Prešernova ulica 9.

Najstarejša in največja trgovina z izgotovljeno obleko

Priporočava se prečastiti duhovščini v naročila za izvršitev raznovrsne **duhovniške obleke**

iz zajamčeno dobrega, trpežnega blaga razne kakovosti, katerega imava prav mnogo v zalogi. Postreževa na željo z vzorci ter sva v stanu vsled nakupovanja v množinah in obširne trgovine postreči z istinito dobrim blagom in natančno izvršitvijo po najnižji cen.

V zalogi imava **izgotovljene obleke**

za gospode, dečke, gospe in deklice po naj-novejšem kroju in lepih vzorcih.

Zaloga srajc, ovratnikov in kravat za gospode.

Ilustrirani ceniki so franko na razpolago.

Teodor Korn

pokrivalec streh in klepar
ter vpeljavec vodovodov

Ljubljana

Poljanska cesta šte. 8
v lastni hiši.

se priporoča p. n. občinstvu za izvrševanje vsakovrstnih

kleparskih del ter pokrivanje streh

z angleškim, francoskim in tuzemskim škrljem, z asbest-cementnim škrljem „Eternit“, patent Hatschek, dalje z izbočeno in ploščnato opeko, lesnocementno in strešno lepenko. Vsa stavbinska in galanterijska kleparska dela v priznani solidni izvršitvi. Poprave točno in ceno. Proračuni brezplačno in poštnine prosto.

Obenem naznanjam, da sem kupil že 36 let obstoječo trgovino tvrdke Jos. Stadler v Ljubljani in bom isto nadalje vodil pod njegovim osebnim vodstvom ter vodstvom spretnih in zanesljivih kleparjev in monterjev. Istotako priporočam svojo podružnico v Trstu, Via Miramare št. 65, ki jo vodi poslovodja Franjo Jenko.

Kamnoseški izdelki iz marmorja za
cerkvene in pohištvene oprave,
spomeniki iz marmorja, grani-
ta ali sijenita, živo in uga-
šeno apno se dobi pri

Alojziju Vodniku

kamenarskem mojstru
Ljubljana, Kolodvorska ulica

Podobarski in pozlatarski atelijé

Andr. Rovška naslednik

Ivan Pengov

Ljubljana, Kolodvorska ulica šte. 20

se priporoča prečastiti duhovščini in cerkvenim
predstojništvom v naročila za izvrševanje vsa-
kovrstnih strogo umetniško izvršenih oltarjev
v raznih slogih, kipov in svetniških soh iz
lesa, gipsa, marmorja in cementa itd.

Priznalna pisma na razpolago. Domača tvrdka.

Žena, kateri manjka potrebne gospo-
dinjske izobrazbe, ne bo znala
umno voditi domačega gospodinjstva.

Ker je pa od pravilnega gospo-
dinjstva v prvi vrsti odvisna sreča in
blagostanje družine, je za vsako
slovensko ženo in deklico sveta dolž-
nost, da si pridobi tozadevno strokovno
izobrazbo.

K tej izobrazbi bo pripomogla v
obilni meri poljudno ter praktično se-
stavljena knjiga, ki uvaja naše žene
in dekleta v vse panoge gospodinjstva
in ki je pred kratkim izšla pod na-
словom:

Gospodinjstvo.

Navodilo za vsa v domačem
gospodinjstvu važna opravila.

Solam in gospodinjam sestavila
S. M. LIDVINA PURGAJ.

Cena K 2.20, vezana K 2.80.

MAGDALENE PLEIWEISOVE

Slovenska : kuharica :

Šesti natis priredila

S. M. FELICITA KALINŠEK.

To je najboljša slovenska kuhinjska
knjiga, bodisi za začetnico, bodisi za
kuharico, ki se želi povzpeti na vrhunec
kuhinjske umetnosti. Slovenska žena, ki
hoče biti dobra gospodinja, te knjige ne bo
mogla pogrešati.

Knjiga poučuje, kako je treba je-
dila pripravljati, da so okusna, obenem
pa daje tudi navodila, koliko se lahko
v kuhinji prihrani. Popolna izraba živil
je v času splošne druginje naravnost
življenska potreba.

Velika izdaja (nad 600 strani, z 18
večbarvnimi tabelami) K 5.20, vezana
K 6.—; okrajšana izdaja (okoli 350 str.)
K 3.—, vezana 3.60.

Zunanji nastop in lepo olikano ve-
denje odločujeta prav pogosto o
sreči človeka. Kar prvi nepravilni na-
strop pokvari, časih ni mogoče nikdar
več popraviti. Zato bodi prva skrb
vsakogar, da si omisli »Knjigo o le-
pem vedenju«, ki je edina te vrste med
Slovenci. Ta knjiga mu bo pravilno
svetovala v vseh dvomljivih slučajih
in ga varno vodila skozi družabno
življenje.

Vseskozi se ozira knjiga tudi na
posamezne stanove obojega spola; tudi
za mladino je knjiga zlata vredna.

Knjiga o lepem vedenju

Spisal URBANUS.

Velja K 3.—, elegantno vezana K 4.—.

= Katoliška Bukvarna v Ljubljani. =